

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 22. 2. 2017
SWD(2017) 90 final

PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE

Správa o krajine za rok 2017 – Slovensko

Spríevodný dokument

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEJ CENTRÁLNEJ BANKE A EUROSKUPINE

**Európsky semester 2017: Posúdenie pokroku v oblasti štrukturálnych reforiem,
prevencie a nápravy makroekonomických nerovnováh a výsledky hĺbkových
preskúmaní podľa nariadenia (EÚ) č. 1176/2011**

**{COM(2017) 90 final}
{SWD(2017) 67 final až SWD(2017) 93 final}**

{COM(2017) 90 final}
{SWD(2017) 67 final}
{SWD(2017) 68 final}
{SWD(2017) 69 final}
{SWD(2017) 70 final}
{SWD(2017) 71 final}
{SWD(2017) 72 final}
{SWD(2017) 73 final}
{SWD(2017) 74 final}
{SWD(2017) 75 final}
{SWD(2017) 76 final}
{SWD(2017) 77 final}
{SWD(2017) 78 final}
{SWD(2017) 79 final}
{SWD(2017) 80 final}
{SWD(2017) 81 final}
{SWD(2017) 82 final}

OBSAH

Zhrnutie	1
1. Hospodárska situácia a výhľad	4
2. Pokrok pri plnení odporúčaní pre jednotlivé krajiny	11
3. Reformné priority	14
3.1. Verejné financie a zdaňovanie	14
3.2. Trh práce, vzdelávanie a sociálne politiky	20
3.3. Investície	29
3.4. Sektorové politiky	33
3.5. Verejná správa	38
A. Tabuľka s prehľadom	42
B. Hodnotiaca tabuľka PMN	46
C. Štandardné tabuľky	47
Odkazy	52

ZOZNAM TABULIEK

1.1. Kľúčové ekonomické, finančné a sociálne ukazovatele – Slovensko	9
2.1. Súhrnná tabuľka s posúdením odporúčaní pre jednotlivé krajiny na rok 2016	11
B.1. Hodnotiaca tabuľka PMN za Slovensko	46
C.1. Ukazovatele finančného trhu	47
C.2. Ukazovatele trhu práce a sociálne ukazovatele	48
C.3. Ukazovatele trhu práce a sociálne ukazovatele (pokračovanie)	49
C.4. Ukazovatele výkonnosti produktového trhu a ukazovatele politiky	50
C.5. Ekologický rast	51

ZOZNAM GRAFOV

1.1. Reálny HDP a jeho zložky	4
1.2. HND na obyvateľa (v PKS, EÚ-28 = 100)	4
1.3. Investície	5
1.4. Regionálny HDP na obyvateľa (EUR; 2014)	5
1.5. Vývoz a reálny efektívny výmenný kurz (REER)	6

1.6.	Miera nezamestnanosti a aktivity	6
1.7.	Nedostatok pracovných síl (% respondentov)	7
1.8.	Inflácia (medziročne v %)	8
1.9.	Úvery pre sektory (medziročne v %)	8
1.10.	Ceny nehnuteľností na bývanie	9
3.1.1.	Efektívne sadzby dane na Slovensku	14
3.2.1.	Podiel pacientov, ktorí navštívili pohotovosť, pretože lekár primárnej starostlivosti nebol k dispozícii	19
3.2.1.	Miera nachádzania pracovných miest a miera straty práce	20
3.2.2.	Nezamestnanosť podľa trvania, 2015	20
3.2.3.	Osobitné charakteristiky dlhodobu nezamestnaných, 2014	21
3.2.4.	Pasca neaktivity podľa percentuálneho podielu priemernej mzdy, 2014 a 2015	22
3.2.5.	Miera zamestnanosti podľa pohlavia a veku, 2015	24
3.2.6.	Medzera chudoby pre vybrané skupiny	25
3.2.7.	Mzdy učiteľov vo vzťahu k príjmom pracovníkov na plný úväzok pracujúcich celý rok s terciárnym vzdelaním (ISCED 5 až 8)	28
3.3.1.	Simulácia šoku v oblasti verejných investícií (odchýlka od základnej úrovne v percentuálnych bodoch HDP)	30
3.3.2.	Pokrytie cestnou sieťou a nezamestnanosť	31
3.4.1.	Súhrnný ukazovateľ reštriktívnosti pre regulované povolania (2015)	34
3.4.2.	Intenzita výskumu a vývoja na Slovensku v rokoch 2000 – 2015	34
3.4.3.	Primárna energetická náročnosť (toe/HDP)	36
3.5.1.	Čas potrebný na vyriešenie občianskoprávných a obchodných sporových konaní (prvý stupeň, v dňoch)	40
3.5.2.	Vnímaný výskyt neoprávnených platieb a úplatkov (index, 2016)	41

ZOZNAM RÁMČEKOV

2.1.	Príspevok rozpočtu EÚ k štrukturálnym zmenám na Slovensku	13
3.3.1.	Investičné výzvy	32

ZHRNUTIE

V tejto správe sa posudzuje hospodárstvo Slovenska v kontexte ročného prieskumu rastu Európskej komisie, ktorý bol uverejnený 16. novembra 2016. V uvedenom prieskume Komisia vyzýva členské štáty EÚ, aby významne zvýšili svoje úsilie v oblasti troch prvkov tzv. účinného trojuholníka hospodárskej politiky – oživenie investícií, uskutočňovanie štrukturálnych reforiem a zabezpečenie zodpovedných fiškálnych politík. S cieľom zabezpečiť inkluzívnejšiu rast by pritom členské štáty mali klásť dôraz na posilnenie sociálnej spravodlivosti.

Hospodársky rast Slovenska je naďalej jedným z najrýchlejších v EÚ. Podľa prognózy Komisie zo zimy 2017 sa predpokladá, že reálny HDP sa v roku 2016 zvýšil o 3,3 %, a to najmä v dôsledku priaznivého vývoja čistého vývozu, ako aj v dôsledku značného rastu výdavkov domácností v podmienkach silného oživenia trhu práce. Celková investičná aktivita v roku 2016 v porovnaní s rokom 2015 výrazne poklesla, keďže verejné investície sa po skončení predchádzajúceho programového obdobia čerpania fondov EÚ vrátili na bežnú úroveň. Očakáva sa, že rast reálneho HDP v rokoch 2017 a 2018 presiahne 3 %. Najsilnejším motorom rastu v oboch rokoch má ostať rastúca súkromná spotreba, podporená stabilným nárastom zamestnanosti a značným rastom miezd. Očakáva sa, že verejné investičné výdavky v strednodobom horizonte narastú výrazne nad úroveň z roku 2016 – a to aj v sektore zdravotnej starostlivosti a dopravy –, zatiaľ čo celkový rast investícií budú podporovať aj súkromné investície do expandujúcich výrobných zariadení dominantného slovenského automobilového priemyslu. Hlavné riziko, že vývoj bude oproti strednodobému výhľadu menej priaznivý, predstavuje tlmený zahraničný dopyt vrátane dopytu po produkcii automobilového priemyslu.

Trh práce zaznamenal cyklické zlepšenie. Miera nezamestnanosti klesla v roku 2016 na 9,7 %, čo je oproti predchádzajúcemu roku o takmer celé dva percentuálne body menej, a očakáva sa, že v rokoch 2017 a 2018 bude v dôsledku výrazného hospodárskeho rastu ďalej klesať. Kľúčovým problémom je však naďalej dlhodobá nezamestnanosť charakterizovaná rozsiahlymi geografickými rozdielmi na trhu práce a nízkou mobilitou pracovnej sily. Nedostatočné výsledky v oblasti vzdelávania a nerovnosti súvisiace so

sociálno-ekonomickým zázemím sú zásadnými prekážkami pri budovaní ľudského kapitálu, čo môže potenciálne spôsobiť dominový efekt v oblasti úrovne zručností a rastového potenciálu.

Aj keď je slovenské hospodárstvo vysoko integrované do globálnych hodnotových reťazcov, produkcia je koncentrovaná len v niekoľkých odvetviach a regiónoch. Špecializácia krajiny na výrobu automobilov a elektroniky tvorí významnú časť domácej produkcie, pričom tieto odvetvia sú sústredené najmä v západoslovenskom regióne. Nedostatok primeranej infraštruktúry obmedzuje investície v ostatných regiónoch, čo bráni ich integrácii do globálnych hodnotových reťazcov a prispieva k pretrvávaniu regionálnych rozdielov. Napriek tomu, že Slovensku sa neustále darí lákať nové investície zahraničných spoločností, pretrvávajú obavy týkajúce sa kvality podnikateľského prostredia. Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, najmä v bratislavskom regióne, uvádzajú podniky v čoraz väčšej miere ako kľúčový faktor obmedzujúci produkciu v priemyselnom odvetví i v odvetví služieb.

Slovensko vo všeobecnosti dosiahlo obmedzený pokrok pri plnení odporúčaní pre jednotlivé krajiny z roku 2016. Určitý pokrok sa dosiahol v niekoľkých oblastiach politiky, a to aj zlepšením aktivačných opatrení pre dlhodobo nezamestnaných, zvýšením počtu miest v zariadeniach starostlivosti o deti, zvýšením atraktívnosti učiteľského povolania prostredníctvom zvyšovania plátov a zlepšením riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe; obmedzený pokrok sa dosiahol v oblasti zvyšovania daňovej disciplíny, zlepšovania nákladovej účinnosti zdravotnej starostlivosti, začleňovania rómskych detí do hlavného prúdu vzdelávania, posilňovania postupov verejného obstarávania a v oblasti zefektívňovania systému súdnictva. Žiadny pokrok sa nedosiahol pri riešení regulačného a administratívneho zaťaženia podnikov.

Pokiaľ ide o pokrok pri dosahovaní národných cieľov stratégie Európa 2020, Slovensko v súčasnosti spĺňa – alebo je na dobrej ceste k splneniu – výhľadových cieľov v oblasti miery zamestnanosti, intenzity výskumu a vývoja, využívania energie z obnoviteľných zdrojov a energetickej účinnosti. Zatiaľ čo dostatočné

zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky a počtu ľudí ohrozených rizikom chudoby a sociálneho vylúčenia sa zdajú byť dosiahnuteľné do roku 2020, oba ukazovatele sa v poslednej dobe zhoršili a na dosiahnutie uvedených cieľov treba vyvinúť väčšie úsilie. Vzdialenosť od cieľa vytýčeného pre oblasti emisií skleníkových plynov a terciárneho vzdelávania je naďalej značná, no v prípade terciárneho vzdelávania sa postupne zmenšuje.

Hlavné zistenia vyplývajúce z analýzy obsiahnutej v tejto správe a súvisiace politické výzvy sú nasledovné:

Výskyt daňových únikov a vyhýbania sa daňovým povinnostiam poklesol a je badateľná snaha zvýšiť dobrovoľnú daňovú disciplínu. Zlepšeniami vo výbere daní sa výrazne znížila daňová medzera pri výbere DPH, ktorá bola v minulosti značná. Zdá sa, že obmedzenie výskytu podvodov v oblasti DPH malo pozitívny vplyv aj na vyberanie dane z príjmu právnických osôb. Finančná správa sa naďalej zameriava na zlepšovanie dodržiavania predpisov o DPH najmä prostredníctvom auditu. Zároveň sa skúmajú neauditorské činnosti, ktorých cieľom je posilnenie dobrovoľnej daňovej disciplíny.

Verejné financie Slovenska v dlhodobom horizonte stále čelia rizikám. Deficit verejného dôchodkového systému sa podľa prognózy v dlhodobom horizonte zdvojnásobí, pričom vek odchodu do dôchodku na Slovensku patrí medzi najnižšie v EÚ. Nedávne úpravy dôchodkového systému boli vo veľkej miere *ad hoc* a krátkodobého charakteru. Zvyšovanie nákladovej účinnosti zdravotnej starostlivosti na Slovensku je naďalej problematické. Bolo prijatých niekoľko opatrení na racionalizáciu nemocničnej starostlivosti a zníženie nákladov. Konkrétne výsledky zatiaľ nie sú viditeľné, no je pravdepodobné, že k nim dôjde v dôsledku preskúmania výdavkov v tomto sektore a v dôsledku lepšieho referenčného porovnávania nákladov pri obstarávaní. Zavádzanie systému platieb na základe skupín diagnóz (DRG) a spúšťanie systémov elektronického zdravotníctva zaznamenáva len pomalý pokrok.

Rýchlym vytváraním pracovných miest a podpornými opatreniami pre pracovníkov s nízkymi príjmami sa pomohlo znížiť mieru

nezamestnanosti, hoci problémy na trhu práce pretrvávajú. Slovensko nedávno prijalo niekoľko aktívnych a pasívnych opatrení na riešenie nezamestnanosti konkrétnych zraniteľných skupín vrátane akčného plánu zameraného na poskytovanie individualizovaných služieb a odbornej prípravy pre dlhodobo nezamestnaných. Tieto opatrenia, ak sa včas uplatnia, pravdepodobne pomôžu znížiť dlhodobú nezamestnanosť, ktorá je stále veľmi vysoká. Rómovia a skupina ľudí s nízkou kvalifikáciou sú na trhu práce naďalej jednou z najviac znevýhodňovaných skupín. Miera účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní je nízka. Zvyšovaniu zamestnanosti žien stále bránia povinnosti súvisiace so starostlivosťou o deti. Eviduje sa nepretržité úsilie s cieľom zlepšiť prístup k starostlivosti o deti, no stále neexistuje dostatok kvalitných, cenovo dostupných zariadení, najmä pre deti do troch rokov. Riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia zostáva relatívne mierne, ale intenzita chudoby je výrazná, a to aj kvôli slabým záchranným sociálnym sieťam.

Hoci sa podnikli kroky na riešenie nedostatkov v systéme vzdelávania a odbornej prípravy, určité výzvy pretrvávajú. Výsledky v oblasti základných zručností študentov sa ešte viac zhoršili a nerovnosti vo vzdelávaní – tak zo sociálno-ekonomického, ako aj z etnického hľadiska – sú naďalej výrazné. Reforma na podporu sociálne a etnicky inkluzívneho vzdelávania nadobudla účinnosť v roku 2016, ale jej účinné vykonávanie si bude vyžadovať ďalšie úsilie a politickú vôľu. Boli podniknuté prvotné kroky na zatraktívnenie učiteľského povolania a Slovensko pripravuje reformu na všetkých úrovniach vzdelávania s cieľom zlepšiť jeho kvalitu a relevantnosť pre trh práce. Systém duálneho odborného vzdelávania a odbornej prípravy, navrhnutý v snahe splniť potreby priemyslu, vstúpil do svojho druhého roku implementácie.

Celkový výhľad v oblasti verejných a súkromných investícií je priaznivý, ale pretrvávajú prekážky brániace investíciám. Ostro sledovanou oblasťou politiky sú naďalej verejné investície do infraštruktúry vrátane odvetvia dopravy. Existujúce investičné stratégie a iniciatívy zamerané na úsporu nákladov môžu Slovensku pomôcť prekonať nedostatky v infraštruktúre a podporiť rast a konvergenciu

stredoslovenského a východoslovenského regiónu. Na podnikateľské prostredie však negatívne vplyvajú zložité byrokratické postupy, rýchlo sa meniace právne predpisy a politiky i mechanizmy platobnej neschopnosti. Neefektívny systém súdnictva a nedostatok kvalifikovaných pracovníkov pravdepodobne takisto brzdia investície potrebné na podporu rastu a konvergenzie.

protikorupčných pravidiel sa stále javia ako nedostatočné a politické iniciatívy, ktoré sa týkajú oznamovania protispoločenskej činnosti a schránkových spoločností, nemusia na riešenie tohto problému stačiť.

Malé a stredné podniky môžu pri hospodárskej diverzifikácii Slovenska zohrávať zásadnú úlohu, pričom výzvou je aj naďalej politika inovácií a efektívnosť využívania zdrojov.

Pomerne dynamickému sektoru malých a stredných podnikov na Slovensku je venovaná väčšia politická pozornosť, a to aj prostredníctvom nového zákona o podpore malého a stredného podnikania a akčného plánu na podporu podnikania. Regulované povolania čelia pomerne vysokým obmedzeniam. I napriek nárastu intenzity výskumu a vývoja sa Slovensko s výstupmi vedeckej základne stále radí k členským štátom v spodnej časti spektra. Výdavky podnikov na výskum a vývoj a spolupráca medzi verejným sektorom, výskumnými inštitúciami a podnikmi stagnujú. Politické opatrenia na podporu výskumu a inovácií nie sú účinné a reformy napredujú len pomaly. Energetická účinnosť Slovenska je relatívne nízka a energetická závislosť je vysoká. Trh s elektrickou energiou sa vyznačuje rozsiahlymi problémami a prekážkami pre nových poskytovateľov. Dôvodom na obavy je stále nakladanie s komunálnym odpadom.

Na Slovensku prebieha modernizácia verejnej správy a systému súdnictva sa venuje politická pozornosť, no problémom je naďalej korupcia.

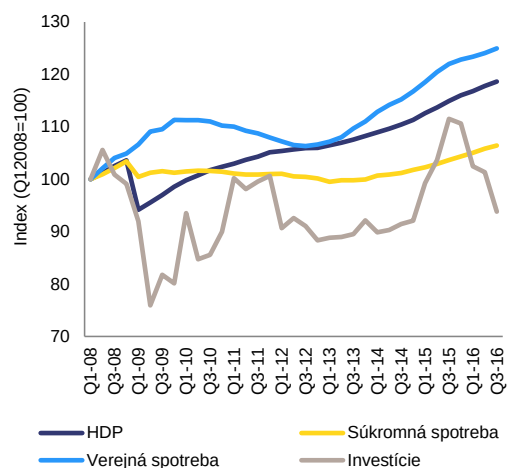
Neoptimálne riadenie ľudských zdrojov v štátnej službe sa môže podľa očakávaní zlepšiť po prijatí nového zákona o štátnej službe. K dnešnému dňu možno konštatovať, že postupy verejného obstarávania v mnohých oblastiach nezodpovedajú najlepším štandardom. Rozvíjajú sa vzdelávacie programy, ktorých cieľom je zlepšiť schopnosti úradníkov pre efektívnejšie fungovanie systému obstarávania. Zlepšenie účinnosti a nezávislosti systému súdnictva ostáva naďalej pre Slovensko výzvou, no vyvíja sa úsilie s cieľom riešiť nedostatky. Pretrvávajú však obavy o nezávislosť súdnictva. Vnímaná miera korupcie je naďalej vysoká a pôsobí ako významná prekážka podnikania. Mechanizmy kontroly a presadzovania

1. HOSPODÁRSKA SITUÁCIA A VÝHLAD

Rast HDP

Hospodárska výkonnosť Slovenska je v posledných rokoch stále medzi najsilnejšími v EÚ. Rast reálneho HDP sa od roku 2013 postupne zrýchlil a v roku 2015 dosiahol 3,8 %, pričom investičné výdavky narástli nad úroveň pred krízou (graf 1.1). Výraznou mierou k rastu zároveň prispel nárast spotreby domácností od roku 2014, ktorého motorom bolo priebežné zlepšovanie podmienok na trhu práce. Podľa prognózy Komisie zo zimy 2017 sa rast reálneho HDP mierne spomalil na stále solídnu úroveň 3,3 % v roku 2016 a podľa očakávaní má zotrvať na úrovni okolo 3 % v roku 2017 a zvýšiť sa na 3,6 % v roku 2018.

Graf 1.1: Reálny HDP a jeho zložky

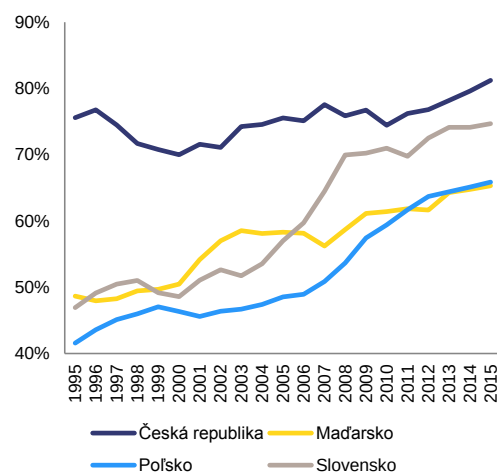
Zdroj: Európska komisia

Hlavnou hnacou silou hospodárskeho rastu v roku 2016 sa stali výrazné výdavky domácností a čistý vývoz. Rast súkromnej spotreby sa v roku 2016 posilnil na solídnu úroveň 2,7 %, k čomu prispel pokračujúci nárast zamestnanosti, značný rast reálnych miezd, jednoduchý prístup k úverom a zvýšená dôvera spotrebiteľov. Na druhej strane výrazný pokles verejných investícií súvisiaci s cyklom investícií financovaných z prostriedkov EÚ podľa očakávaní obmedzil rast v roku 2016. Silné súkromné investície, najmä v automobilovom priemysle, nedokázali v plnej miere kompenzovať tento dočasný prepád verejných investícií. Predpokladá sa, že dovoz narástol o menej než vývoz, čo je zároveň odzrkadením poklesu celkovej investičnej činnosti. V dôsledku toho sa predpokladá,

že čistý vývoz sa v roku 2016 stal najvýraznejším prispievateľom k hospodárskemu rozmachu.

Napriek výraznému hospodárskemu oživeniu skutočná hospodárska konvergencia smerom k rozvinutejším členským štátom pokračuje dost' miernym tempom. Reálny HDP na obyvateľa meraný na základe kúpnej sily vzrástol v roku 2015 na úroveň 77 % priemeru EÚ oproti 71 % v roku 2008. Vzhľadom na vysoký podiel zahraničných investícií, s ktorými súvisí značný odlev dividend, sa však za reprezentatívnejší ukazovateľ kúpnej sily domácností považuje hrubý národný dôchodok (HND). Miera konvergenzie meraná reálnym HND na obyvateľa bola v uplynulých rokoch pomerne nízka najmä v porovnaní s nárastom zaznamenaným pred vypuknutím finančnej krízy. V roku 2015 sa pohybovala na úrovni 75 % priemeru EÚ (graf 1.2).

Graf 1.2: HND na obyvateľa (v PKS, EÚ-28 = 100)

Zdroj: Európska komisia

Spotreba domácností

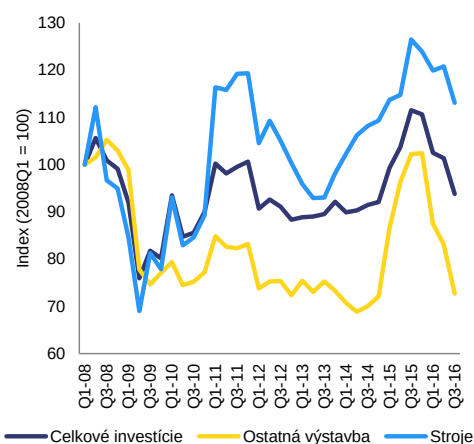
Súkromná spotreba sa má podľa očakávaní v nadchádzajúcich rokoch stať hlavným motorom rastu, odzrkadľujúc pokračujúci nárast zamestnanosti a reálnych miezd. V roku 2017 ceny energií majú zostať nízke a celkové spotrebiteľské ceny majú len postupne narastať, z čoho budú podľa očakávaní profitovať domácnosti. Je pravdepodobné, že miera úspor domácností dosiahla v roku 2016 svoj vrchol a následne bude postupne klesať, čím umožní, aby sa nárast reálneho disponibilného príjmu premietol do výdavkov domácností. Nízke úrokové sadzby pravdepodobne pomôžu urýchliť úverové

toky domácností a zvýšiť výdavky na spotrebu. Predpokladá sa, že rast výdavkov domácností bude vrcholiť v roku 2017 na úrovni okolo 3 % a v roku 2018 dôjde k jeho miernemu spomaleniu, keďže zrýchľujúca sa inflácia spotrebiteľských cien začne pôsobiť ako brzda na rast reálneho disponibilného príjmu. Súkromná spotreba má udržiavať rast HDP na solídnej úrovni, keďže predstavuje viac než polovicu hospodárskej produkcie.

Investície

Súkromné i verejné investície sa majú od roku 2017 zintenzívňovať, pričom priame zahraničné investície budú v tomto kontexte zohrávať významnú úlohu. Po prudkom poklese verejných investičných aktivít v roku 2016, pri ktorých nebolo pravdepodobné, že budú v plnej miere kompenzované pokračujúcim rastom súkromných investícií, sa celkové investície majú v roku 2017 vrátiť k rastu a v roku 2018 majú ešte viac zrýchliť. Vyhliadky posilňujú značné investície v automobilovom priemysle a zvýšenie verejných investičných výdavkov, a to aj do veľkých projektov infraštruktúry, akým je projekt bratislavského obchvatu. Z dôvodu toho, že slovenské investície vo vysokej miere závisia od dovozu (najmä v oblasti strojových zariadení), sú vyhliadky na dovoz výrazne formované investičným profilom (graf 1.3). Vysoká závislosť od zahraničných investícií a vysoká špecializácia na odvetvie automobilového priemyslu navyše spôsobujú, že slovenské hospodárstvo je vystavené globálnym hospodárskym výkyvom.

Graf 1.3: Investície

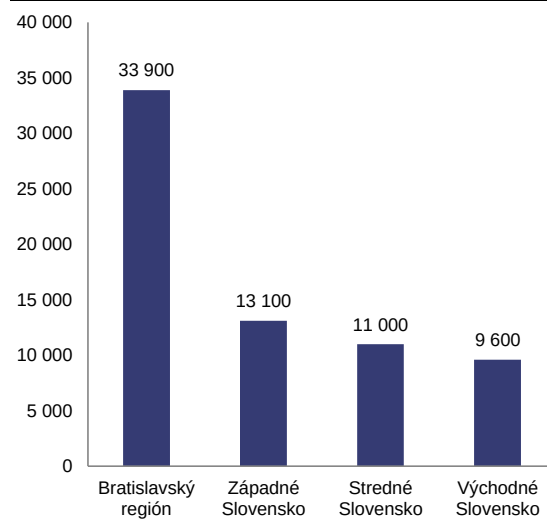

Zdroj: Európska komisia

Nerovnomerné geografické rozdelenie súkromných investičných výdavkov prispieva k zvýrazneniu regionálnych rozdielov v krajine.

Regióny v okolí Bratislavy v posledných rokoch výrazne profitovali z oživenia hospodárstva, zaznamenali výrazné zlepšenie podmienok na trhu práce spojené s rozmachom investícií do automobilového priemyslu. Naopak východná časť krajiny bola do určitej miery zo spomínaného hospodárskeho rastu vynechaná. Slabá dopravná infraštruktúra je jedným z hlavných dôvodov, prečo sa stredoslovenskému a východoslovenskému regiónu nepodarilo počas nedávneho oživenia prilákať zahraničných investorov. Celkový objem kapitálu na Slovensku zároveň zostáva výrazne pod priemerom EÚ. Investičné výdavky predstavovali viac než 26 % reálneho HDP pred krízou, no v období rokov 2012 až 2016 predstavovali v priemere menej než 22 % (pozri investičný rámček v oddiele 3.3). Rozdiely v príjmoch v rámci krajiny sú naďalej výrazné, pričom HDP na obyvateľa v bratislavskom regióne bol v roku 2014 viac než trikrát vyšší než vo východoslovenskom regióne (graf 1.4).

Graf 1.4: Regionálny HDP na obyvateľa (EUR; 2014)

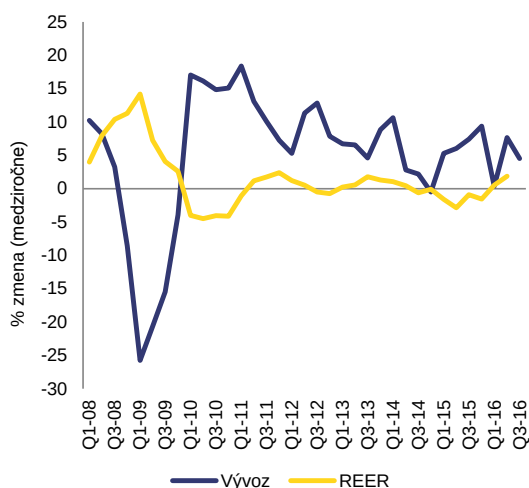
Zdroj: Európska komisia

Vývoz a dovoz

Očakáva sa, že prínos čistého vývozu k hospodárskemu rastu sa v nadchádzajúcich rokoch zmierni, čo je odzrkadlením výrazného zvýšenia investičnej činnosti v roku 2017. Vzhľadom na vysokú dovoznú intenzitu slovenských investícií a predpokladaný návrat značného rastu investícií bude čistý vývoz v roku 2017 podľa očakávaní len o niečo vyšší než neutrálny, pokiaľ ide o jeho príspevok k rastu HDP. Rast vývozu sa má postupne zvyšovať ruka v ruku s oživením vonkajšieho dopytu po tom, ako oba uvedené

ukazovatele v roku 2016 spoločne klesli. Okrem toho sa očakáva, že znehodnocovanie reálneho efektívneho výmenného kurzu pozorované od roku 2015 posilní vývoznú výkonnosť krajiny, keďže slovenské výrobky sa stanú cenovo dostupnejšími na zahraničných trhoch (graf 1.5). Očakáva sa, že pokračujúci pokles domácich cien energií v kombinácii s pokračujúcim poklesom výrobných cien v strednodobom horizonte podporí cenovú konkurencieschopnosť. Predpokladá sa, že expandujúca výroba automobilov v nových a modernizovaných závodoch v roku 2018 ešte viac posilní (čistý) vývoz a rast reálneho HDP.

Graf 1.5: Vývoz a reálny efektívny výmenný kurz (REER)

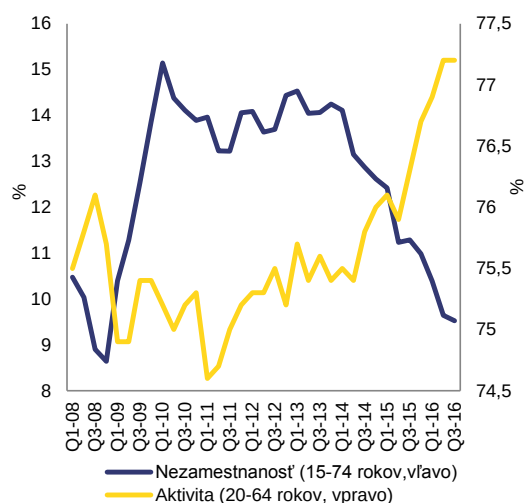

Zdroj: Európska komisia

Vývoj na trhu práce a sociálny vývoj

Podmienky na trhu práce sa majú ďalej zlepšovať, pričom by malo dôjsť k ďalšiemu znižovaniu nezamestnanosti a postupnému zvyšovaniu miery aktivity. Ročná miera nezamestnanosti poklesla v roku 2016 pod úroveň 10 % – po prvýkrát od roku 2008 a po druhýkrát od roku 1995. Miera ekonomickej aktivity sa v treťom štvrtroku 2016 zvýšila na 77,2 %, čím prekonal dokonca aj roky vysokého hospodárskeho rozmachu pred finančnej krízy (graf 1.6). Nedávny prudký pokles nezamestnanosti naznačuje, že dochádza k prehriatiu na trhu práce, čo pravdepodobne povedie k zvýšeniu nominálnych miezd. So zreteľom na vynárajúci sa nedostatok pracovných síl, a to najmä v regióne západného Slovenska, sa predpokladá, že rast nominálnej mzdy narastie v roku 2018 stabilne na 4,2 %. Napriek tlmenej inflácii sa očakáva, že rast reálnych miezd zotrvá pod úrovňou dynamiky reálneho HDP.

Graf 1.6: Miera nezamestnanosti a aktivity

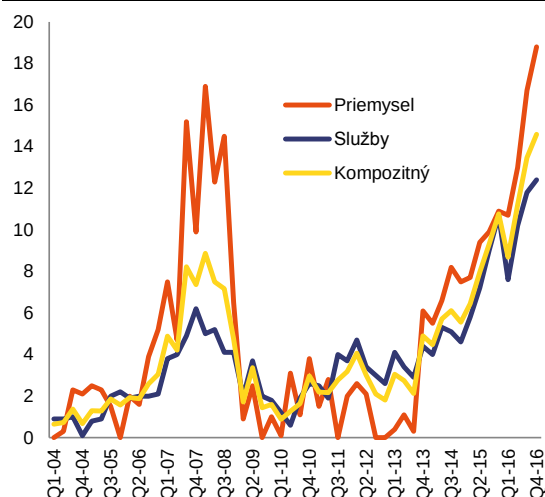
Zdroj: Európska komisia

Miera nezamestnanosti bude podľa očakávaní ďalej klesať ruka v ruku s postupným nárastom miery aktivity. Výrazné hospodárske oživenie a solidný rast miezd pomôžu priviesť dlhodobu nezamestnaných späť na trh práce. Postupné prehrievanie na trhu práce sa odzrkadľuje aj v zvýšenom príleve zahraničných pracovníkov z krajín EÚ i mimo nej, hoci podiel zahraničných pracovníkov na celkovej zamestnanosti je aj naďalej nízky. Nedostatok pracovných síl, ktoré hlásia zamestnávateľia, vzrástol vo všetkých sektoroch (graf 1.7) a pravdepodobne sa stáva jednou z hlavných prekážok pre investície a hospodársky rast.

Zásadným problémom je naďalej dlhodobá nezamestnanosť charakterizovaná rozsiahlymi regionálnymi rozdielmi na trhu práce a nízkou mobilitou pracovnej sily. Najmä dlhodobá nezamestnanosť je po celej krajine rozložená nerovnomerne, pričom podstatne vyššia miera dlhodobu nezamestnaných je na východe krajiny, ktorý sa na hospodárskom oživení nepodieľal v takej miere ako regióny okolo Bratislavy. Účasť nedostatočne zastúpených skupín – vrátane Rómov, mladých ľudí, žien s malými deťmi a nízko kvalifikovaných pracovníkov – na trhu práce zostáva obmedzená. Situácia Rómov je obzvlášť nepriaznivá vzhľadom na vysokú mieru nezamestnanosti a neaktivity. Zamestnanosť žien je na Slovensku výrazne pod priemerom EÚ, pričom Slovensko je jednou z krajín s najvýraznejším vplyvom materstva na kariérny postup. Záchrané sociálne siete sú naďalej pomerne slabé, a to najmä pokiaľ ide o nezamestnaných a rodiny s deťmi. Riziko

chudoby alebo sociálneho vylúčenia je relatívne mierne, ale intenzita chudoby je výrazná.

Graf 1.7: Nedostatok pracovných síl (% respondentov)

Poznámka: Percentuálny podiel respondentov v rámci obchodného prieskumu, ktorí poukazujú na nedostatok pracovných síl ako na faktor obmedzujúci produkciu; kompozitný ukazovateľ predstavuje priemerné hodnoty série priemyslu a služieb vážené hrubou pridanou hodnotou
Zdroj: Európska komisia

Slovensko patrí medzi krajiny s najnižšou úrovňou nerovnosti v oblasti príjmov v EÚ. Príjmy najbohatších 20 % obyvateľstva sú menej než štyrikrát vyššie než príjmy najchudobnejších 20 %. ⁽¹⁾ Tento pomer klesol z 3,9 v roku 2012 na 3,5 v roku 2015. Nízku príjmovú nerovnosť na Slovensku možno vysvetliť pomerne rovnomernou distribúciou trhových príjmov, najmä so zreteľom na absenciu pracujúcich s veľmi vysokými príjmami na vrchole príjmového rebríčka. ⁽²⁾ Na spodnom konci distribúcie však došlo k úbytku podielu domácností s nízkym príjmom. ⁽³⁾ Malý rozdiel medzi trhovou nerovnosťou a nerovnosťou v disponibilných príjmoch naznačuje, že daňový systém a systém sociálnych dávok na Slovensku nezohráva významnú úlohu pri prerozdeľovaní príjmov. Možno to vysvetliť nízkym stupňom progresívnosti zdaňovania práce a pomerne nízkymi výdavkami na sociálnu ochranu. Napriek

týmto nízkym úrovňam príjmových nerovností je rómske obyvateľstvo naďalej marginalizované a vyznačuje sa slabými výsledkami v oblasti vzdelania a zamestnanosti, čo je dôkazom výrazných sociálno-ekonomických nerovností v krajine. Slovensko zároveň vykazuje veľmi nízku úroveň nerovnosti čistého majetku a distribúcia čistého majetku v roku 2014 bola jednou z najvyváženejších v eurozóne. ⁽⁴⁾

Inflácia

Inflácia sa má postupne zvyšovať a jej motorom má byť rýchly nárast cien potravín a služieb, pričom na rok 2017 sa počíta s ďalším poklesom cien energií. Spotrebiteľské ceny v roku 2016 už tretí rok po sebe klesli, tentoraz o –0,5 % (graf 1.8). Klesajúce ceny energií a potravín prevládali nad miernym nárastom cien služieb. Ceny energií majú podľa očakávaní v roku 2017 ďalej medziročne klesať v dôsledku poklesu regulovaných cien elektrickej energie a plynu. Protiváhou by tomu však mal byť nárast cien za služby a obnovený rast cien potravín a pohonných hmôt. Celková ročná inflácia sa má v roku 2017 dostať do kladných čísiel, keď stúpne na takmer 1 %. Spotrebiteľské ceny sa následne majú postupne zvyšovať, odzrkadľujúc pokračujúce výrazné výdavky spotrebiteľov.

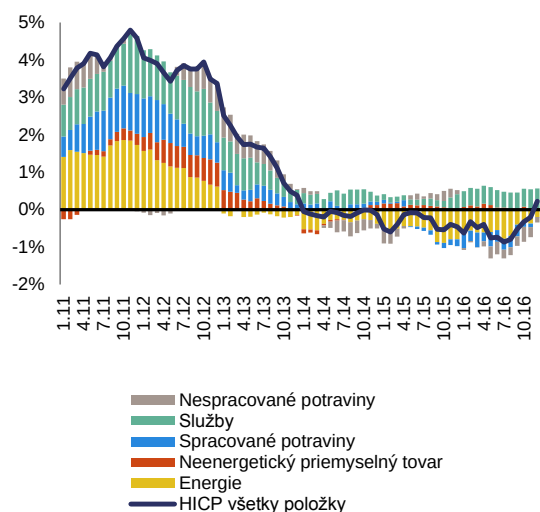
⁽⁴⁾ The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey, ECB 2016.

⁽¹⁾ Merané ako pomer príjmov horného a dolného kvintilu (pomer S80/S20).

⁽²⁾ Ukazovateľ S90/S50, ktorý meria pomer príjmov horných 10 % domácností k spodným 50 %, bol v prípade Slovenska 57 podľa údajov EU-SILC z roku 2015, čo je najnižšia hodnota v EÚ. To znamená, že na slovenskom trhu práce absentujú osoby s veľmi vysokým príjmom.

⁽³⁾ Ukazovateľ S50/S10, ktorý meria pomer príjmov spodných 50 % domácností k spodným 10 %, medzi rokmi 2012 až 2015 výrazne vzrástol. To naznačuje, že relatívna príjmová situácia najchudobnejších domácností na Slovensku sa zhoršuje.

Graf 1.8: Inflácia (medziročne v %)

Zdroj: Európska komisia

Finančný sektor

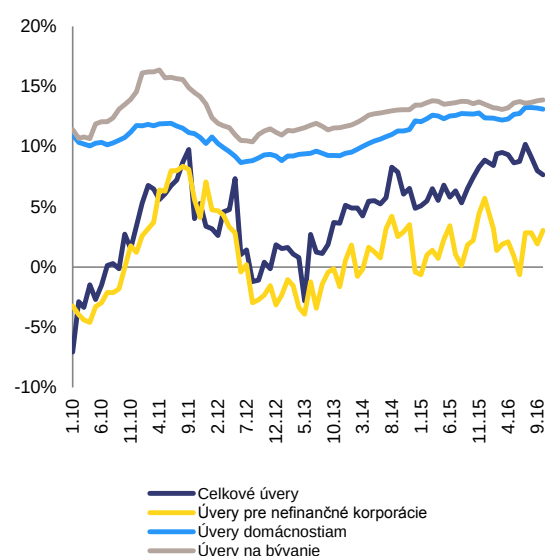
Rast úverov v súkromnom sektore sa naďalej zvyšoval, čím prispel k rastúcemu trendu pomeru zadlženosti súkromného sektora. Pomer hrubého dlhu domácností k príjmom sa v posledných rokoch neustále zvyšuje a v roku 2016 dosiahol takmer 60 %, čím sa Slovensko v tomto ukazovateli približuje k svojim hospodárskym partnerom. Tempo rastu úverov na bývanie dosahovalo od roku 2010 dvojciferné hodnoty a tieto úvery zostali aj v roku 2016 značné, čoho príčinou boli nízke úrokové sadzby (graf 1.9). Zadlženosť domácností zostáva hlboko pod priemernými hodnotami eurozóny, no vo všeobecnosti na úrovni partnerov z V4. Ročná miera rastu úverov nefinančným korporáciám zostala v roku 2016 na úrovni v priemere blízko 2 % napriek stabilnému hospodárskemu rastu a vysokej miere využívania kapacít, čo naznačuje zvýšený priestor pre investície. Celkové záväzky finančného sektora sa v období od novembra 2015 do roku 2016 zvýšili o 6,4 %, pričom bankový sektor, ktorý je z veľkej časti v zahraničnom vlastníctve, zostáva dobre kapitalizovaný. ⁽⁵⁾

Celkové náklady na úvery naďalej klesali, no prostredie s nízkymi úrokovými sadzbami stláča ziskovosť bánk smerom nadol. Priemerné náklady na prijaté úvery a pôžičky na hypotekárne úvery pre domácnosti a úvery pre nefinančné

⁽⁵⁾ Zdroj údajov: ECB; ročné miery rastu vypočítané ako rozdiel v nesplatených sumách upravený o všetky netransakčné účinky, t. j. precenenia, reklasifikácie a úpravy výmenného kurzu.

korporácie počas celého roka 2016 naďalej klesali a dosiahli hodnotu 1,9 %, resp. v novembri 2016 hodnotu 2,6 %. ⁽⁶⁾ Podľa Národnej banky Slovenska mal klesajúci trend čistých úrokových príjmov negatívny vplyv na ziskovosť bánk, pri ktorej sa v roku 2017 očakáva pokles. Celkové zisky bánk narástli v septembri 2016 medziročne o 6 %, ale po odpočítaní jednorazových príjmov poklesli o 8 %. Príjmy bánk z úrokov môžu byť ešte nižšie, keďže Národná banka Slovenska uložila na poplatky za predčasné splatenie úverov na bývanie strop vo výške 1 %.

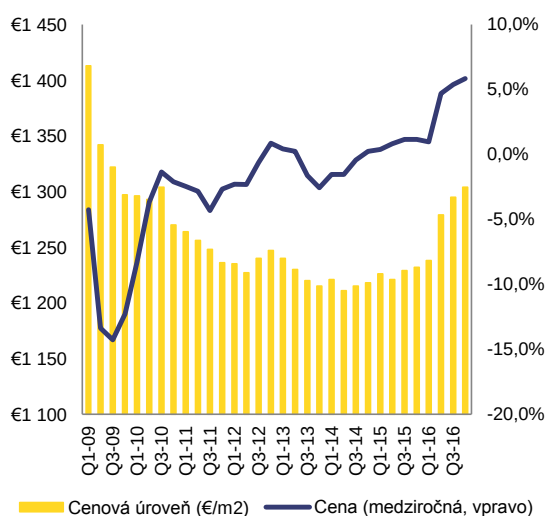
Graf 1.9: Úvery pre sektory (medziročne v %)

Zdroj: ECB, Európska komisia

⁽⁶⁾ Zdroj údajov: Statistical Data Warehouse Európskej centrálnej banky (ECB); (kompozitné) ukazovatele nákladov na prijaté úvery a pôžičky.

Graf 1.10: Ceny nehnuteľností na bývanie

Zdroj: Národná banka Slovenska

Po tom, ako v roku 2014 ceny nehnuteľností na bývanie dosiahli minimálnu úroveň, v roku 2016 prekročili úrovne pred krízy. Ročný rast cien nehnuteľností sa v štvrtom štvrtroku 2016 zvýšil na 5,8 % (graf 1.10), najmä v dôsledku zvýšenia dopytu v Bratislavskom kraji. Výrazné regionálne rozdiely v cenách nehnuteľností a prenájmov pretrvávajú, pričom v oboch prípadoch bol zaznamenaný výrazný rast v Bratislave, no len nepatrný rast vo zvyšku krajiny. Zvyšujúce sa ceny nehnuteľností prinášajú so sebou väčšiu motiváciu investovať do obytných nehnuteľností i infraštruktúry v danej oblasti, môžu však zároveň zhoršiť už aj tak výrazné regionálne rozdiely. Zvyšovanie nájomného v regiónoch s vyššou hospodárskou aktivitou zároveň znižuje internú mobilitu pracovnej sily najmä zo strednej a východnej časti krajiny, kde je najzávažnejším hospodárskym problémom dlhodobá nezamestnanosť.

Verejné financie

Deficit verejných financií bude podľa očakávaní postupne klesať, najmä v dôsledku vyšších daňových príjmov. Očakáva sa, že deficit v roku 2016 poklesol na 2,2 % HDP vďaka výrazným príjmom z dane právnických osôb, čo poukazuje na ich rastúcu ziskovosť, a vďaka stabilnému rastu daní z príjmu fyzických osôb a odvodov v prostredí priaznivého vývoja na trhu práce. Znižovanie deficitu by však bolo ešte výraznejšie, keby nedošlo k neplánovaným výdavkom (napr. finančné korekcie súvisiace s finančnými

prostriedkami EÚ) a investičným výdavkom, ktoré boli vyššie, než sa v rozpočte plánovalo.

Očakáva sa, že konsolidačným úsilím v roku 2017, ktoré je sústredené výlučne na strane príjmov, sa dosiahne zníženie deficitu na 1,4 % HDP. Nedostatok príjmov v dôsledku zníženia sadzby dane z príjmu právnických osôb na 21 % a zvýšenia paušálnych výdavkov pre samostatne zárobkovo činné osoby viac než plne kompenzujú iné opatrenia vrátane vyššieho odvodu pre regulované podniky, vyšších spotrebných daní z tabaku a nového odvodu z neživotného poistenia. Bankový odvod, ktorého platnosť mala uplynúť, bol na rok 2017 takisto ponechaný. Očakáva sa, že dodatočné príjmy budú k dispozícii zo zrušenia stropu na platenie zdravotných odvodov a výrazného zvýšenia stropnej sadzby na platenie sociálnych odvodov pre pracovníkov s vysokými príjmami, ktoré schválil parlament. Za predpokladu, že okrem zavedenia 7-percentnej dane z dividend nedôjde k inej zmene politiky, deficit verejných financií má v roku 2018 klesnúť na 0,6 % HDP, hlavne v dôsledku výrazných daňových príjmov v podmienkach značného hospodárskeho rozmachu. Pomer dlhu k HDP má opäť začať klesať a očakáva sa, že v roku 2018 klesne na 50 %.

Tabuľka 1.1: Kľúčové ekonomické, finančné a sociálne ukazovatele – Slovensko

	2004-2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	prognóza		
									2016	2017	2018
Reálny HDP (medziročne)	7,4	-5,4	5,0	2,8	1,7	1,5	2,6	3,8	3,3	2,9	3,6
Súkromná spotreba (medziročne)	6,1	-0,5	0,4	-0,6	-0,4	-0,8	1,4	2,2	2,7	2,9	2,8
Verejná spotreba (medziročne)	4,0	6,2	1,7	-1,8	-2,1	2,2	5,3	5,4	2,9	2,9	3,0
Tvorba hrubého fixného kapitálu (medziročne)	8,2	-18,7	7,2	12,7	-9,0	-0,9	1,2	16,9	-7,3	2,1	5,4
Vývoz tovaru a služieb (medziročne)	14,9	-16,8	15,7	12,0	9,3	6,7	3,7	7,0	4,1	5,1	6,6
Dovoz tovaru a služieb (medziročne)	13,9	-18,8	14,7	9,6	2,5	5,6	4,4	8,1	2,2	5,1	6,5
Produkčná medzera	3,1	-2,0	-0,5	-1,1	-2,0	-2,7	-2,1	-1,1	-0,3	-0,1	0,4
Potenciálny rast (medziročne)	5,5	3,5	3,4	3,5	2,6	2,2	2,0	2,8	2,5	2,7	3,1
Príspevok k rastu HDP:											
Domáci dopyt (medziročne)	6,3	-4,0	2,2	2,1	-2,8	-0,2	2,0	5,7	0,4	2,6	3,2
Zásoby (medziročne)	0,7	-3,6	2,4	-1,0	-1,3	0,6	1,1	-1,1	1,1	0,1	0,0
Čistý vývoz (medziročne)	0,4	2,1	0,5	1,7	5,7	1,2	-0,5	-0,7	1,9	0,2	0,4
Príspevok k potenciálnemu rastu HDP:											
Celková práca (hod.) (medziročne)	0,4	0,7	0,6	0,6	0,5	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,7
Kumulácia kapitálu (medziročne)	1,4	0,3	0,5	0,8	0,2	0,0	-0,1	0,6	0,1	0,2	0,4
Celková produktivita faktorov (medziročne)	3,6	2,5	2,3	2,0	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	1,9
Saldo bežného účtu (% HDP), platobná bilancia	-7,0	-3,4	-4,7	-5,0	0,9	1,8	1,2	0,2	.	.	.
Obchodné saldo (% HDP), obchodná bilancia	-2,7	-1,0	-1,1	-0,4	4,0	4,5	3,9	2,8	.	.	.
Obchodné podmienky, tovar a služby (medziročne)	-0,9	-1,1	-0,6	-1,3	-1,2	-0,5	0,0	-0,3	-0,1	0,0	0,0
Saldo kapitálového účtu (% HDP)	0,4	0,8	1,5	1,3	1,9	1,4	1,0	3,5	.	.	.
Čistá medzinárodná investičná pozícia (% HDP)	-49,0	-66,5	-61,9	-64,4	-61,4	-62,3	-63,8	-61,0	.	.	.
Čistý obchodovateľný externý dlh (% HDP) 1)	-1,1*	-10,9*	-10,1*	-11,7*	-10,1*	-12,8	-16,5	-17,5	.	.	.
Hrubý obchodovateľný externý dlh (% HDP) 1)	42,4	61,5	61,8	60,7	57,8	64,8	72,7	68,0	.	.	.
Výkonnosť vývozu oproti vyspelým krajinám (% zmena za 5 rokov)	78,0*	18,8	12,4	6,2	0,5	5,1	10,0	8,93	.	.	.
Podiel na vývoznom trhu, tovar a služby (medziročne)	4,4	-7,2	-4,6	3,0	1,0	4,9	-1,6	-0,6	.	.	.
Čisté toky zahraničných priamych investícií (% HDP)	-5,4	1,0	-0,9	-2,8	-3,2	0,3	0,6	0,0	.	.	.
Miera úspor domácností (čisté úspory ako percento čistého disponibilného príjmu)	0,9	2,3	2,4	0,8	0,7	0,2	1,4	3,1	.	.	.
Tok súkromných úverov (konsolidovaný, % HDP)	7,8	3,1	2,9	3,0	3,1	5,2	5,7	8,3	.	.	.
Dlh súkromného sektora, konsolidovaný (% HDP)	54,6	69,3	67,5	70,3	70,6	74,1	77,6	81,5	.	.	.
z toho dlh domácností, konsolidovaný (% HDP)	14,7	23,7	24,8	26,4	27,7	29,6	32,2	34,7	.	.	.
z toho dlh nefin. korporácií, konsolidovaný (% HDP)	39,9	45,6	42,7	43,9	42,9	44,5	45,4	46,8	.	.	.
Korporácie, čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) (% HDP)	-2,7	5,2	4,0	1,3	6,7	6,7	4,3	4,0	0,8	0,7	0,3
Korporácie, hrubý prevádzkový prebytok (% HDP)	27,3	24,5	26,6	26,4	26,8	26,6	25,6	25,2	25,0	24,9	24,8
Domácnosti, čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) (% HDP)	-1,5	0,1	0,4	-0,9	-0,4	-0,9	0,0	1,0	1,6	1,1	1,0
Index cien nehnuteľností na bývanie upravený o defláciu (medziročne)	19,3	-12,8	-5,0	-5,2	-5,9	-0,4	1,5	5,5	.	.	.
Investície do obytých nehnuteľností (% HDP)	2,7	3,0	2,6	2,4	2,3	2,7	2,6	2,3	.	.	.
Deflátor HDP (medziročne)	3,0	-1,2	0,5	1,6	1,3	0,5	-0,2	-0,2	-0,2	0,9	1,5
Harmonizovaný index spotr. cien (HICP, medziročne)	4,1	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3	-0,5	0,9	1,4
Nominálne odmeňovanie na zamestnanca (medziročne)	8,1	2,6	5,4	2,0	2,6	2,6	1,8	3,1	1,5	3,8	4,2
Produktivita práce (reálna, na zamest. osobu, medziročne)	5,5	-3,5	6,7	1,0	1,6	2,3	1,1	1,8	.	.	.
Jednotkové náklady práce (ULC, celé hospodárstvo, medziročne)	2,4	6,3	-1,1	1,0	1,0	0,3	0,7	1,3	0,8	2,3	2,1
Reálne jednotkové náklady práce (medziročne)	-0,5	7,6	-1,6	-0,7	-0,3	-0,2	0,9	1,5	1,1	1,3	0,6
Reálny efektívny výmenný kurz (ULC, medziročne)	6,6	8,8	-3,2	0,3	-1,9	0,3	0,1	-0,7	0,4	1,2	0,3
Reálny efektívny výmenný kurz (HICP, medziročne)	7,1	6,9	-4,2	1,0	0,1	0,9	0,2	-1,7	0,4	-1,6	.
Daňovo-odvodové zaťaženie práce slobodnej osoby zarábajúcej priemernú mzdu (%)	22,2	21,4	21,5	22,9	22,8	22,8	22,9	23,1	.	.	.
Daňovo-odvodové zaťaženie práce slobodnej osoby zarábajúcej 50 % priemernej mzdy (%)	14,5*	12,9	13,1	15,9	15,7	15,7	16,0	14,4	.	.	.
Celkové záväzky finančného sektora, nekonsolidované (medziročne)	7,2	6,2	3,5	0,4	1,9	3,1	5,1	8,4	.	.	.
Pomer Tier 1 (%) 2)	.	20,9	19,2	16,9	16,3	17,3	16,6	17,4	.	.	.
Návratnosť vlastného kapitálu (%) 3)	.	6,7	8,6	-0,8	5,7	6,7	5,2	6,6	.	.	.
Hrubý nesplácaný dlh (% celkových dlhových nástrojov a celkových úverov a preddavkov) 4)	.	3,5	3,9	4,0	3,8	3,8	4,1	3,5	.	.	.
Miera nezamestnanosti	13,8	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2	11,5	9,7	9,0	7,9
Miera dlhodobej nezamestnanosti (% aktívnej populácie)	9,9	6,6	9,3	9,3	9,4	10,0	9,3	7,6	.	.	.
Miera nezamestnanosti mladých ľudí (% aktívnej populácie v rovnakej vekovej skupine)	26,1	27,6	33,9	33,7	34,0	33,7	29,7	26,5	22,3	.	.
Miera ekonomickej aktivity (veková skupina 15 - 64 rokov)	68,9	68,4	68,7	68,7	69,4	69,9	70,3	70,9	.	.	.
Ľudia ohrození chudobou alebo sociálnym vylúčením (% celkovej	25,2	19,6	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	18,4	.	.	.
Osoby žijúce v domácnostiach s veľmi nízkou intenzitou práce (% celkovej populácie vo veku do 60 rokov)	6,1	5,6	7,9	7,7	7,2	7,6	7,1	7,1	.	.	.
Saldo verejných financií (% HDP)	-2,6	-7,8	-7,5	-4,3	-4,3	-2,7	-2,7	-2,7	-2,2	-1,4	-0,6
Pomer daní k HDP (%)	30,2	28,9	28,2	28,8	28,4	30,3	31,3	32,4	32,8	33,3	33,5
Štrukturálne saldo rozpočtu (% HDP)	.	.	-7,1	-4,2	-3,6	-1,7	-2,2	-2,3	-2,1	-1,3	-0,8
Hrubý dlh verejných financií (% HDP)	32,6	35,9	40,7	43,2	52,2	54,7	53,6	52,5	52,1	51,8	50,0

1) Súčet portfóliových dlhových nástrojov, ostatné investície a rezervné aktíva.

2,3) Domáce bankové skupiny a samostatné banky.

4) Domáce bankové skupiny a samostatné banky, zo zahraničia (EÚ a mimo EÚ) kontrolované dcérske spoločnosti a pobočky kontrolované zo zahraničia (EÚ a mimo EÚ).

(*) Označuje BPM5 a/alebo ESA-95.

Zdroj: Európska komisia, ECB

2. POKROK PRI PLNENÍ ODPORÚČANÍ PRE JEDNOTLIVÉ KRAJINY

Pokrok pri vykonávaní odporúčaní adresovaných Slovensku v roku 2016 treba vnímať ako súčasť procesu, ktorý začal zavedením európskeho semestra v roku 2011. Výsledky Slovenska od roku 2011 pri formulovaní politík, ktorými sa riešia odporúčania pre jednotlivé krajiny a základné štrukturálne problémy, vykazujú mix politického pokroku a pretrvávajúcich výziev.

Krajina dosiahla pokrok pri zlepšovaní daňovej disciplíny, v boji proti daňovým podvodom a v reforme svojho dôchodkového systému. Problémy na trhu práce pretrvávajú už mnoho rokov, a to čiastočne z dôvodu vysokej pôvodnej miery nezamestnanosti, ktorá v rokoch 2014 a 2015 začala postupne klesať. Zameranie sa na podporu pre dlhodobu nezamestnaných a zraniteľné skupiny je na programe vlády už niekoľko rokov, no pokrok do konca roku 2016 sa zdá do istej miery obmedzený. V riešení nízkej účasti Rómov na trhu práce sa dosiahol len nepatrný pokrok.

Boli prijaté určité opatrenia na lepšie začlenenie rómskych detí do hlavného prúdu vzdelávania, no stále je potrebné účinné vykonávanie už uzákonených právnych predpisov. Nedostatok vhodných zariadení starostlivosti o deti do troch rokov bráni návratu matiek na trh práce, hoci existujú dôkazy, že v oblasti poskytovania starostlivosti o staršie deti došlo k určitému pokroku.

Na formovanie – a poškodzovanie – podnikateľského prostredia majú už niekoľko rokov neblahý vplyv neefektívna a neúčinná verejná správa a systém súdnictva. Snahy odstrániť korupciu boli v posledných rokoch obmedzené. Verejné obstarávanie trpí dlhodobými nedostatkami, ktoré môžu viesť k nesprávnemu rozdeľovaniu verejných zdrojov.

Celkovo sa konštatuje, že Slovensko pri plnení odporúčaní pre jednotlivé krajiny na rok 2016 dosiahlo **obmedzený pokrok**. Odporúčania pre jednotlivé krajiny (CSR) na rok 2016, ktoré krajine v júni 2016 adresovala Rada, sa zameriavali na tri hlavné témy: verejné financie a dlhodobá udržateľnosť, trh práce a výzvy v oblasti vzdelávania a problematika verejnej správy. Každý z týchto aspektov je posúdený ďalej v texte.

Pri plnení fiškálneho odporúčania (CSR 1) dosiahlo Slovensko **obmedzený pokrok**: Prijaté boli určité

kroky smerom k zefektívneniu nákladov v systéme zdravotnej starostlivosti; veľké potenciálne úspory na nákladoch sa identifikovali najmä na základe komplexného preskúmania výdavkov. Cílené zlepšenia majú ambiciózny rozsah a vyžadujú si konkrétne následné opatrenia s dostatočne konkretizovanými krokmi. Obmedzený pokrok sa dosiahol aj pri zlepšovaní daňovej disciplíny. Zatiaľ čo niektoré opatrenia boli spustené a javia sa ako sľubné, systém je celkovo vo veľkej miere zameraný na kontrolu a pomerne málo pozornosti sa venuje podpore jeho dobrovoľného dodržiavania.

Pri plnení odporúčania týkajúceho sa trhu práce a vzdelávania (CSR 2) dosiahlo Slovensko **určitý pokrok**. Pri zlepšovaní aktívnych opatrení sa dosiahol určitý pokrok. Koncom roka 2016 bol prijatý akčný plán integrácie dlhodobu nezamestnaných a iných znevýhodnených skupín, ktorého cieľom je riešiť súčasný nedostatok individualizovaných služieb a odbornej prípravy. Nebolo však vyvinuté žiadne cílené úsilie na pomoc Rómom pri ich integrácii na trh práce. Existujú dôkazy určitého pokroku v oblasti zvyšovania dostupnosti systému vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a prístupu k nemu. Určitý pokrok sa dosiahol aj pri zvyšovaní atraktívnosti učiteľského povolania. V oblasti ročného zvýšenia plátov už bola dohodnutá dohoda alebo sa plánuje na roky 2016 a 2017. V roku 2016 nadobudla účinnosť reforma na podporu sociálne a etnicky inkluzívneho vzdelávania týkajúca sa aj rómskych žiakov, ale jej implementácia si bude vyžadovať trvalejšie úsilie a politickú vôľu.

Pri plnení odporúčania týkajúceho sa problematiky verejnej správy (CSR 3) dosiahlo Slovensko **obmedzený pokrok**. K obmedzenému pokroku došlo pri zlepšovaní hospodárskej súťaže a v boji proti nezákonným praktikám v oblasti verejného obstarávania. Určitý pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe po tom, ako bol prijatý zákon o štátnej službe, ktorý predstavuje potenciálne dôležitý krok smerom k profesionalizácii štátnej služby a odstráneniu silných politických väzieb v systéme. Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní účinnosti systému súdnictva. V oblasti prijatia komplexného plánu odstraňovania administratívnych a regulačných prekážok pri podnikaní sa nedosiahol žiadny pokrok, pretože dlhodobá stratégia sa ešte len pripravuje.

Tabuľka 2.1: Súhrnná tabuľka s posúdením odporúčaní pre jednotlivé krajiny na rok 2016

Slovensko	Celkové posúdenie pokroku s odporúčaniami pre jednotlivé krajiny (CSR) z roku 2016: Obmedzený pokrok
CSR 1: V roku 2016 dosiahnuť ročnú fiškálnu úpravu o 0,25 % HDP a v roku 2017 o 0,5 % HDP smerom k strednodobému rozpočtovému cieľu. Zvýšiť nákladovú efektívnosť v systéme zdravotnej starostlivosti. Prijat' opatrenia na zlepšenie daňovej disciplíny.	Obmedzený pokrok* • Obmedzený pokrok vo vytváraní úspor nákladov v sektore zdravotnej starostlivosti • Obmedzený pokrok v zlepšovaní daňovej disciplíny, najmä pokiaľ ide o dobrovoľnú daňovú disciplínu.
CSR 2: Zlepšiť aktivačné opatrenia pre dlhodobo nezamestnané osoby a iné znevýhodnené skupiny vrátane individualizovaných služieb a cieľenej odbornej prípravy. Uľahčiť zamestnávanie žien, a to najmä rozšírením poskytovania cenovo dostupnej a kvalitnej starostlivosti o deti. Zlepšiť výsledky v oblasti vzdelávania zvyšovaním atraktívnosti učiteľského povolania a posilňovaním účasti rómskych detí od raného detstva v hlavnom prúde vzdelávania.	Určitý pokrok • Určitý pokrok sa dosiahol v zlepšovaní aktivačných opatrení, a to aj prostredníctvom prijatia akčného plánu týkajúceho sa dlhodobej nezamestnanosti. • Nebolo prijaté žiadne cieľené úsilie na pomoc Rómom pri integrácii na trhu práce. • Určitý pokrok bol zjavný vo zvyšovaní kapacity vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a prístupu k nim, najmä pre deti staršie ako tri roky. • Určitý pokrok sa dosiahol vo zvyšovaní atraktívnosti učiteľského povolania, najmä prostredníctvom zvýšenia plátov. • Obmedzený pokrok sa dosiahol vo zvyšovaní účasti rómskych detí v hlavnom vzdelávacom prúde.
CSR 3: Skonsolidovať spôsob riadenia, posilniť prechod od súťaží orientovaných výlučne na cenu k obstarávaniu na základe kvality a zlepšiť stíhanie nezákonných praktík pri verejnom obstarávaní. Zlepšiť transparentnosť, kvalitu a účinnosť riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe – najmä prijatím nového zákona o štátnej službe –, ako aj účinnosť súdneho systému. Prijat' komplexný plán na riešenie administratívnych a regulačných prekážok pre podnikateľský sektor.	Obmedzený pokrok • Obmedzený pokrok sa dosiahol v zlepšovaní hospodárskej súťaže a v boji proti nezákonným praktikám vo verejnom obstarávaní. • Určitý pokrok sa dosiahol v zlepšovaní riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe prijatím zákona o štátnej službe. • Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zvyšovaní účinnosti súdneho systému. • V prípade prijatia komplexného plánu na odstránenie administratívnych a regulačných prekážok pre podnikateľský sektor sa nedosiahol žiadny pokrok.

* Toto celkové posúdenie CSR1 nezahŕňa posúdenie dodržiavania Paktu stability a rastu.

Zdroj: Európska komisia

Rámček 2.1: Príspevok rozpočtu EÚ k štrukturálnym zmenám na Slovensku

Slovensko je hlavným príjemcom európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF), keďže do roku 2020 môže dostať až 15,3 miliardy EUR. Táto suma sa rovná približne 2,6 % HDP ročne (počas obdobia 2014 – 2017) a 55 % vnútroštátnych verejných investícií¹. Prostredníctvom finančných nástrojov sa plánuje poskytnúť z prostriedkov EÚ 553 miliónov EUR (čo je v porovnaní s obdobím 2007 – 2013 dvojnásobok)². Podľa odhadov boli do 31. decembra 2016 na konkrétne projekty pridelené 3 miliardy EUR, čo predstavuje okolo 20 % celkových prostriedkov pridelených z EŠIF. Príspevok fondov EŠIF k rozvoju verejných investícií je rozpisovaný v oddiele 3.3.

Financovanie v rámci Európskeho fondu pre strategické investície, programu Horizont 2020, Nástroja na prepájanie Európy a iných priamo riadených fondov EÚ je doplnkové k fondom EŠIF. Slovensko ku koncu roka 2016 podpísalo dohody vo výške 552 miliónov EUR na projekty v rámci Nástroja na prepájanie Európy. Financovanie v rámci EFSD, ktoré schválila skupina EIB, dosahuje takmer 457 miliónov EUR, čo podľa očakávania vyvolá celkové investície vo výške 1,1 miliardy EUR (ku koncu roka 2016).

Fondy EŠIF v rokoch 2015 a 2016 s využitím *ex ante* kondicionalít³ a cieľových investícií napomohli mnohým štrukturálnym reformám. Ako príklady možno uviesť včasnú transpozíciu smernice o EIA v zmenenom zákone o vodách a vypracovanie plánu dopravy, ktorý uľahčil prípravu realistických a pokročilých cestných a železničných projektov. Tieto reformy vytvorili základ pre lepšiu realizáciu verejných investičných projektov vo všeobecnosti vrátane tých, ktoré sú financované z vnútroštátnych zdrojov a z iných nástrojov EÚ, ktoré boli spomenuté vyššie. Splnenie *ex ante* kondicionalít je na dobrej ceste s výnimkou oblastí výskumu, technologického vývoja a inovácie. Podpora pre administratívne reformy je rovnako dostupná prostredníctvom cieľového financovania v rámci Európskeho sociálneho fondu, poradenstva služby na podporu štrukturálnych reforiem a nepriamo prostredníctvom technickej pomoci.

Pri koncipovaní programov na obdobie rokov 2014 – 2020 boli zohľadnené príslušné odporúčania pre jednotlivé krajiny zamerané na štrukturálne problémy. Patria sem činnosti zamerané na posilnenie administratívnej kapacity orgánov pracujúcich s fondmi EŠIF, zlepšenie energetickej účinnosti verejných a obytných budov a na podporu spolupráce medzi akademickou obcou, odvetvím výskumu a podnikateľským odvetvím. Uvedená podpora spolupráce sa dosahuje podporovaním výskumných a vývojových činností v podnikoch, transferu technológií s vysokou pridanou hodnotou a vykonávaním inovačných opatrení. Približne 90 % programovaných prostriedkov pridelených z ESF je určených na plnenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny, ako sú odporúčania týkajúce sa dlhodobej nezamestnanosti prostredníctvom komplexného akčného plánu financovaného z ESF, ktorým sa zavádza personalizovaná podpora pre uchádzačov o zamestnanie, zlepšenie prístupnosti kvalitných zariadení starostlivosti o deti a zlepšovanie výsledkov v oblasti vzdelávania a začlenenia Rómov do hlavného vzdelávacieho prúdu. Projekty ESF prispeli k reforme odborného vzdelávania a prípravy, reorganizácii verejných služieb zamestnanosti, poskytovaniu starostlivosti o deti na pracovisku a k činnostiam zameraným na prípravu rómskych detí na základnú školu. Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí pomohla znížiť vysokú mieru nezamestnanosti mladých ľudí. Cieľom ďalších opatrení je zníženie regulačného a administratívneho zaťaženia pre podniky a podpora vysokej úrovne transparentnosti, integrity a zodpovednosti vo verejnej správe, ako aj boj proti korupcii.

Okrem výziev identifikovaných v minulých odporúčaniach pre jednotlivé krajiny sa pomocou fondov EŠIF odstraňujú ďalšie štrukturálne prekážky ohrozujúce rast a hospodársku súťaž. Z týchto fondov sa podporujú investície do infraštruktúry zvyšovaním pokrytia širokopásmového pripojenia (cieľ: 50 % ďalších domácností do roku 2023), zlepšovaním dopravnej siete Slovenska v podobe zrekonštruovaných alebo modernizovaných ciest v dĺžke 606 km a železničných trás v dĺžke 111 km a posilnením konkurencieschopnosti akvakultúry a spracovateľského odvetvia, a to modernizáciou a diverzifikáciou produkcie a zvýšením produktivity pomocou renovácie a výstavby nových fariem a spracovateľských zariadení. Okrem toho 14 070 podnikov bude realizovať investície využitím prevažne nefinančnej podpory, ako aj prostredníctvom inovácií a súkromných investícií.

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/SK>

¹ Vnútroštátne verejné investície sa definujú ako tvorba hrubého kapitálu + investičné granty + vnútroštátne výdavky na poľnohospodárstvo a rybárstvo.

² JEREMIE – 119 miliónov EUR; JESSICA – 208 miliónov EUR.

³ Pred tým, než sa programy schvália, sa od členských štátov vyžaduje splnenie viacerých *ex ante* kondicionalít, ktorých cieľom je zlepšenie rámca a podmienok pre väčšiu oblasť verejných investícií. V prípade členských štátov, ktoré nespĺnili všetky *ex ante* kondicionality do konca roku 2016, má Komisia možnosť navrhnúť dočasné pozastavenie všetkých dočasných platieb alebo ich časti.

3. REFORMNÉ PRIORITY

3.1. VEREJNÉ FINANČIE A ZDAŇOVANIE

Daňová správa a daňové politiky

Pomer daní k HDP je na vzostupe, ale v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ je naďalej relatívne nízky. Dane ako podiel na HDP narástli od roku 2010 o 4 percentuálne body približne na hodnotu 32 % v roku 2015. Odvody sú najväčším zdrojom daňových príjmov (43 % z celkových daňových príjmov v roku 2015), za ktorými nasledujú dane z produkcie a dovozu (34 %). Posledné menované sú – vo vyjadrení k HDP – v porovnaní s ostatnými členskými štátmi relatívne nízke.

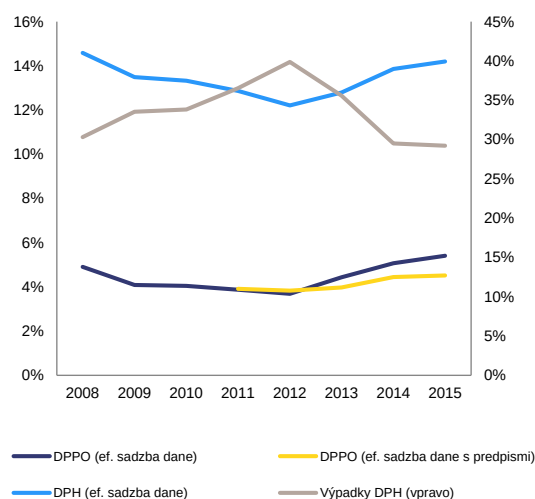
Zlepšeniami vo výbere daní sa výrazne znížila daňová medzera Slovenska pri výbere DPH. (7) Výpadky príjmov z DPH v roku 2014 boli približne o 7 percentuálnych bodov nižšie než v roku 2012. Napriek tomu sú tieto výpadky na úrovni 30 %, čo je jedna z najvyšších mier v EÚ, a predstavujú viac než dvojnásobok priemeru EÚ, z čoho vyplýva, že dodržiavanie predpisov o DPH je naďalej veľkou výzvou (CASE, 2016). Stále lepší výber DPH od roku 2012 je výsledkom niekoľkých opatrení, spomedzi ktorých treba spomenúť najmä kontrolný výkaz DPH. Ministerstvo financií odhaduje, že efektívna sadzba DPH vzrástla v druhom štvrtroku 2016 na 14,9 % z hodnoty 12 % v roku 2012 (graf 3.1.1), čím sa v roku 2015 oproti roku 2012 získali dodatočné príjmy vo výške 0,9 % HDP.

Existujú náznaky, že obmedzenie podvodov v oblasti DPH malo priaznivý vplyv aj na výber dane z príjmu právnických osôb (DPPO). Odhady ministerstva financií naznačujú, že efektívna sadzba dane pre DPH a DPPO sa zlepšovali súbežne (graf 3.1.1), pričom príjmy z DPPO sa zlepšili aj vtedy, keď sa započítal vplyv iných legislatívnych zmien v oblasti zdaňovania príjmov právnických osôb. Zavedenie minimálnej DPPO v roku 2014, ktorej cieľom bolo riešiť pomerne vysokú úroveň nedodržiavania daňových predpisov v oblasti DPPO, prinieslo okamžité

výsledky. (8) Plány zrušiť daňové licencie v roku 2018 však znamenajú, že kapacity daňovej správy budú musieť byť posilnené, aby daňová správa dokázala zabrániť opätovnému zhoršeniu daňovej disciplíny v oblasti DPPO (Remeta *et al.*, 2015; IBFD News, 2016).

V poslednej dobe bolo vyvinuté úsilie zlepšiť kvalitu služieb pre daňovníkov. Platenie daní bolo ešte viac uľahčené zavedením elektronického podávania daňového priznania a platby DPH. Počet daňových platieb sa znížil z desiatich v roku 2014 na osem v roku 2015, ale čas potrebný na splnenie si daňovej povinnosti vzrástol počas rovnakého obdobia o štyri hodiny (9) na 192 hodín, t. j. nad priemer EÚ, ktorý je na úrovni 164 hodín (Svetová banka a PwC, 2017). Počínajúc rokom 2017 bude oneskorené vrátenie nadmerného odpočtu DPH podliehať úrokom a komunikácia medzi finančnou správou a platcami DPH sa má stať plne elektronickou.

Graf 3.1.1: Efektívne sadzby dane na Slovensku

Zdroj: Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Finančná správa sa naďalej zameriava na zlepšovanie dodržiavania predpisov o DPH,

(7) Výpadok príjmov z DPH je definovaný ako rozdiel medzi sumou vybratej DPH a celkovou daňovou povinnosťou z DPH (teoretická daňová povinnosť podľa daňového zákona).

(8) Percentuálny podiel spoločností s nulovou daňou z príjmov právnických osôb klesol z 59 % v roku 2013 na 9 % v roku 2014 a následne na 6 % v roku 2015.

(9) Tento nárast bol spôsobený dodatočným časom, ktorý bol potrebný na splnenie predpisov v oblasti dane z príjmu právnických osôb.

najmä prostredníctvom auditu. Približne 80 % všetkých auditov sa týka oblasti DPH a pochádza hlavne z kontrolných výkazov DPH. Počínajúc rokom 2017 umožní tzv. superzaistovací príkaz daňovým orgánom pri podozrení na daňový podvod skonfiškovať v rámci prevencie aktíva daňovníkov. Od roku 2017 sa obdobie, počas ktorého môžu auditovaní daňovníci spochybniť nestrannosť daňových auditorov, skráti na 15 dní. V roku 2017 finančná správa zároveň plánuje riešiť vysoký počet podvodných registračných pokladní a rozšíriť využívanie virtuálnych registračných pokladní.

Postupne sa skúmajú neauditované činnosti, aby sa zabezpečilo dodržiavanie daňových predpisov. Kontrolné činnosti a krížová kontrola sú v súčasnosti základnými kameňmi stratégie dodržiavania predpisov, no stále zjavne chýba holistický prístup k auditovaniu daňovníkov. V roku 2017 však finančná správa plánuje vypracovať index daňovej spoľahlivosti, čo je nástroj na identifikáciu a rozlišovanie medzi daňovníkmi plniacimi si daňové povinnosti a daňovníkmi neplniacimi si daňové povinnosti, ktorý umožňuje prijať preventívne i nápravné opatrenia. Celkovo možno konštatovať, že pokrok v oblasti elektronickej verejnej správy prostredníctvom plánu elektronickej komunikácie a zriadenia call centra pre daňovníkov pravdepodobne prispievajú k zlepšeniu služieb pre daňovníkov, k čomu napomôže aj plán administratívy reorganizovať Úrad pre vybrané daňové subjekty. Spojené analytické centrum, ktoré v sebe spája analytické kompetencie a kompetencie v oblasti vymáhania právnych predpisov, má pomôcť realizovať lepšiu a rýchlejšiu výmenu informácií a zlepšiť úsilie na boj proti daňovým podvodom.

Rámec zdaňovania je predmetom pomerne častých zmien. Na rok 2017 vláda predĺžila platnosť a zvýšila špeciálny odvod spoločností pôsobiacich v regulovaných odvetviach, pri ktorom sa predpokladalo, že v roku 2016 skončí. Toto opatrenie by sa dalo vnímať aj ako súčasť snahy o zníženie neprímeraných príjmov vyplývajúcich z neefektívne regulovaných sieťových odvetví. Bankový odvod, ktorého platnosť mala takisto uplynúť, bol predĺžený do roku 2020. Sadzba DPPO bola znížená z 22 % na 21 %, čím došlo k zvráteniu nárastu, ktorý nadobudol platnosť len dva roky predtým.

Paušálne výdavky pre samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré boli znížené v roku 2012 s cieľom zaistiť spravodlivejšie zdaňovanie samostatne zárobkovo činných osôb a zamestnancov, boli opäť zvýšené v prospech samostatne zárobkovo činných osôb. Došlo k výraznému zvýšeniu stropných sadzieb na platenie zdravotných odvodov a sociálnych odvodov pre osoby s vysokými príjmami. Ďalšie opatrenia zahŕňajú nový 8-percentný odvod z neživotného poistenia a zvýšenie spotrebných daní z tabaku a poplatkov týkajúcich sa hazardných hier. Od roku 2018 odvody na zdravotné poistenie z dividend nahradí daň vo výške 7 %.

Zdaňovaniu nehnuteľností je aj naďalej venovaná len obmedzená pozornosť. Súčasný systém zdaňovania nehnuteľností na bývanie je naďalej regresívny, pretože neodzrkadľuje hodnotu obydli, ale jeho rozlohu. Podiel periodických daní z nehnuteľností – čo je forma zdaňovania priaznivá pre rast – na celkových príjmoch v roku 2014 predstavoval 1,4 %, čo je jeden z najnižších údajov v EÚ (priemer v EÚ: 4,2 %). Dary a dedičstvo sa nezdaňujú.

V environmentálnom zdaňovaní stále figurujú protichodné politické motívy. Cena elektrickej energie zahŕňa poplatok na podporu výroby energie z obnoviteľných zdrojov, ale aj tarifu na podporu ekologicky škodlivej výroby elektrickej energie z domáceho uhlia.⁽¹⁰⁾ Vláda zaviedla do poplatku za evidenciu automobilov ekologické prvky – zohľadnenie veku vozidla a výkonu motora. Tento poplatok je nižší pre automobily poháňané alternatívnymi palivami.

Preskúvanie fiškálneho rámca a výdavkov

Strednodobý rozpočtový rámec stále vykazuje nedostatky. Hoci úroveň podrobnosti vo viacročnom rozpočtovom pláne je pomerne vysoká, informácie a ciele na obdobia po prvom rozpočtovom roku sú len orientačné. Záväzné výdavkové stropy, s ktorými sa počítalo v ústavnom zákone z roku 2011, ešte neboli prijaté. To bráni rýchlejšiemu dosiahnutiu vyváženého rozpočtu – čo je požiadavka, ktorá

⁽¹⁰⁾ Jedným z príkladov je tretí blok tepelnej elektrárne Nováky, ktorý bol odstavený 1. januára 2016, pretože už nespĺňal emisné limity, no na jeseň 2016 bol opätovne spustený.

bola zavedená do vnútroštátnych právnych predpisov v roku 2013. Vláda, ktorá bola sformovaná v marci 2016, odložila pôvodný termín na splnenie strednodobého cieľa z roka 2017 na rok 2019, čiastočne v dôsledku nových výdavkových priorít a investičných potrieb.

Orgány uvažujú o tom, že zmiernia národnú dlhovú brzdu. Dlhová brzda zavedená ústavným zákonom v roku 2012 si vyžaduje prijať nápravné opatrenia vtedy, keď úroveň dlhu označená Eurostatom presiahne stanovené prahové hodnoty, ktoré sú nižšie než pomer dlhu podľa Maastrichtskej zmluvy. Ak by sa prehodnotili prahové hodnoty dlhovej brzdy, znamenalo by to riziko zníženia jej obmedzovacej sily.

Ministerstvo financií uverejnilo prvú sériu preskúmania výdavkov. Projekt nazvaný „Hodnota za peniaze“ sa zameriava na zlepšenie efektívnosti verejných výdavkov. V roku 2016 boli uverejnené tri správy v oblasti zdravotnej starostlivosti (pozri nižšie), informačných technológií a dopravy (pozri oddiel 3.4) a tieto správy boli pripojené k viacročným rozpočtovým plánom.⁽¹¹⁾ Úroveň ambícií sa v jednotlivých správach javí ako rôznorodá, čo je odzrkadlením rôznych stupňov osobnej angažovanosti jednotlivých ministerstiev.⁽¹²⁾ Projekt je však napriek tomu hodnotným príspevkom, pretože v skúmaných oblastiach poskytuje analytické základné údaje na identifikáciu neefektívnych výdavkov. Na rok 2017 sa plánujú nové preskúmania výdavkov v oblasti environmentálnych politík, politiky trhu práce, sociálnej politiky a vzdelávania. Prvotné správy sú naplánované na 30. apríl 2017, po ktorých budú nasledovať záverečné správy do 30. júna s cieľom poskytnúť vstupné informácie pre diskusie o návrhu rozpočtu v lete 2017.

⁽¹¹⁾ Pred plnohodnotnými preskúmaniami prebehli tri pilotné projekty. Zahŕňali preskúmania výdavkov na základných a stredných školách, efektívnosť výberu daní finančnou správou a efektívnosť úradov práce a aktívnych politík trhu práce.

⁽¹²⁾ Preskúmanie výdavkov na zdravotnú starostlivosť je podrobné a poskytuje konkrétne oblasti možných úspor a odhady ich fiškálneho vplyvu. O niečo menej podrobné je preskúmanie výdavkov v oblasti IT. Plánované preskúmanie výdavkov na dopravu je pomerne všeobecné bez toho, aby obsahovalo dostatok konkrétnych informácií o oblastiach, v ktorých by sa mohli potenciálne dosiahnuť úspory (pričom nie sú ani nijak vyčíslené).

Dlhodobá udržateľnosť verejných financií

Verejné financie Slovenska v dlhodobom horizonte stále čelia rizikám. Ukazovateľ medzery dlhodobej udržateľnosti (S2)⁽¹³⁾ ukazuje, že pokiaľ ide o dlhodobú udržateľnosť verejných financií, Slovensko je vystavené strednému riziku. Hlavnou hnacou silou predpokladaného nárastu nákladov súvisiacich so starnutím obyvateľstva sú výdavky na zdravotnú starostlivosť a dôchodky. Každý z týchto ukazovateľov sa má podľa prognózy do roku 2060 v porovnaní s rokom 2013 zvýšiť o 2 percentuálne body. Úroveň výdavkov na zdravotnú starostlivosť, ktorá je v súčasnosti pod priemerom EÚ, má podľa predpokladov do roku 2060 zaznamenať jeden z najvyšších nárastov v EÚ.⁽¹⁴⁾

Dôchodkový systém

Slovensko čelí v oblasti demografického vývoja výrazne nepriaznivému trendu. Nízka miera pôrodnosti podľa očakávaní spôsobí, že počet obyvateľov v produktívnom veku sa zníži, čo povedie k poklesu počtu zamestnaných osôb, a to aj napriek predpokladanému nárastu miery účasti a automatickému zvyšovaniu zákonom stanoveného veku odchodu do dôchodku v nadväznosti na zmeny strednej dĺžky života. Podľa správy o starnutí obyvateľstva za rok 2015 Slovensko vykazuje najrýchlejší nárast podielu ekonomicky závislého staršieho obyvateľstva v EÚ. Predpokladá sa, že do roku 2060 budú na každého dôchodcu pripadať menej než dvaja pracovníci, pričom v súčasnosti je to päť. V dôsledku toho sa podiel osôb vo veku 65 a viac rokov k počtu obyvateľstva v produktívnom veku podľa očakávaní v rozmedzí rokov 2013 až 2060 prakticky strojnásobí. Takže napriek účinnosti nedávnej reformy v oblasti obmedzovania nárastu dôchodkových výdavkov približne na 2 % HDP do roku 2060 (čím by sa táto hodnota dostala na úroveň 10,2 % HDP oproti priemeru EÚ na úrovni

⁽¹³⁾ S2 určuje počiatočnú štrukturálnu úpravu nevyhnutnú na to, aby sa pomer hrubého verejného dlhu k HDP vo veľmi dlhom časovom horizonte stabilizoval. Na základe prognózy Komisie zo zimy 2016 sa odhaduje, že ukazovateľ S2 pre Slovensko je na úrovni 2,5 percentuálneho bodu HDP, pričom zložka zdravotnej starostlivosti k tomu prispieje mierou 1,3 percentuálneho bodu a zložka dôchodkov k tomu prispieje mierou 1,0 percentuálneho bodu.

⁽¹⁴⁾ Priemerné výdavky na zdravotnú starostlivosť v EÚ v roku 2014 predstavovali 7,9 % HDP, zatiaľ čo v prípade Slovenska to bolo 5,6 %.

12,4 %) starnutie obyvateľstva stále predstavuje hrozbu pre dlhodobú udržateľnosť systému, pričom úplné vykonanie reformy bude treba dôsledne monitorovať.

Hoci je skutočný vek odchodu do dôchodku jedným z najnižších v EÚ, doba strávená na dôchodku zostáva relatívne krátka. V roku 2014 slovenskí muži opustili trh práce v priemere vo veku 61,6 roka, čo je jedna z najnižších hodnôt v EÚ. Skutočný vek odchodu z trhu práce v prípade žien bol 59,7 roka, a to najmä vďaka nízkemu zákonom stanovenému dôchodkovému veku, ktorý sa však postupne zvyšuje. Slováci strávia na dôchodku v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ relatívne krátku dobu, a to hlavne muži (16,8 v prípade mužov a 22,7 roka v prípade žien, v porovnaní s priemerom EÚ v trvaní 18,1, resp. 22,6 roka). Pomer medzi rokmi strávenými na dôchodku a priemernou dĺžkou pracovného života je nižší než priemer u mužov (42 % v porovnaní so 43,5 % v EÚ ako celku), ale vyšší u žien (67 % v porovnaní s 58 % v EÚ ako celku), a to z dôvodu veľmi nízkeho veku ich odchodu do dôchodku. Keďže vek odchodu do dôchodku je prepojený so strednou dĺžkou života, predpokladá sa, že tento pomer bude do roku 2060 nižší než priemer EÚ v prípade mužov i žien (45,2 % oproti 50,4 % pre EÚ u mužov a 58,7 % oproti 61,8 % u žien).

Nedávne úpravy dôchodkového systému mali ad hoc povahu. Od roku 2013 boli dôchodky indexované pevne stanovenou sumou určenou na základe uplatnenia váženého priemerného rastu miezd a zvyšovania spotrebiteľských cien (pričom väčšia váha bola prisúdená spotrebiteľským cenám) na priemernú výšku dôchodku. Vláda však rozhodla, že v roku 2017 dôjde k *ad hoc* zvýšeniu dôchodkov o 2 %.

Plánované zmeny pravidiel indexácie môžu kompenzovať účinky nedávnej dôchodkovej reformy. Od roku 2018 majú byť dôchodky viazané na index nárastu cien v „dôchodkovom“ koši. Touto metódou indexácie by sa zabezpečilo zachovanie životnej úrovne dôchodcov, no ich situácia by sa zhoršila vo vzťahu k ekonomicky aktívnej časti obyvateľstva.⁽¹⁵⁾ Orgány vyjadrili

svoj zámer zaviesť možné zmeny do vzorca indexácie s cieľom zabezpečiť, aby bol rast dôchodkov vyšší než očakávaná miera inflácie. Ak sa to potvrdí, takéto opatrenia by vyvinuli väčší tlak na verejné financie a mohli by ešte viac ohroziť dlhodobú udržateľnosť dôchodkového systému.

Nákladová účinnosť v sektore zdravotnej starostlivosti

Nákladová účinnosť zdravotnej starostlivosti na Slovensku je naďalej nízka. Z preskúmania výdavkov uverejneného na jeseň 2016 v rámci projektu „Hodnota za peniaze“ vyplýva, že existuje značný priestor na zvýšenie nákladovej účinnosti rôznych oblastí systému zdravotnej starostlivosti, čím by sa v roku 2017 dosiahli cieľené úspory až do výšky 174 mil. EUR (Černěnková *et al.*, 2016). Odporúčania, ktoré vyplynuli z preskúmania (hlavne zníženia cien), sa už implementujú, najmä prostredníctvom cenového referenčného porovnávania materiálov, zariadení a vybavenia v zdravotníctve a cez znížovanie platieb za diagnostické a zobrazovacie vyšetrenia a inú špecializovanú liečbu; hmatateľné výsledky sa očakávajú od roku 2017.

Zdravotný stav obyvateľstva sa pomaly zlepšuje a výdavky na súkromnú zdravotnú starostlivosť sú relatívne vysoké. V rozmedzí rokov 2008 až 2014 došlo k zvýšeniu strednej dĺžky života v zdraví o dva roky, ale príslušné čísla ostávajú hlboko pod priemerom EÚ pre obe pohlavia (54,6 verzus 61,8 roka u mužov a 55,5 verzus 61,4 roka u žien). Preventabilná úmrtnosť v roku 2014 bola tiež vyššia než v EÚ (339,5 úmrtia na 100 000 obyvateľov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 204,1).⁽¹⁶⁾ Hotovostné platby ako pomer na celkových výdavkoch na zdravotnú starostlivosť sú vysoké (23,3 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 16 %).⁽¹⁷⁾ Neformálne, neoficiálne platby sú stále bežné, čo potenciálne bráni spravodlivému prístupu k starostlivosti.⁽¹⁸⁾

⁽¹⁵⁾ Vyplýva to z klesajúceho pomeru dávok, ktorý označuje vzťah medzi priemernou dôchodkovou dávkou a priemernou hrubou mzdou.

⁽¹⁶⁾ Preventabilná úmrtnosť sa týka úmrtí, ktorým sa dalo predísť preventívnymi zásahmi v oblasti verejného zdravia.

⁽¹⁷⁾ Hotovostné platby sú oficiálne výdavky na zdravotnú starostlivosť, ktoré znáša pacient a nie sú hrazené poisťovňou.

⁽¹⁸⁾ Osobitný prieskum Eurobarometer 397 o korupcii, február 2014.

Vysoká úroveň zadlženosti nemocníc sa neznížila. Povinné externé finančné audity v roku 2015 prebehli v 14 štátnych nemocniciach. Závazky nemocníc po splatnosti v júni 2016 predstavovali 592 mil. EUR. Akumuláciu dlhu uľahčujú nezáväzné rozpočtové obmedzenia a nepriaznivé stimuly, ale mohla by byť dôsledkom aj slabého rozpočtového plánovania a neefektívnych postupov obstarávania. Platobné systémy sú namiesto kvality a výkonnosti služieb viazané na ich kvantitu, čo by potenciálne mohlo vytvárať motiváciu na ich nadmerné poskytovanie (Kovalčík a Tunega, 2015). Verejné nemocnice vykazujú v priemere dlhé lehoty na vyplatenie súkromných dodávateľov. V rámci ministerstva zdravotníctva bola v polovici roka 2016 zriadená nová agentúra zodpovedná, okrem iného, za riadenie nemocníc, ktorá zaviedla referenčné hodnoty pre širokú škálu poskytovaných služieb. Cieľom orgánov je dosiahnuť do roku 2018 vyrovnanie hospodárenia nemocníc.

Bolo prijatých niekoľko opatrení na racionalizáciu nemocničnej starostlivosti. Počet lôžok akútnej starostlivosti je vysoký (424 na 100 000 obyvateľov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 356 v roku 2013), pričom miera využívania lôžok je nízka (67 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 74 %). Reštrukturalizačný proces založený na potrebách pacientov v oblasti starostlivosti a minimalizácii miery využívania pohotovostnej starostlivosti stále prebieha. V januári 2017 bola zriadená nová sieť nemocníc, ktoré sú oprávnené získať štrukturálne fondy EÚ a kapitálové investície. V snahe znížiť zbytočné využívanie pohotovostnej starostlivosti bol zavedený hotovostný poplatok (2 EUR za ambulantnú pohotovostnú službu, 10 EUR za ústavnú pohotovostnú službu) s výnimkou prípadov, keď je pacient hospitalizovaný. Nová fakultná nemocnica v Bratislave sa má podľa plánov prevádzkovať ako verejná nemocnica (vláda SR, 2016). Ďalšiu novú nemocnicu v hlavnom meste od roku 2018 zároveň plánuje zriadiť súkromná investičná skupina.

Zavedenie systémov elektronického zdravotníctva sa opakovane odložilo. Od roku 2008 sa do elektronického zdravotníctva investovalo 80 mil. EUR ⁽¹⁹⁾, ale podľa zistení

Najvyššieho kontrolného úradu SR zatiaľ neboli zaznamenané žiadne hmatateľné výsledky. Realizácia rozšíreného systému elektronického zdravotníctva (napr. elektronické zdravotné záznamy, elektronické predpisovanie liekov a výmenných lístkov) bola odložená na rok 2017 kvôli náznakom neochoty zo strany používateľov. Informačný systém, ktorý umožní zhromažďovanie údajov o výkonnosti od poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, je v overovacej fáze a v súčasnosti sa používa v ôsmich nemocniciach.

Po tom, ako sa v minulých rokoch realizovali prípravné činnosti, sa postupne zavádza systém platieb na základe skupín diagnóz (systém DRG) na účely odmeňovania nemocničných činností, ktorého cieľom je umožniť vyššiu transparentnosť ponuky starostlivosti a jej cenotvorby. Od 1. januára 2017 je systém DRG zavedený ako bežný systém platieb, najprv na dobrovoľnom a neskôr na povinnom základe. Platby v roku 2017 budú „rozpočtovo neutrálne“, pričom zavedených bolo niekoľko bezpečnostných sietí (globálne rozpočty, bezpečnostné platobné koridory a referenčné porovnávanie oproti predchádzajúcemu platobnému mechanizmu). Existujú však problémy pri vykonávaní (útvary Komisie/Výbor pre hospodársku politiku, 2016), omeškania a systémové nedostatky, keďže poskytovatelia nie sú dobre pripravení, systémy podávania správ nie sú hotové a počiatočné vstupné údaje sú nízkej kvality.

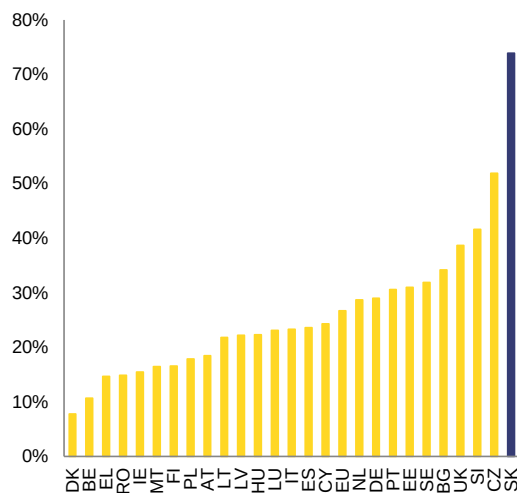
Uplatňovanie modelu integrovanej starostlivosti stagnuje. V rámci programového obdobia 2014 – 2020 boli na zriadenie 134 centier integrovanej zdravotnej starostlivosti vyčlenené európske finančné prostriedky v celkovej výške 130 mil. EUR. Plánovaná pilotná fáza ohlásená na roky 2015 – 2016 neprebehla. Hoci v roku 2015 prebehli konzultácie so zainteresovanými stranami, súvisiaci „riadiaci plán“ distribúcie služieb stále treba aktualizovať a rovnako nebola dokončená ohlásená analýza nákladov a prínosov a vymedzenie centier integrovanej zdravotnej starostlivosti.

zdravotné poisťovne platia do Národného centra zdravotníckych informácií.

⁽¹⁹⁾ Viac než 45 mil. EUR pochádza z EŠIF a zo štátneho rozpočtu a ďalších 35 mil. EUR z príspevkov, ktoré

Počet všeobecných lekárov je nízky a rastie len pozvoľna. Počet všeobecných lekárov na 100 000 obyvateľov (42 v roku 2007, najnovšie dostupné údaje) je výrazne pod priemerom EÚ (78,3 v roku 2013), čo vedie k neefektívnemu poskytovaniu primárnej starostlivosti (graf 3.2.1). Nedostatok všeobecných lekárov prispieva k vysokej miere návštev lekárov, ktorým by sa dalo predchádzať (dvojnásobok ročného priemeru EÚ – 11 oproti 6,2 v roku 2013), a to najmä návštev u špecialistov a návštev lekárskej pohotovosti. Hoci vláda plánuje znížiť pomer návštev u špecialistov k návštevám u všeobecného lekára zo súčasného pomeru 80:20 % na 60:40 %, rezidentský program určený na zvýšenie počtu všeobecných lekárov zatiaľ nepriniesol významné výsledky, pričom v roku 2017 by malo začať vykonávať prax len 95 nových všeobecných lekárov. Podľa vyjadrenia profesionálnych združení systém potrebuje omnoho viac dodatočných všeobecných lekárov a zdravotných sestier. V snahe znížiť vytťaženosť lekárov-špecialistov bola úloha všeobecných lekárov na základe zákona rozšírená tak, aby zahŕňala predoperačné vyšetrenia a starostlivosť o chronicky chorých. Nové klinické usmernenia, ktoré sa majú vypracovať s podporou z Európskeho sociálneho fondu (ESF) v rokoch 2017 – 2020, nemajú podľa očakávaní byť k dispozícii skôr než koncom roka 2017.

Graf 3.1.2: Podiel pacientov, ktorí navštívili pohotovosť, pretože lekár primárnej starostlivosti nebol k dispozícii

Poznámka: Údaje boli zozbierané v rámci štúdie QUALICOPC (kvalita a náklady primárnej starostlivosti v Európe) v období 2011 až 2013. Referenčná populácia je podiel ľudí, ktorí v predchádzajúcom roku navštívili lekársku pohotovosť.

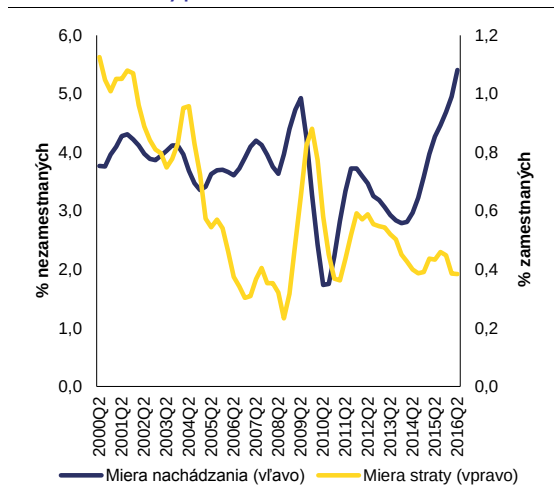
Pre Chorvátsko a Francúzsko nie sú k dispozícii údaje.

Zdroj: OECD (2016), Health at a Glance: Európa

3.2. TRH PRÁCE, VZDELÁVANIE A SOCIÁLNE POLITIKY

Slovensko v rokoch 2015 a 2016 zaznamenalo značné zlepšenie trhu práce, v neposlednom rade vďaka výraznej tvorbe pracovných miest. Oddiel 1 obsahuje preskúmanie zlepšenia podmienok na slovenskom trhu práce, ktorého hybnou silou boli zmeny v tvorbe pracovných miest viac než rušenie pracovných miest (graf 3.2.1). Zatiaľ čo rušenie pracovných miest (t. j. miera straty zamestnania) bolo vo všeobecnosti stabilné v posledných desiatich rokoch (s výnimkou nárastu v roku 2009), došlo k rýchlemu nárastu miery nachádzania pracovných miest, ktorá koncom roka 2015 dosiahla úroveň spred krízy. To zároveň viedlo k prudkému zníženiu počtu nezamestnaných, zatiaľ čo zvyšovanie počtu nezamestnaných sa dramaticky nezmenilo. V dôsledku toho došlo v miere nezamestnanosti na Slovensku k rýchlemu poklesu, zatiaľ čo miera zamestnanosti poskočila v treťom štvrtroku 2016 na 70,1 % (stále pod priemerom EÚ na úrovni 71,5 % a pod úrovňou národného cieľa stratégie Európa 2020 vo výške 72 %). Okrem toho, ako sa uvádza v oddiele 1, prehriatie trhu práce sprevádzajú počiatočné náznaky možných nedostatkov ponuky pracovnej sily.

Graf 3.2.1: Miera nachádzania pracovných miest a miera straty práce

Poznámka: Miera straty práce: podiel pracovných miest v hospodárstve, pri ktorých sa pozoruje odlúčenie zamestnanca z jeho pracovného miesta počas určitého časového obdobia. Miera nachádzania pracovných miest: podiel nezamestnaných, ktorí si počas určitého časového obdobia našli zamestnanie. Priemer za štyri štvrtroky: referenčný štvrtrok a predchádzajúce tri štvrtroky.

Zdroj: Európska komisia

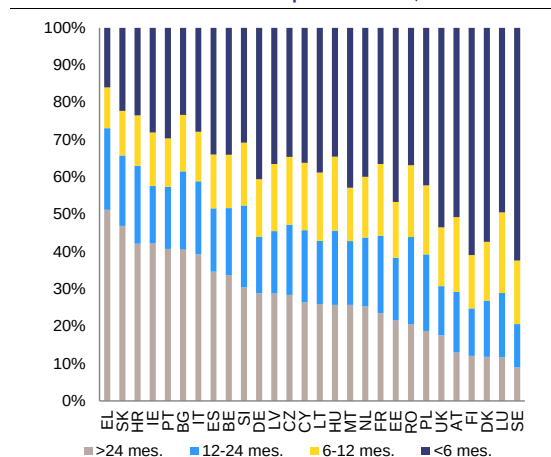
Aj napriek tomuto pozitívnemu vývoju je na trhu práce naďalej zjavných niekoľko problémov. Pri konkrétnych zraniteľných skupinách, ako sú

pracovníci s nízkou kvalifikáciou, mladí pracovníci, Rómovia a matky s malými deťmi, sú výsledky trhu práce nepriaznivé, keďže sa pri týchto skupinách prejavuje nízka účasť a vysoká nezamestnanosť. Tento trend zhoršujú výrazné regionálne rozdiely, ako sa uvádza v minuloročnej správe o krajine (Európska komisia, 2016a).

Dlhodobá nezamestnanosť

Dlhodobá nezamestnanosť v rokoch 2015 a 2016 klesla, no napriek týmto zlepšeniam zostáva jednou z najvyšších v EÚ. Zvýšenie miery nachádzania pracovných miest bolo pozorované tak u krátkodobo nezamestnaných, ako aj u dlhodobo nezamestnaných. V dôsledku toho sa dlhodobá nezamestnanosť znížila paralelne s celkovou nezamestnanosťou. Napriek tomuto pozitívnemu vývoju patrí miera dlhodobej nezamestnanosti na Slovensku stále medzi najvyššie v EÚ (5,6 % v treťom štvrtroku 2016, EÚ: 3,8 %). Konkrétne podiel veľmi dlhodobej nezamestnanosti (> 24 mesiacov) je značne vysoký a v roku 2015 predstavoval 47 % celkovej nezamestnanosti (graf 3.2.2). V posledných rokoch Slovensko zaviedlo niekoľko nových aktívnych a pasívnych opatrení na odstránenie nezamestnanosti špecifických zraniteľných skupín, pričom tieto opatrenia pravdepodobne pomohli znížiť mieru dlhodobej nezamestnanosti (pozri ďalej v texte).

Graf 3.2.2: Nezamestnanosť podľa trvania, 2015

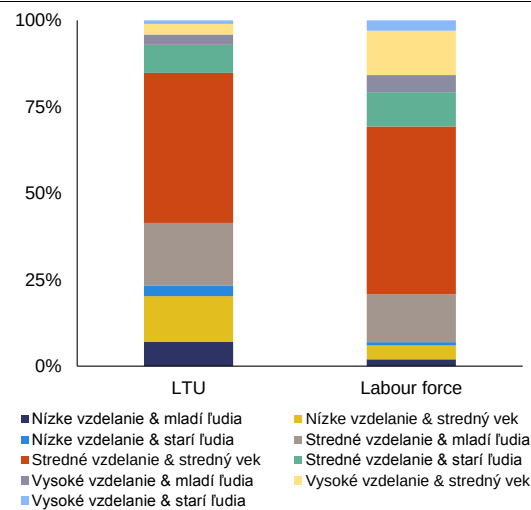
Poznámka: Nezamestnanosť podľa trvania je vyjadrená ako percentuálny podiel na celkovej nezamestnanosti (osoby vo veku 15 – 74 rokov) v roku 2015.

Zdroj: Európska komisia

Dlhodobá nezamestnanosť predstavuje veľké riziko pre pracovníkov s nízkou kvalifikáciou

a mladých ľudí. V roku 2015 bolo 30 % pracovníkov s nízkou kvalifikáciou nezamestnaných viac než jeden rok, oproti 8 % pracovníkov so strednou kvalifikáciou a 3 % s vysokou kvalifikáciou. Nižšie vzdelanie zvyšuje pravdepodobnosť dlhodobej nezamestnanosti vo všetkých vekových skupinách, najmä u mladých ľudí (15 – 29 rokov) (graf 3.2.3). Vo všeobecnosti možno konštatovať, že mladí ľudia sú medzi dlhodobo nezamestnanými nadmerne zastúpenou skupinou. To však neplatí v prípade vysokokvalifikovaných mladých ľudí. Slovensko má navyše dlhodobo vysoký podiel mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (13,7 % v roku 2015 oproti 12 % v EÚ ako celku, veková kategória 15 – 24 rokov). Tieto zistenia sú obzvlášť znepokojujúce vzhľadom na rastúcu mieru predčasného ukončovania školskej dochádzky a nízku – aj keď rastúcu – mieru dosahovania terciárneho vzdelania.

Graf 3.2.3: Osobitné charakteristiky dlhodobo nezamestnaných, 2014

Zahrnuté úrovne vzdelania sú nízke (ISCED 0 – 2), stredné (ISCED 3 – 4) a vysoké (ISCED 5 – 6). Zahrnuté sú vekové skupiny mladých ľudí (15 – 29 rokov), v strednom veku (30 – 54 rokov) a starých ľudí (55 – 64).

Zdroj: Na základe VZPS Microdata, 2014

Rómska komunita je na trhu práce stále jednou z najviac znevýhodňovaných skupín. Situácia Rómov na Slovensku je obzvlášť neistá. Odhaduje sa, že predstavujú až 9 % celkového obyvateľstva (Rada Európy, 2010), pričom vekovo ide hlavne o mladšie ročníky. Podľa výsledkov prieskumu Agentúry pre základné práva (FRA) za rok 2016

bolo v čase prieskumu alebo za obdobie posledných štyroch týždňov zapojených do „platennej práce“ približne len 25 % Rómov vo veku 20 – 64 rokov, pričom 48 % bolo nezamestnaných.⁽²⁰⁾ Etnická segmentácia trhov práce vedie k chudobe, sociálnemu vylúčeniu a nižšiemu postaveniu na trhu práce pre Rómov a podkopáva hospodársky potenciál Slovenska v najchudobnejších regiónoch, kde sú Rómovia sústredení. Kľúčovým faktorom rozdielov na trhu práce je nízka miera dosiahnutého vzdelania a kvalifikácie, ako aj pretrvávajúce prekážky a diskriminácia v prístupe k vzdelávaniu, bývaniu, zdravotnej starostlivosti a trhu práce (Kahanec, 2014; IFP, 2014). Z prieskumu (FRA, 2016) vyplýva, že 30 % opýtaných Rómov malo pocit, že kvôli svojej situácii boli diskriminovaní minimálne raz za posledných 12 mesiacov najmenej v jednej oblasti každodenného života (22 % pri hľadaní práce). Len 18 % respondentov, ktorí sa domnievali, že sú diskriminovaní, svoj posledný incident nahlásilo úradom alebo podalo sťažnosť. Takmer 74 000 Rómov žije v izolovaných osadách, často v žalostných podmienkach na život.

Politika trhu práce

Slovensko vykonalo niekoľko opatrení, ktoré mali motivovať pracovníkov s nízkymi príjmami k práci. V posledných rokoch vláda znížila sociálne príspevky pre pracovníkov s nízkou mzdou a dlhodobo nezamestnaných a zaviedla zamestnanecké výhody pre dlhodobo nezamestnaných (Európska komisia, 2016a). Tieto opatrenia pomohli bojovať s pascou neaktivity pri tých pracovníkoch, ktorých plat spadá do rozsahu medzi minimálnou mzdou a 80 % priemernej mzdy (graf 3.2.4).⁽²¹⁾ V priemere teraz možno konštatovať, že pracovníci s nízkou mzdou v tejto kategórii príjmov si v prípade, že pracujú, ponechajú 72 % zo svojho hrubého príjmu, pričom v roku 2014 to bolo len 58 %. Pre kategóriu vyšších príjmov (80 % až 120 % priemerného

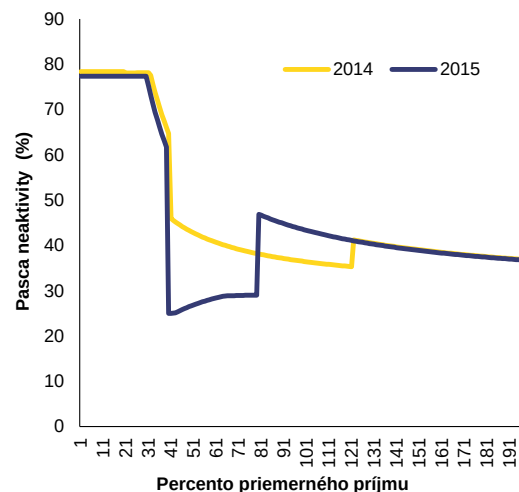
⁽²⁰⁾ Prieskum FRA uskutočnený v roku 2016 bol vylepšený, pokiaľ ide o výber vzorky a metódy váženía vypracované v súvislosti s prieskumom z roku 2011, takže výsledky poskytujú vernejší obraz o situácii Rómov v skúmaných krajinách. Použité ukazovatele verne kopírujú tie, ktoré sa uplatňujú pri štandardných európskych prieskumoch (EU-SILC, VZPS EÚ), úplná porovnateľnosť však nebola zámerom. Pre podrobnejšie informácie pozri FRA 2016.

⁽²¹⁾ Pascau neaktivity sa meria tá časť dodatočnej hrubej mzdy, ktorá sa odvedie na daniach v prípade, že neaktívna osoba začne pracovať.

příjmu) sa pasca neaktivity zhoršila. Na túto lepšie platenú skupinu to však pravdepodobne nebude mať až taký výrazný vplyv.

V rôznych politikách trhu práce došlo k pokroku. Slovensko rozšírilo rozsah aktívnych politík trhu práce, keď zaviedlo podporné opatrenia zamerané na dlhodobo nezamestnaných a iné zraniteľné skupiny a zreformovalo verejné služby zamestnanosti. Nedávna štúdia o účinnosti verejných služieb zamestnanosti a aktívnych politík trhu práce na Slovensku v rámci projektu „Hodnota za peniaze“ (IFP, 2016) bola krokom vpred, pokiaľ ide o zlepšenie hodnotenia politických opatrení. Zisteniami sa potvrdilo, že súčasné aktívne politiky trhu práce sú často buď nevhodne navrhnuté (napr. príliš sa zameriavajú na aktivačné opatrenia) alebo nevhodne nasmerované (geograficky alebo s ohľadom na cieľovú skupiny/skupiny). Pre osoby s nízkou kvalifikáciou neexistuje dostatok účinných aktívnych opatrení na trhu práce. Nedostatočné financovanie aktívnych politík trhu práce (0,16 % HDP v roku 2015) v kombinácii s vysokou vyťaženosťou pracovníkov (v súčasnosti 2 280 klientov na jedného odborného poradcu) a nedostatočne rozvinutým systémom riadenia výkonnosti verejných služieb zamestnanosti obmedzujú potenciálne zefektívnenie tejto oblasti (o 10 – 35 %).

Graf 3.2.4: Pasca neaktivity podľa percentuálneho podielu priemernej mzdy, 2014 a 2015

Poznámka: Pasca neaktivity – alebo takpovediac „implicitnou daňou z návratu do práce pre neaktívne osoby“ – sa meria tá časť dodatočnej hrubej mzdy, ktorá sa odvedie na daniach v prípade, že neaktívna osoba (ktorá nemá nárok poberať dávky v nezamestnanosti, ale má nárok na sociálnu pomoc po preverení príjmov) začne pracovať.

Zdroj: Databáza daní a dávok OECD

Nový akčný plán v oblasti dlhodobej nezamestnanosti sa bude vykonávať v rokoch 2017 až 2020 a jeho cieľom je poskytovať individualizovanejšie služby. Bude zahŕňať kombináciu projektov financovaných z ESF v oblasti poskytovania špecializovaného poradenstva vrátane poradenstva k zadlženosti, psychosociálnym problémom, závislosti na návykových látkach a iným prekážkam brániacim vstupu na trh práce. Pridelovanie prípadov by mal zlepšiť novo zavedený systém profilovania. Plánovaný nábor nových špecializovaných zamestnancov, externé zabezpečovanie podpory pri hľadaní pracovných miest a posilnená spolupráca so súkromnými agentúrami a mimovládnyimi organizáciami by mohli pomôcť znížiť vyťaženosť pracovníkov (pozri vyššie). Vyhliadky dlhodobo nezamestnaných a nízko kvalifikovaných osôb na trhu práce má ďalej zlepšiť zavedenie individualizovaných programov odbornej prípravy založených na regionálnych potrebách trhu práce. Druhošancové vzdelávanie alebo programy učňovskej prípravy pre osoby s nízkou kvalifikáciou, dlhodobo nezamestnaných a Rómov nie sú k dispozícii a účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní zostáva nízka (3,1 % v roku 2015). Nedávno oznámené plány na

podporu postupov na validáciu neformálneho a informálneho vzdelávania sú krokom správnym smerom.

Nové legislatívne opatrenia majú za cieľ zvýšiť vplyv aktivačných opatrení a odstrániť niektoré z prekážok brániacich vstupu na primárny trh práce, ktorým čelia dlhodobo nezamestnaní a marginalizované skupiny. Boli prijaté kľúčové opatrenia na riešenie zadlženosti, ktorá pre mnohé domácnosti s nízkym príjmom predstavuje vážny sociálny problém a pôsobí ako prekážka pri vstupe do oficiálneho zamestnania vzhľadom na hrozbu trvalého zabavenia oficiálnych príjmov. Slovenské ministerstvo spravodlivosti odhaduje, že v dlhovej pasci je chytených najmenej 100 000 osôb. Na základe nedávnej zmeny zákona o konkurze a reštrukturalizácii bude osobné oddĺženie jednoduchšie a menej nákladné, a preto aj dostupnejšie prostredníctvom bankrotu alebo splátkového kalendára. Zadlženým osobám bez príjmu alebo majetku bude pomoc poskytovať stredisko právnej pomoci, aby im pomohlo uniknúť z dlhovej pasce. ⁽²²⁾ V rámci novej zmeny zákona o službách zamestnanosti budú zavedené prísnejšie sankcie za nespokojnosť pred umiestnením do aktívnych programov trhu práce a počas tohto umiestňovania. Zatiaľ čo tá časť zákona, ktorá sa týka riešenia zadlženosti, môže mať veľmi pozitívne účinky, časť týkajúca sa sankcií môže spôsobiť, že zraniteľné skupiny sa nedostanú do verejných služieb zamestnanosti, ak nebudú skombinované s individualizovanou podporou pred umiestnením, počas neho a po ňom.

Vykonávanie opatrení v oblasti začleňovania Rómov stagnuje. Právne predpisy na odstránenie segregácie prijaté v roku 2016 ešte nepriniesli merateľné výsledky (pozri oddiel o vzdelávaní). Na marginalizované rómske komunity bola pridelená zvýšená podpora z ESF, no pri implementácii došlo k významným oneskoreniam (Európska komisia, 2016a). Spustenie podpory v teréne, ako napríklad sociálna práca priamo v teréne (ktorá bola v minulosti úspešná), a komunitné centrá boli odložené na rok 2017. Projekty podporované z ESF v oblasti prenájmu sociálneho bývania a prístupu k pitnej vode zaznamenali podobné oneskorenie. Akčné plány

v oblasti národnej stratégie integrácie Rómov sa skončili v roku 2015 a nové programy na obdobie rokov 2016 – 2018 ešte stále neboli prijaté. Dlho očakávané právne predpisy o sociálnych podnikoch sa majú podľa plánu vypracovať a prijať v roku 2017, pričom platnosť nenadobudnú až do roku 2018. Navyše v oblasti riešenia nedostatku údajov o ekonomickej integrácii Rómov nedošlo k žiadnemu pokroku.

Opatrenia pre mladých ľudí v rámci vykonávania záruky pre mladých ľudí pomohli podporiť udržateľnú zamestnanosť mladých ľudí. Ako obzvlášť úspešné pre mladých ľudí do 29 rokov sa ukázali krátkodobé programy dobrovoľnej práce a stáže (IFP, 2016). Stále však neexistujú individualizované služby zamerané na špecifické problémy mladých ľudí s nízkou kvalifikáciou alebo dlhodobo nezamestnaných mladých ľudí. Táto problematiku táto problematika sa bude riešiť v nových opatreniach pre mladých ľudí plánovaných na rok 2017 vo forme podporného balíka, ktorý bude obsahovať aj umiestňovanie do odbornej prípravy alebo na odborné stáže.

Vláda realizovala niekoľko opatrení na riešenie regionálnych rozdielov na trhu práce. Požiadavky na príspevok na presťahovanie za prácou boli zvolnené, čo viedlo k zvýšenej miere využívania tohto opatrenia, hoci z nízkej počiatočnej úrovne (364 príjemcov v druhom štvrtroku 2016 oproti 53 príjemcom v roku 2015). V rámci nových právnych predpisov o zaostávajúcich regiónoch boli na riešenie nezamestnanosti vypracované regionálne akčné plány. Cieľom je do roku 2020 vytvoriť 17 615 nových pracovných miest, napríklad podporou lepšej infraštruktúry a sociálnych podnikov. Úspešná realizácia tohto cieľa závisí od vytvorenia regionálnych a miestnych partnerstiev.

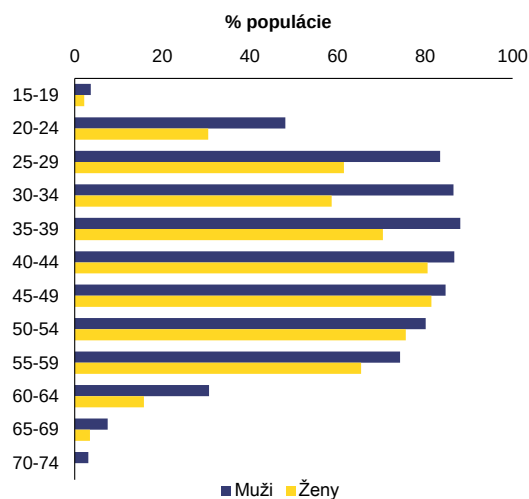
Zamestnanosť žien

Zručnosti žien sú na trhu práce nedostatočne využívané a podceňované. Miera zamestnanosti žien (60,3 %; EÚ: 64,2 %) bola naďalej výrazne nižšia než u mužov (75 %; EÚ: 75,8 %) v roku 2015. Rozdiel v zamestnanosti je obzvlášť veľký u žien do 40 rokov veku a prudko klesá u žien nad touto vekovou hranicou (graf 3.2.5). Slovensko je jednou z krajín, v ktorej má materstvo najväčší vplyv na zamestnanosť a pracovný život. Je to dôsledkom dlhej rodičovskej dovolenky, ktorú si

⁽²²⁾ O osobný bankrot požiadalo na Slovensku v roku 2015 len 391 osôb, zatiaľ čo v Českej republike to bolo viac než 32 000 osôb.

len veľmi zriedka berú muži (2 – 3 %), ďalej nedostatkom zariadení starostlivosti o deti a nízkou mierou využívania flexibilných pracovných režimov. Neodôvodnený rozdiel v odmeňovaní žien a mužov patrí medzi najvyššie v EÚ (19,7 % v roku 2014). Asi jednu tretinu tohto rozdielu možno vysvetliť rozdielmi v individuálnych charakteristikách a charakteristikách pracovných miest, ktoré vedú k rodovej segregácii na trhu práce, t. j. ženy sú častejšie zamestnané v povolaniach a odvetviach s porovnateľne nižšími platmi. Dve tretiny tohto rozdielu ostávajú nevysvetlené, ale možno ich pripísať rozličným faktorom, ako napríklad nízka úroveň transparentnosti pri rokovaní o mzdách v súkromnom sektore, nedostatočná informovanosť zamestnaných žien o platoch mužov a diskriminácia. Výzvy týkajúce sa účasti žien na trhu práce majú zároveň škodlivý dominový efekt pre úsilie zamerané na podporu integrovaného prístupu k investíciám do detí.

Graf 3.2.5: Miera zamestnanosti podľa pohlavia a veku, 2015

Zdroj: Európska komisia

Bolo vyvinuté úsilie s cieľom posilniť kvalitu a cenovú dostupnosť starostlivosti o deti. Kvalita starostlivosti o deti do troch rokov nie je regulovaná minimálnymi štandardmi, pokiaľ ide o zariadenia starostlivosti alebo požiadavky na kvalifikáciu personálu zodpovedného za starostlivosť. Zmena zákona o sociálnych službách nadobudne účinnosť v marci 2017 a má riešiť tento nedostatok. Zároveň došlo k zvýšeniu príspevku na starostlivosť o deti pre pracujúcich rodičov (v roku

2015 bolo len veľmi málo príjemcov). Rozšírenie zariadení starostlivosti o deti je však stále nedostatočné. Len 7 % detí do troch rokov bolo v roku 2014 zapísaných do formálnej starostlivosti o deti. Pri deťoch od troch rokov do začiatku povinnej školskej dochádzky (6 rokov) je miera účasti v zariadeniach starostlivosti o deti vyššia (74 %), no stále pod priemerom EÚ (83 %) a barcelonskými cieľmi (90 %). Počet zamietnutých žiadostí o miesto v detskej škôlke je stále vysoký, a to najmä v bratislavskom regióne. V roku 2016 boli na zvýšenie poskytovania predškolskej starostlivosti na nadchádzajúce roky sprístupnené finančné prostriedky EÚ vo výške 138 mil. EUR.

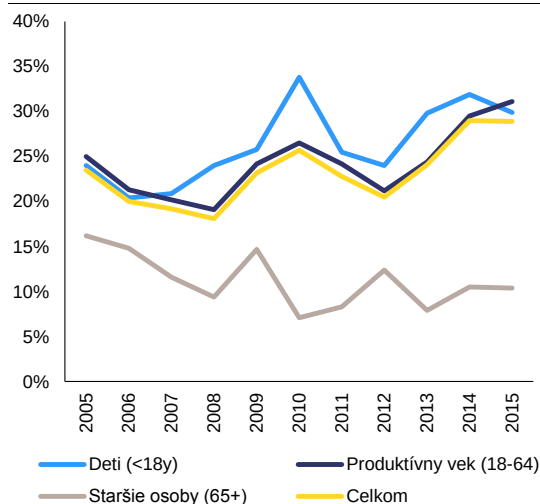
Sociálne začlenenie a znižovanie chudoby

Miera chudoby zostáva nízka, no obavy vyvoláva jej intenzita. V roku 2015 zostal počet osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením na úrovni 18,4 % (čo je výrazne pod priemerom EÚ na úrovni 23,7 %) a počet osôb ohrozených závažnou materiálnou depriváciou ďalej poklesol na 9 %, hoci stále je to nad priemerom EÚ, ktorý je na úrovni 8,1 %. Miera chudoby medzi Rómami je naďalej mimoriadne vysoká na úrovni až niekoľkonásobku chudoby v celkovom obyvateľstve (FRA, 2016). Po niekoľkých rokoch stabilného rastu medzera chudoby, ktorou sa meria intenzita chudoby (t. j. ako chudobní sú v skutočnosti chudobní), v roku 2015 stagnovala na 28,9 %, čo je nad priemerom EÚ na úrovni 24,9 % (graf 3.2.6). Miera chudoby Rómov je viac než šesťkrát vyššia než v prípade celkového obyvateľstva. Je vysoká v porovnaní s ostatnými členskými štátmi s rozsiahlou rómskou menšinou (Bulharsko, Česká republika, Maďarsko a Rumunsko), kde sa miera chudoby Rómov odhaduje medzi troj- až šesťnásobkom miery chudoby celkového obyvateľstva (FRA, 2016).

Nedostatky v oblasti záchranej sociálnej siete pretrvávajú. V roku 2016 bolo na podporu minimálneho príjmu (dávky v hmotnej núdzi) odkázaných približne 230 000 osôb. Počet príjemcov a členov spoločne posudzovaných domácností ďalej klesol v dôsledku klesajúcej nezamestnanosti a opatrenia, na základe ktorého je nárok na podporu podmienený účasťou na programe workfare („aktivačné práce“). Stále neexistuje jasný mechanizmus stanovovania a skúmania úrovne podpory minimálneho príjmu.

Podmienky systému, pokiaľ ide o počet členov domácnosti, znevýhodňujú väčšie rodiny s viacerými deťmi. Príspevok na bývanie nie je k dispozícii tým, ktorí ho najviac potrebujú, najmä marginalizovaným Rómom žijúcim v neevidovaných obydliach a bezdomovcom, pretože nárok naň je podmienený vlastníctvom nehnuteľnosti, nájomnou zmluvou alebo pobytom v zariadení sociálnej starostlivosti. Podiel krátkodobo nezamestnaných dostávajúcich dávky v nezamestnanosti sa považuje za nízky – v roku 2015 odhadom 18 %, čo je o 11 percentuálnych bodov nižšie než priemer EÚ. Podmienky oprávnenosti sú prísne a doba poberania dávok je krátka – maximálne šesť mesiacov. Napriek pokusom vypracovať základné osvetové programy (práca v sociálnej oblasti, preventívna zdravotná starostlivosť a komunitná práca) je prepojenie na kvalitné sociálne služby, ako napríklad individualizovaná podpora pre neaktívne osoby a registrovaných uchádzačov o zamestnanie, prístup k sociálnemu bývaniu, poradenstvo v oblasti riadenia dlhu, účasť na vzdelávaní v ranom detstve a podpora pre slabších žiakov stále nedostatočne rozvinuté.

Graf 3.2.6: Medzera chudoby pre vybrané skupiny

Poznámka: Medzera chudoby je odhadom hĺbky chudoby a meria sa ňou, ako ďaleko sa v priemere chudobní nachádzajú od hranice chudoby.

Zdroj: Európska komisia

Dostupnosť sociálneho bývania je veľmi nízka (približne 3 % celkového bytového fondu) a podpora nájomného bývania je stále obmedzená. Pre mnohých chudobných je problémom vážna miera preplnenia obydli (57,6 %

oproti priemeru EÚ 29,7 % v roku 2015) a veľký počet nájomníkov sociálneho bývania čelí veľmi zlým podmienkam bývania (21,6 % oproti priemeru EÚ na úrovni 9,6 % v roku 2015). Existuje 4 061 obydli bez oficiálneho povolenia a v 4 131 provizórnych chatrčiach, ktoré nespĺňajú kritériá klasifikácie ako naozajstné budovy, „žije“ približne 65 000 obyvateľov (Atlas rómskych komunít, 2013). Napriek naliehavej potrebe počet jednotiek štátom podporovaného bývania stagnoval počas posledných rokov na pomerne nízkej úrovni (v období 2012 – 2015 na úrovni 1 300 až 2 000 jednotiek). Niektoré mestá a obce majú ťažkosti s požiadavkami na spolufinancovanie, keď žiadajú štátny fond rozvoja bývania o úvery na výstavbu sociálneho bývania. Znevýhodnené domácnosti tak v oblasti prístupu k bývaniu čelia ťažkostiam z dôvodu existencie prísnych požiadaviek oprávnenosti pre potenciálnych nájomníkov. Sprievodné podporné služby a monitorovanie používania sociálneho bývania nie je vždy dostatočné na riešenie nedoplatkov za nájomné a iných problémov. Asistovaná výstavba rodinných domov kombinovaná s bezúročnými mikroúvermi bola medzi marginalizovanými komunitami, ako sú Rómovia, úspešne pilotne odskúšaná, no ďalšia systémová podpora by umožnila dosiahnuť ďalší pokrok.

Systém dlhodobej starostlivosti je aj naďalej nedostatočne rozvinutý. Podstatnú časť dlhodobej starostlivosti na Slovensku stále poskytujú rodinní opatrovatelia. V dôsledku toho patrí miera neaktivity žien kvôli opatrovateľským povinnostiam medzi najvyššie v EÚ. Štatút neformálnych opatrovateľov sa posilnil od januára 2017. Príspevok na starostlivosť o osobu s ťažkým postihnutím sa zvýšil o 27,10 EUR na 247,65 EUR, pričom tento príspevok dostáva 33 450 oprávnených príjemcov a štátne dôchodkové poistenie pre opatrovateľov už nebude časovo obmedzené. To by malo opatrovateľom poskytnúť lepšiu ochranu proti chudobe v starobe. Podobne sa zvýšil aj ochranný limit pre príjem osôb s ťažkým postihnutím, a to o 59,44 EUR na 336,75 EUR, pričom ho dostáva 17 598 oprávnených príjemcov. Celkovo je však pokrok v procese prechodu od inštitucionálnej ku komunitnej starostlivosti príliš pomalý a nie je dostatočne ambiciózný, pričom podpora na nezávislý život je stále nepostačujúca (záverečné pripomienky

Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím, 2016).

Vzdelávanie a zručnosti

Výsledky študentov v základných zručnostiach sa ešte viac zhoršili a nerovnosti v oblasti vzdelávania zostávajú veľmi výrazné. Podľa Programu pre medzinárodné hodnotenie študentov (PISA) OECD z roku 2015 je podiel žiakov so slabými výsledkami vysoký vo všetkých testovaných oblastiach (31 % v oblasti vied, 32 % v čítaní a 28 % v matematike) a je výrazne vyšší než priemer EÚ. Priemerné výsledky sú takisto výrazne pod priemerom EÚ. Vplyv sociálno-ekonomickej situácie na výsledky vzdelávania je výrazný: rozdiely vo výkonnosti medzi hornou a dolnou sociálnou štvrtinou sociálno-ekonomického indexu PISA patrí k najvyšším v EÚ (viac než 35 percentuálnych bodov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 26 percentuálnych bodov). Každý druhý žiak v najnižšom sociálnom kvartile je žiakom so slabými výsledkami. Podiel žiakov so slabými výsledkami vo vyšších sociálnych kvartiloch je zároveň takisto vyšší než vo väčšine ostatných krajín EÚ (OECD, 2016a). Vzhľadom na klesajúcu úroveň výsledkov vzdelávania, zvyšujúcu sa nerovnosť vo vzdelávaní a výrazný spoločenský tlak (vrátane štrajkov učiteľov) iniciovali orgány ambiciózne reformy na všetkých úrovniach vzdelávania a začali pripravovať 10-ročnú stratégiu vzdelávania. Po prebiehajúcom procese komplexnej konzultácie má nasledovať prijatie stratégie vlády začiatkom roka 2017.

Výdavky verejnej správy na vzdelávanie sú naďalej veľmi nízke, čo vedie k slabým výsledkom v oblasti vzdelávania. Na úrovni 4,2 % HDP v roku 2014 sú výdavky Slovenska oveľa nižšie, než je priemer EÚ na úrovni 4,9 %. Najnovšie údaje OECD zároveň poukazujú na zvyšovanie každoročných výdavkov na študenta na všetkých úrovniach, ktoré sú však stále nízke na úrovni 70 % priemeru OECD pre prvostupňové vzdelávanie, na úrovni 59 % pre sekundárne vzdelávanie a 65 % pre terciárne vzdelávanie (OECD, 2016a). Vzdelanie je jednou z tém, ktoré sa v roku 2017 majú analyzovať v rámci projektu „Hodnota za peniaze“.

Nízka účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve má nepriaznivý vplyv na

výsledky v oblasti vzdelávania v budúcnosti (PISA 2015). V tejto súvislosti je osobitné problematická nízka účasť rómskych detí na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (odhadovaná na úrovni 34 %) (FRA, 2016). Vnútroštátna miera účasti takisto zostáva nízka – v roku 2014 predstavovala 77,4 % oproti priemeru EÚ na úrovni 94,3 % (od štyroch rokov do začiatku povinnej školskej dochádzky). Kapacity sa posilňujú so zameraním na lokality, v ktorých existuje najvyšší neuspokojený dopyt, vysoká miera nezamestnanosti a vysoký podiel marginalizovaných rómskych komunít. Uvažuje sa o tom, že školská dochádzka by bola povinná od veku piatich rokov.

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostáva v medzinárodnom porovnaní nízka (6,9 % v roku 2015), no regionálne rozdiely sú vysoké a miera od roku 2010 neustále rastie. Počas uplynulých rokov prekročila vnútroštátny cieľ v rámci stratégie Európa 2020 na úrovni 6 % (pre viac informácií pozri Európska komisia, 2016b). Obavy vyvoláva najmä vysoký odhadovaný podiel rómskych detí, ktorí podľa predpokladov predčasne ukončia školskú dochádzku, pretože to bude mať výrazný vplyv na ich budúce vyhliadky na trhu práce (FRA, 2016).⁽²³⁾ Keďže Slovensko má jednu z najnižších mier zamestnanosti v EÚ v kategórii osôb bez ukončeného vyššieho sekundárneho vzdelania (33,2 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 52,6 % v roku 2015), sociálno-ekonomické náklady súvisiace s predčasným ukončovaním školskej dochádzky sú mimoriadne vysoké.

Vážne obavy vyvoláva nerovnosť vo vzdelávaní. Najnovšie údaje poukazujú na to, že značný podiel rómskych detí navštevuje špeciálne školy alebo triedy (FRA, 2016).⁽²⁴⁾ Čiastočne to možno vysvetliť nerovnomernou distribúciou rómskeho obyvateľstva v krajine. Okrem toho sa odhaduje, že podiel rómskych žiakov, ktorí navštevujú špeciálne školy, patrí medzi najvyššie v regióne (FRA, 2016). Podľa údajov ministerstva školstva

⁽²³⁾ FRA odhaduje, že 58 % rómskych detí ukončí školskú dochádzku predčasne.

⁽²⁴⁾ V prieskume Agentúry pre základné práva (FRA) z roku 2016 sa uvádza, že 62 % rómskych detí na Slovensku navštevuje školu, v ktorej všetky alebo väčšina detí sú Rómovia (FRA, 2016). Na základe odlišnej metodiky sa v indexe integrácie Rómov z roku 2015 odhaduje, že 52 % rómskych detí sa vzdeláva v segregovaných školách (Roma Decade, 2015).

podiel žiakov so špeciálnymi potrebami, ktorí sa učia v špeciálnych školách/triedach, vzrástol zo 4,7 % v roku 2006 na 6,2 % v roku 2015, pričom v chudobnejších regiónoch je oveľa vyšší. Vplyv navštevovania tzv. nultých ročníkov na dosahovanie vzdelania a rovnosť analyzovala v roku 2015 Štátna školská inšpekcia vo väčšine škôl. Z výsledkov vyplynulo, že 81 % žiakov pokračovalo vo vzdelávaní v hlavnom vzdelávacom prúde. Prax zriaďovania detašovaných pracovísk odborných škôl v blízkosti rómskych osád je navyše znepokojujúca, pretože disponujú nedostatočným vybavením, neponúkajú dostatočné možnosti študijných programov a zohrávajú úlohu pri zabráňovaní inkluzívnemu vzdelávaniu (Balážová, 2015).

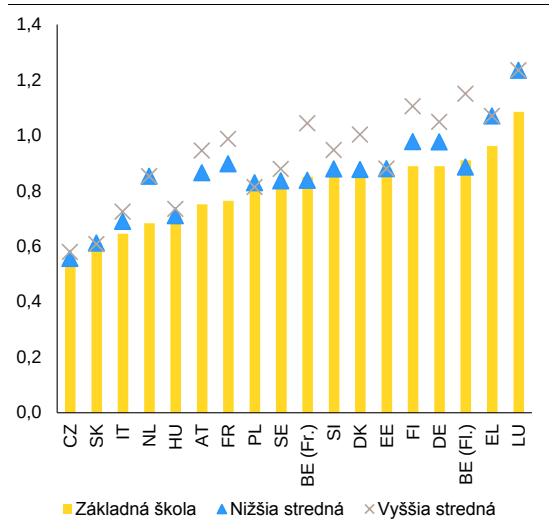
Reforma na podporu sociálne a etnicky inkluzívneho vzdelávania nadobudla účinnosť v roku 2016, ale jej účinné vykonávanie bude závisieť od politickej vôle.⁽²⁵⁾ Reforma sa zameriava na nevhodné umiestňovanie detí do špeciálnych škôl alebo tried, a to výhradne na základe ich znevýhodneného sociálno-ekonomického zázemia. Štátna školská inšpekcia a verejný ochranca práv poukázali na praktické problémy uvádzania reformy do praxe, ako napríklad využívanie vhodných skríningových testov, včasná opätovná diagnostika, umiestňovanie žiakov z radov špeciálneho vzdelávania s jednoduchšími osnovami späť do hlavného prúdu vzdelávania alebo získavanie súhlasu rodičov. Aj keď došlo k posilneniu právomocí štátnej školskej inšpekcie v oblasti smerovania vzdelávania do inkluzívnej oblasti, toto posilnenie nebolo dostatočné a existujú realizačné nedostatky, ktoré treba riešiť. Reforme budú sekundovať dva projekty financované z ESF zamerané na zabezpečenie dodatočných pedagogických pracovníkov na podporu inkluzívneho vzdelávania, pričom tieto projekty ponúkajú programy na podporu slabších žiakov, ako aj neformálne vzdelávanie pre deti, ktoré sa nezúčastňujú vzdelávania v ranom detstve, a podporujú presun žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do hlavného prúdu vzdelávania. Vplyv projektu však môže byť obmedzený, pretože projekt sa týka len 130 škôl a 50 materských škôl (Európska komisia, 2016a).

Uskutočnili sa úvodné kroky na zvýšenie atraktívnosti učiteľského povolania. Platy učiteľov boli už nejaký čas na nízkej úrovni, a to tak v medzinárodnom porovnaní, ako aj v porovnaní s platmi pracovníkov s podobnou úrovňou kvalifikácie (graf 3.3.7). V septembri 2016 sa platy zvýšili o 6 % a v rámci kolektívneho vyjednávania bol dohodnutý ďalší nárast o 6 % v septembri 2017. Ďalšie priemerné ročné zvýšenie o 6 % je plánované na obdobie rokov 2018 – 2020 (Ministerstvo financií, 2016). Pri mladších učiteľoch sa uvažuje o rýchlejšom zvyšovaní plátov.⁽²⁶⁾ Učitelia však považujú tieto zvýšenia za nedostatočné a niektorí z nich pokračovali v roku 2016 v štrajkoch. Popri zvyšovaní plátov vláda plánuje obnoviť atraktívnosť učiteľského povolania aj zvyšovaním štandardov na prijatie na programy odbornej prípravy učiteľov a ich úspešné ukončenie. Zároveň existujú plány s podporou z ESF zlepšiť kvalitu úvodnej odbornej prípravy učiteľov, a to najmä zlepšením praktickej odbornej prípravy a ďalším profesionálnym rozvojom. Po zvážení všetkých skutočností možno konštatovať, že je ešte stále príliš skoro na to, aby sa posúdili plánované reformy týkajúce sa odbornej prípravy učiteľov a ich ďalšieho profesionálneho rozvoja.

⁽²⁶⁾ Je to v dôsledku toho, že k tomuto povolaniu treba prilákať talentovaných mladých ľudí, ako aj v dôsledku skutočnosti, že v medzinárodných porovnaníach je rozdiel medzi platmi väčší pri mladších učiteľoch než pri tých starších (IVP, 2015).

⁽²⁵⁾ Pre ďalšie informácie pozri Európska komisia, 2016b.

Graf 3.2.7: **Mzdy učiteľov vo vzťahu k príjmom pracovníkov na plný úväzok pracujúcich celý rok s terciárnym vzdelaním (ISCED 5 až 8)**

Zdroj: OECD

Slovensko pripravuje reformu vysokoškolského vzdelávania s cieľom zvýšiť jeho kvalitu a relevantnosť pre trh práce. Miera dosahovania terciárneho vzdelania vo vekovej skupine 30- až 34-ročných sa v roku 2015 zvýšila na 28,4 % a v priebehu uplynulého desaťročia sa zdvojnásobila. Zostáva však výrazne pod priemerom EÚ, ktorý je na úrovni 38,7 %, ako aj pod národným cieľom v rámci stratégie Európa 2020, ktorý je na úrovni 40 %. Podiel mladých dospelých s prvostupňovým terciárnym vzdelaním alebo titulom bakalára je nižší, než je priemer OECD, zatiaľ čo v prípade titulu magistra je pravdou opak (OECD, 2016a). Slovenskí dospelí s terciárnym vzdelaním zarábajú o 70 % viac než osoby, ktoré dosiahli najviac vyššie sekundárne vzdelanie. V súčasnosti stále chýba sledovanie uplatnenia absolventov a výkonnostné dohody s inštitúciami vysokoškolského vzdelávania. Napokon nutno konštatovať, že viac než 10 % končiacich absolventov univerzít opustilo Slovensko. Tento pomer je obzvlášť výrazný napr. medzi absolventmi medicíny a technických oblastí. (IFP, 2017).

Tento sektor je predmetom rozsiahlej reformy, ktorá sa vzťahuje na akreditáciu, zosúladienie s normami EÚ, ako aj financovanie a spoluprácu so zamestnávateľmi. Inštitúciám vyššieho vzdelávania je ponúkaná podpora z ESF na vypracovanie krátkych, profesionálne orientovaných programov. Plánuje sa, že zmena

existujúcich právnych predpisov o vysokoškolskom vzdelávaní bude prijatá v roku 2017 a v roku 2018 nadobudne platnosť. V súčasnosti sa diskutuje aj o dvoch súvisiacich stratégiách vrátane jednej v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Obe by nakoniec mohli byť zlúčené do jedného strategického a dlhodobého dokumentu, ktorý má vláda prijať v apríli 2017. Zdá sa, že všetky tieto oznámené snahy idú správnym smerom, no ešte ich treba pretaviť do konkrétnych návrhov.

Systém duálneho odborného vzdelávania a prípravy, navrhnutý v snahe splniť potreby priemyslu, vstúpil do svojho druhého roku vykonávania. Rastúci podiel výrobných spoločností hlási problémy pri prijímaní ľudí so správnou kvalifikáciou, napríklad v automobilovom priemysle (European Business Statistics, 2016). Hoci záujem zamestnávateľov o duálne odborné vzdelávanie a prípravu rastie, pre mladých ľudí (²⁷) alebo určité školy sa program nejaví ako dostatočne príťažlivý. Cílené úsilie zamerané na zvýšenie informovanosti o výhodách duálneho odborného vzdelávania a prípravy medzi mladými ľuďmi v rámci povinnej školskej dochádzky a ich rodinami je nedostatočné. Existuje napríklad potreba priamejšieho zapojenia spoločností a sociálnych partnerov do činností usmerňovania a komunikácie. Nedostatočné rozvinuté sú najmä inovačné schémy, ktorých cieľom by malo byť zatriktívnenie povolání zaznamenávajúcich nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Ako pozitívny príklad môže slúžiť prax, ktorá je už v niektorých spoločnostiach zavedená a v rámci ktorej je mladým ľuďom, ktorí vstúpia do ich programu duálneho odborného vzdelávania a prípravy, ponúknutá „záruka práce“.

(²⁷) Na školský rok 2016 – 2017 sa do tejto schémy prihlásilo 293 spoločností, v rámci čoho bolo poskytnutých 2 763 učňovských miest, ale z dôvodu nedostatočného záujmu bolo podpísaných len 1 121 nových zmlúv so 142 spoločnosťami.

3.3. INVESTÍCIE

Kvalita podnikateľského prostredia

Nedostatky v podnikateľskom prostredí Slovenska sú zjavné z porovnaní medzi krajinami. Slovensko dosahuje vo viacerých oblastiach výrazne horšie výsledky než priemer EÚ, pokiaľ ide o reagovanie verejnej správy na potreby malých a stredných podnikov (MSP). Ide najmä o čas potrebný na založenie podniku, zložitost' administratívnych postupov a záťaž vo forme nariadení vlády (Európska komisia, 2016f). Tieto faktory môžu brániť investíciám a rastu tak, že odrádzajú podnikateľov od toho, aby založili alebo rozšírili podnik. Svetová banka vo svojej správe z roku 2017 nazvanej *Doing Business* zaradila Slovensko na 68. miesto spomedzi 190 krajín v oblasti založenia podniku – čo je mierne zhoršenie oproti správe z roku 2016 (Svetová banka, 2017).

Stavebné povolenia sú pomerne lacné, no ich získavanie trvá na Slovensku dlho. Slovensko dosahuje významne horšie výsledky, než je priemer vysokopriemových štátov OECD, pokiaľ ide o obdobie potrebné na získanie stavebného povolenia na výstavbu skladu (286 verus 152 dní), hoci náklady sú veľmi nízke (0,1 % hodnoty skladu oproti priemeru OECD na úrovni 1,6 %). Celkovo sa Slovensko podľa správy *Doing Business 2017* nachádza na 103. mieste, pokiaľ ide o vybavovanie stavebných povolení, pričom za dva roky si v tomto rankingu polepšilo o 7 miest. Hoci od októbra 2015 stavebný zákon umožňuje skrátenie postupov na získanie stavebných povolení, toto zrýchlené konanie sa vzťahuje len na rozsiahle investície a projekty v oblasti infraštruktúry (Európska komisia, 2016a).

Mechanizmy v oblasti platobnej neschopnosti sú stále pre podnikanie zásadnou prekážkou. Podľa správy *Doing Business 2017* sa Slovensko nachádza na 35. mieste spomedzi 190 ekonomík, pokiaľ ide o jednoduchost' riešenia platobnej neschopnosti. Slovensko dosahuje horšie výsledky, než je priemer EÚ, pokiaľ ide o postup riešenia platobnej neschopnosti, a to tak z hľadiska času potrebného na riešenie platobnej neschopnosti (4 roky v prípade Slovenska a 1,97 roka v prípade EÚ), ako aj z hľadiska súvisiacich nákladov (18 % konkurznej podstaty dlžníka na Slovensku, 10,3 % v EÚ). Napriek výraznému zlepšeniu od roku 2006 je priemerná miera spätného získavania pohľadávok nízka na úrovni 55,6 % (McCormack et al., 2016). Zatiaľ čo určité prvky rámca pre platobnú

neschopnosť na Slovensku sú konkurencieschopné (²⁸), krajine naďalej chýba zrýchlené konanie, ktoré by podnikateľom umožňovalo rýchlejšie absolvovať konkurzné konanie. Reštrukturalizačné konanie si navyše vyžaduje posúdenie dlžníka konkurzným správcom, čo môže dlžníkov odradiť od využívania tejto možnosti. V septembri 2016 vláda SR prijala legislatívny návrh zameraný na zníženie nákladov a zlepšenie prístupu k postupu oddĺženia (osobného bankrotu) a posilnenie regulácie exekútorov, čo môže insolventným dlžníkom pomôcť dostať druhú šancu.

Celkové investičné potreby

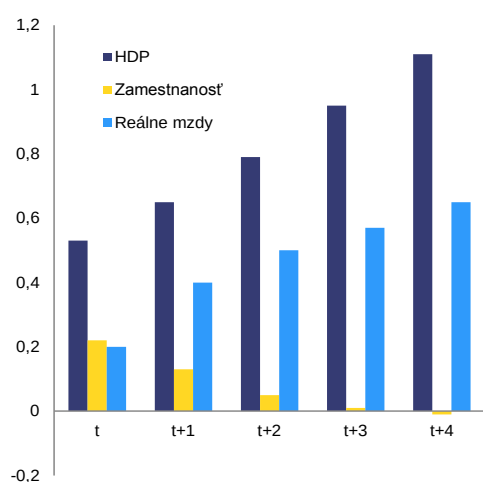
Celkový výhľad v oblasti verejných a súkromných investícií je priaznivý a investície do verejnej infraštruktúry patria medzi kľúčové politické priority. Ako sa uvádza v oddiele o „hospodárskej situácii“ a v „investičnom rámci“, investičná činnosť podľa očakávaní v roku 2017 opäť naberie na intenzite po tom, ako v roku 2016 došlo k jej útlmu. Verejné investície budú zohrávať kľúčovú úlohu pri formovaní strednodobých investičných vyhládok. Národný plán infraštruktúry na roky 2018 – 2030, ktorý sa zameriava na vyčíslenie investičných potrieb do hospodárskej a sociálnej infraštruktúry a uľahčenie súkromných investícií, by sa mal dokončiť do konca roku 2017. Orientačný plán vypracúvania tohto plánu v januári 2017 stále čakal na schválenie. Sekcia investícií v rámci novo zriadeného úradu podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu, pracujúc v súčinnosti v ministerstvom financií, bude zabezpečovať následné opatrenia po preskúmaní výdavkov v rámci projektu „Hodnota za peniaze“ (pozri oddiel 3.1). Posudzovať bude najmä veľké investičné projekty na základe ich hodnoty za peniaze. Metodika analyzovania nákladov a prínosov na posudzovanie investičných projektov sa má podľa plánov vypracovať do marca 2017.

Zvyšovanie verejných investícií pravdepodobne v dlhodobom horizonte podporí HDP Slovenska. Simulácie otrasov v oblasti verejných investícií pomocou modelu QUEST Európskej komisie poukazujú v štylizovanom scenári na rastúci kladný vplyv vyšších verejných investičných výdavkov na

(²⁸) Zahŕňa to správu aktív dlžníka, index reorganizačného konania a účasť veriteľov. Pre podrobné posúdenie pozri McCormack et al. (2016).

HDP, produktivitu a reálne mzdy.⁽²⁹⁾ V simuláciách sa predpokladá, že úroveň verejných investícií Slovenska (z ktorých približne polovica súvisí s dopravou) sa zvyšuje o 1 % HDP počas desiatich rokov a že dodatočné investície sú financované z deficitu za aktuálne nízke výnosy zo štátnych dlhopisov. Zatiaľ čo vplyv na HDP obmedzuje rastúci dovoz, vzhľadom na otvorenosť slovenského hospodárstva je HDP po piatich rokoch o 1,1 % nad svojou základnou úrovňou a reálne mzdy sú o 0,7 % nad svojou základnou úrovňou, pretože vyšší objem verejného kapitálu zvyšuje produktivitu iných výrobných faktorov.

Graf 3.3.1: Simulácia otrasy v oblasti verejných investícií (odchýlka od základnej úrovne v percentuálnych bodoch HDP)

Poznámka: Predpokladá sa, že verejné investície zvyšujú základný HDP o 1 % za obdobie 10 rokov, ktoré začína plynúť v roku t. Simulácie uskutočnené pomocou modelu QUEST Európskej komisie.

Zdroj: Európska komisia

Úspory vyplývajúce z efektívnosti by mohli pomôcť pri získavaní verejného kapitálu pri minimálnych nákladoch. Uvedený scenár možno upraviť tak, aby otrasy verejných investícií boli financované prostredníctvom úspor vyplývajúcich z efektívnosti, a nie prostredníctvom vyššieho deficitu verejných financií. Najmä v prípade, že došlo k zníženiu jednotkových nákladov pre verejné investičné projekty – a to aj prostredníctvom prísneho uplatňovania metodík projektu „Hodnota za peniaze“ – by sa úspory mohli použiť na financovanie ďalších investícií do verejného

kapitálu. Na základe zodpovedajúceho zvýšenia základného kapitálu by sa tak zvýšila produktivita, a tým aj úroveň HDP v súlade s uvedeným scenárom, pričom zároveň by ich realizácia znamenala nižšie náklady spôsobujúce fiškálny deficit.

Dopravná infraštruktúra

Dopravná infraštruktúra Slovenska vykazuje značné nedostatky a venuje sa jej tak potrebná politická pozornosť. Existuje riziko, že regionálne hospodárske rozdiely vrátane miery nezamestnanosti bude zintenzívňovať miestami nevyhovujúca a nerovnomerne rozložená dopravná infraštruktúra (graf 3.3.2). Hustota ciest je v porovnaní s partnermi v EÚ nízka (9 km/km²) a preťaženie a priemerné meškania sú značné. Diaľnice a rýchlostné cesty sú obvykle v dobrom stave, ale v krajine stále chýba súvislé diaľničné spojenie TEN-T (D1) pozdĺž koridoru Bratislava – Košice a modernizované železničné spojenie. Starnúca sieť železníc na Slovensku obmedzuje rýchlosť vlakov, pričom niektoré trasy sa javia byť v podstate nevyužívané, keďže na nich jazdí veľmi nízky počet vlakov, ktoré prepravujú iba malý alebo nulový počet cestujúcich.

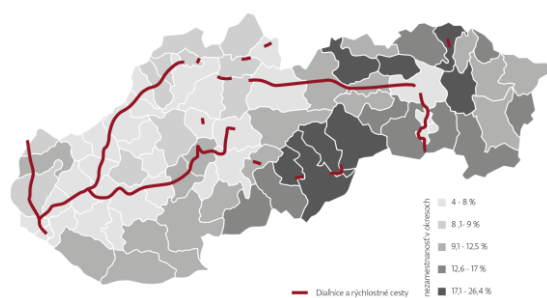
Strategický plán rozvoja dopravy do roku 2030 má za cieľ riešiť najnaliehavejšie investičné potreby v oblasti dopravy, realizáciu kľúčových investícií však brzdia rozličné faktory. Investície do dopravy sú uprednostňované na základe plánu strategického rozvoja a technickej a ekonomickej analýzy zameranej na dosiahnutie nákladovo efektívnych riešení. Na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti dopravných sietí sú potrebné nové investície a údržba súčasnej infraštruktúry. Oneskorenia v príprave a prijímaní projektov – čiastočne z dôvodu obmedzených administratívnych kapacít – však spôsobujú, že projekty sa uprednostňujú na základe rýchlosti schválenia, ale nie nevyhnutne na základe kvality projektu. Výstavba bratislavského obchvatu D4 sa bude financovať cez verejno-súkromné partnerstvo. Ide o jeden z prvých projektov, v rámci ktorých sa použil mix finančných prostriedkov vrátane prostriedkov z Európskeho fondu pre strategické investície (EFSD) a Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF).

Rámec dopravnej politiky sa posilňuje v rámci iniciatívy „Hodnota za peniaze“, čo môže

⁽²⁹⁾ QUEST je globálny makroekonomický model Európskej komisie používaný na analýzy a výskum makroekonomickej politiky.

potenciálne viesť k zvýšeniu efektívnosti. Ako sa uvádza v oddiele týkajúcom sa verejných financií a zdaňovania, iniciatíva „Hodnota za peniaze“ zahŕňa aj preskúmanie výdavkov v sektore dopravy. Toto preskúmanie sa však zaoberá len operačnými výdavkami na dopravu. Úspory vyplývajúce zo zvýšenia efektívnosti zistené v tejto (malej) časti celkového rozpočtu na dopravu sú nízke (500 000 EUR), a to čiastočne z dôvodu nedostatku analytikov na ministerstve dopravy a nedostatku potrebných údajov. Plnohodnotné preskúmanie výdavkov na investície do dopravy sa má dokončiť v roku 2017. Vzhľadom na naliehavé investičné potreby a obmedzenú hospodársku súťaž v slovenskom odvetví stavebníctva by sa úspory na nákladoch pre dopravné investície mohli potenciálne dosiahnuť lepším medzinárodným porovnávaním jednotkových cien.

Graf 3.3.2: Pokrytie cestnou sieťou a nezamestnanosť

Zdroj: Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Vzhľadom na environmentálny vplyv dopravných sietí má pre túto oblasť naďalej kľúčový význam účinný systém posudzovania vplyvov na životné prostredie. Slovensko podniklo prvé kroky pri uplatňovaní preventívneho prístupu ⁽³⁰⁾ na zmiernenie a kompenzáciu negatívnych vplyvov dopravy na chránené oblasti (vrátane sústavy „Natura 2000“ chránenej v celej EÚ). Posúdenia environmentálneho vplyvu nie sú dostatočne integrované do multimodálnej analýzy a analýz nákladov a prínosov jednotlivých projektov. Mnohé dopravné projekty, ktoré sa majú spolufinancovať z prostriedkov EÚ, majú zastarané/neplatné posúdenia. ⁽³¹⁾ Rozličné kritické

projekty sa musia posúdiť nanovo, aby spĺňali povolenie konanie v súlade so zákonom o posudzovaní vplyvu na životné prostredie. ⁽³²⁾ Reštrukturalizácia viacstupňového povolenie konania by umožnila začleniť posúdenia vplyvu na životné prostredie do životného cyklu projektu.

Finančné prostriedky EÚ

V investíciách, ktoré boli spolufinancované z prostriedkov EÚ, došlo v roku 2016 k významnému poklesu v dôsledku toho, že v roku 2015 sa skončilo programové obdobie 2007 – 2013, a v dôsledku pomalého rozbehu programového obdobia 2014 – 2020. Pokiaľ ide o programové obdobie 2007 – 2013, celkový podiel platieb z kohézneho fondu a štrukturálnych fondov, ktoré boli uhradené príjmom v rámci projektov, sa zvýšil z 90,6 % v decembri 2015 na 97,6 % v decembri 2016. Napriek tomu celková výška finančných prostriedkov uhradená príjmom v rámci projektov zostáva pod úrovňou 100 % celkovo pridelených prostriedkov, a to v dôsledku nezrovnalostí, ktoré identifikovali audítorské orgány najmä v súvislosti s chybami vo verejnom obstarávaní a vo výbere a hodnotení projektov.

Implementácia programového obdobia 2014 – 2020 naberá na tempe, hoci pomalšie, než sa očakávalo. Napriek včasnému prijatiu operačných programov nominácia orgánov zodpovedných za ich implementáciu stále nebola do decembra 2016 dokončená a uverejnenie výziev na predkladanie projektov oproti harmonogramu mešká. Hlavnými faktormi, ktorým možno pripísať toto meškanie, sú oneskorenia pri príprave implementačnej dokumentácie a príručiek, nedostatočné interné kapacity a kontinuita v riadení programu, ako aj vysoká fluktuácia zamestnancov súvisiaca s politickým cyklom. Celková implementácia finančných prostriedkov z EŠIF v teréne zodpovedala do decembra 2016 výške 20 % zazmluvnených prostriedkov z prostriedkov celkovo pridelených na programy. Podrobnejšie informácie o investíciách spolufinancovaných z prostriedkov EÚ sa nachádzajú v rámci 2.1.

⁽³⁰⁾ Vykonávanie smerníc EÚ o biotopoch a o vtáctve.

⁽³¹⁾ Zistilo sa, že právne predpisy Slovenska nie sú v súlade so smernicou o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA), vzhľadom na čo boli už dvakrát od pristúpenia Slovenska k EÚ spustené voči tejto krajine konania o porušení povinností. To malo vplyv na zákonnosť

projektov, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti smernice EIA, a ktoré boli v tomto období predmetom povolení konaní.

⁽³²⁾ Zmenený akt o EIA (a iné príslušné právne predpisy) nadobudli účinnosť 1. januára 2015.

Rámček 3.3.1: Investičné výzvy

Oddiel 1. Makroekonomická perspektíva

Hoci celkové investície na Slovensku (merané ako tvorba hrubého fixného kapitálu) ako percento HDP zostali v roku 2015 značne nad priemerom EÚ (23 % oproti 19,5 %), ešte sa plne nezotavili z výrazného poklesu v období po finančnej kríze. Investície verejnej správy ostali medzi rokmi 2009 a 2014 vo všeobecnosti stabilné na priemernej úrovni 3,7 % HDP a v roku 2015, keď čerpanie z fondov EÚ v rámci programového obdobia 2007 – 2013 skončilo, zaznamenali výrazné zvýšenie na 6,3 %. Medzitým sa pod celkový pokles celkových investícií medzi rokmi 2009 a 2014 podpísali klesajúce súkromné investície a ich výška v roku 2015 bola 16,7 % HDP, čo je len 0,3 percentuálneho bodu nad najnižšou úrovňou za posledných 10 rokov v roku 2014. Podľa prognózy Komisie z jesene 2016 sa tento trend v strednodobom horizonte pravdepodobne zvráti, keďže čerpaním štrukturálnych fondov v novom programovom období sa verejné investície normalizujú a znižujú, zatiaľ čo súkromné investície (vrátane investícií do závodov na výrobu automobilov) sa pravdepodobne o niečo zvýšia.

Oddiel 2. Posúdenie prekážok pre investície a prebiehajúce reformy (BUDE AKTUALIZOVANÉ)

Verejná správa/ Podnikateľské prostredie	Regulačné / administratívne zaťaženie	CSR	Finančný sektor / Zdanenie	Zdanenie	
	Verejná správa	CSR	Finančný sektor / Zdanenie	Prístup k financiám	
	Verejné obstarávanie /PPP	CSR	Výskum, vývoj, inovácie	Spolupráca medzi akademickou obcou, výskumom a podnikmi	
	Systém súdnictva	CSR	Výskum, vývoj, inovácie	Financovanie výskumu, vývoja a inovácie	
	Rámec pre platobnú neschopnosť		Sektorovo špecifická regulácia	Služby pre podniky / Regulované povolania	
	Hospodárska súťaž a regulačný rámec			Maloobchod	
Trh práce/ Vzdelávanie	PPO Za rámec pre pracovné zmluvy			Výstavba	
	Mzdy a stanovovanie miezd			Digitálna ekonomika / Telekomunikácie	
	Vzdelávanie	CSR		Energie	
				Doprava	

Legenda:

	Neboli zistené žiadne prekážky pre investície		Určitý pokrok
CSR	Prekážky pre investície, na ktoré sa vzťahuje aj CSR		Podstatný pokrok
	Žiadny pokrok		Odstránené v plnej miere
	Obmedzený pokrok		

Hlavné prekážky pre investície a prebiehajúce prioritné činnosti

1/ Často sa meniace právne predpisy sťažujú spoločnostiam ich dodržiavanie a spôsobujú im náklady a legislatívne a regulačné postupy sú často vnímané ako nedostatočne priaznivé pre podnikanie. Hoci sa často pozoruje tvorba politiky nedostatočne založená na dôkazoch, posilňuje sa rámec pre posúdenie regulačného vplyvu. Nedostatočné služby elektronickej verejnej správy komplikujú komunikáciu podnikov s orgánmi. Vnímanie korupcie a protekcionárstva je časté, a to najmä vo verejnom obstarávaní.

2/ Systém súdnictva na Slovensku naďalej čelí problémom, pokiaľ ide o jeho celkovú účinnosť. Hoci sa efektívnosť súdov začala zvyšovať, ich pracovné zaťaženie zostáva vysoké. Popri efektívnosti možno ďalej zlepšovať aj kvalitu systému súdnictva a neustále nízka miera vnímanej nezávislosti súdnictva na Slovensku oslabuje dôveru občanov a podnikov.

3/ Dostupnosť kvalifikovaných pracovníkov a skúsených riadiacich pracovníkov je pre slovenské MSP podľa poslednej výročnej správy o európskych MSP druhým najnaliehavším problémom. Oživenie slovenského trhu práce pravdepodobne spôsobuje tlaky na ponuku pracovnej sily. Podľa oficiálnych štatistík v súčasnosti existuje okolo 40 000 voľných pracovných miest, no náborové spoločnosti udávajú ďaleko vyššie čísla. Duálne vzdelávanie bolo po období zhoršenia a stagnácie zavedené v roku 2015, výsledky sa však ešte len očakávajú.

3.4. SEKTOROVÉ POLITIKY

Malé a stredné podniky (MSP) a diverzifikácia

Malé a stredné podniky sú dôležité pre to, aby hospodárstvo Slovenska, ktorému dominuje automobilový priemysel, rástlo a diverzifikovalo sa. Slovenské hospodárstvo je výrazne zamerané na výrobu, najmä v odvetví automobilového priemyslu. V tejto súvislosti môže prostredie priaznivo naklonené malým a stredným podnikom podporiť diverzifikáciu prostredníctvom miestneho podnikania. Slovensko je v dobrej pozícii, aby podporilo rast prostredníctvom MSP; počty založených i zaniknutých firiem na Slovensku sú vyššie než vo väčšine ostatných krajín EÚ.⁽³³⁾ Miera zakladania nových podnikov zamestnávajúcich personál bola v rokoch 2012 – 2013 na úrovni 36,1 % – čo je jedna z najvyšších úrovní v krajinách OECD (OECD, 2016b). Miera prežitia podnikov po piatich rokoch bola v roku 2014 na Slovensku na úrovni 37,5 %, čo je o čosi pod priemerom EÚ na úrovni 44,3 %.⁽³⁴⁾

Potenciál podporných služieb pre MSP ešte nebol využitý naplno. Napríklad efektívnosť a rýchlosť poskytovania služieb v „jednotných kontaktných miestach“ boli pre založenie podniku a iné verejné služby suboptimálne; ešte stále treba dostatočne prepojiť rozličné databázy, aby sa zabezpečilo úspešné uplatňovanie takzvanej zásady „len raz“ a jednotné kontaktné miesta zaoberajúce sa administratívnymi postupmi pre začínajúce podniky neponúkajú podnikom kompletne spektrum služieb.

Cielená podpora pre MSP sa však zlepšuje a posúdenia regulačného vplyvu sa posilňujú. Zákon o podpore malých a stredných podnikov nadobudol účinnosť 1. januára 2017. Tento zákon otvára priestor na uplatňovanie zákona o malých podnikoch a akčného plánu pre podnikanie 2020 a mal by pomôcť zabezpečiť pokrok pri realizácii politík priaznivo naklonených MSP. V návrhu zákona sa objasňuje koučing a mentoring a stanovujú lepšie štruktúrované a jednoduchšie podporné programy pre MSP. V snahe zmerať regulačný vplyv nových právnych predpisov pre MSP sa v zákone zavádza test MSP, ktorý sa začal

pilotne testovať v roku 2016. Tento test tvorí súčasť postupu posudzovania regulačného vplyvu, ktoré bolo posilnené v rokoch 2015 a 2016. V rámci nového posudzovania regulačného vplyvu sa vytvára Stála pracovná komisia ako súčasť Legislatívnej rady vlády SR – na posudzovanie vybraných vplyvov a povinné konzultácie s podnikateľským sektorom vždy vtedy, keď má regulačný návrh potenciálny vplyv na podniky. Hodnotenia rizika však do posúdení regulačného vplyvu nie sú zahrnuté a vykonávanie a presadzovanie existujúcich pravidiel nie je zahrnuté do metodiky posudzovania regulačného vplyvu. Celkovo možno konštatovať, že vzhľadom na ranú fázu jeho existencie ešte nemožno posúdiť účinnosť a efektívnosť rámca posudzovania regulačného vplyvu.

Ešte stále nebola sformulovaná dlhodobá stratégia znižovania regulačnej záťaže pre podnikateľský sektor. V národnom programe reforiem na rok 2016 sa vláda Slovenskej republiky zaviazala prijať dlhodobú stratégiu s cieľom znížiť regulačnú záťaž podnikov na Slovensku a zmenila metodiku vykonávania posúdení vplyvu legislatívnych a nelegislatívnych dokumentov. Táto stratégia však nebola sformulovaná a bola odložená na december 2017. Nedávno bola zriadená medzirezortná pracovná skupina pre „*Doing business*“, ktorej predsedá štátny tajomník ministerstva hospodárstva a od ktorej sa očakáva, že do júna 2017 predloží návrhy na opatrenia na zlepšenie podnikateľského prostredia.

Podniky má podľa plánu podporovať nové národné podnikateľské centrum. Cieľom centra je poskytovať komplexnú podporu pre podnikateľov a MSP. Pilotné testovanie centra sa začalo v polovici roka 2016, no plná prevádzka a rozširovanie podnikateľských centier do regiónov boli odložené v dôsledku oneskorení pri spúšťaní príslušného národného projektu financovaného z operačného programu pre výskum a inovácie. Slovensko úplne po prvýkrát dostalo pridelené značné finančné prostriedky vo výške 400 mil. EUR z EŠIF na cieľnú podporu MSP. Hoci prvé výzvy boli spustené, niekoľko národných projektov z operačného programu pre výskum a inovácie na podporu rastu, rozširovania, internalizácie a konkurencieschopnosti MSP sa ešte neuskutočnili.

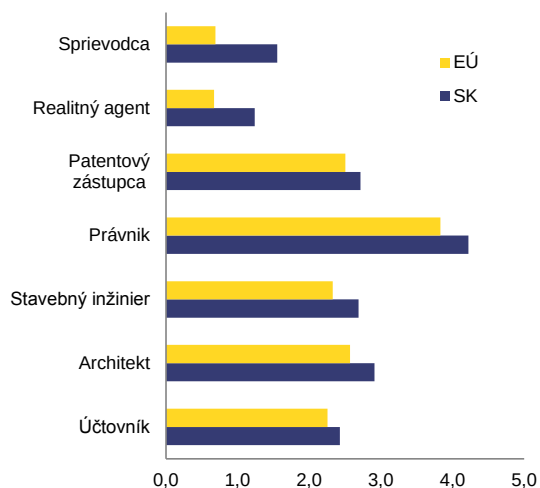
⁽³³⁾ Miera zakladania podnikov v roku 2014 bola 19,8 % (priemer EÚ 10,6 %) a miera zanikania v roku 2013 (posledné dostupné údaje) bola 14,6 % (EÚ: 9,6 %); vymedzenia sa nachádzajú v dokumente OECD, 2016b.

⁽³⁴⁾ Údaje za Portugalsko, Maltu, Chorvátsko, Írsko a Belgicko nie sú k dispozícii.

Regulované povolania

V regulovaných povolaniach pretrvávajú reštriktívne prekážky. Stupeň reštriktívnosti je na Slovensku vyšší, než je vážený priemer EÚ pre všetky povolania, ktoré Európska komisia nedávno preskúmala (Európska komisia, 2016c).⁽³⁵⁾ Reštriktívnosť je najvyššia pri právnikoch (pozri graf 3.4.1) a zo simulácií vyplýva, že znížením ukazovateľa reštriktívnosti pre právnikov na priemer EÚ by sa posilnil počet firiem (+0,7 %) a súčasne znížila ziskovosť o 2 %. Pokiaľ však ide o všetky skúmané povolania, miera fluktuácie zamestnancov v podnikoch na Slovensku je vyššia alebo podobná ako priemer EÚ, čo potenciálne naznačuje, že v krajine existuje pomerne vysoká úroveň dynamiky a hospodárskej súťaže v regulovaných profesiách. Národný akčný plán, ktorý predložilo Slovensko v kontexte vzájomného hodnotenia regulovaných povolaní, ohlasuje veľmi limitované zmeny existujúcich obmedzení v oblasti prístupu k regulovaným povolaniam.

Graf 3.4.1: Súhrnný ukazovateľ reštriktívnosti pre regulované povolania (2015)

Zdroj: Európska komisia

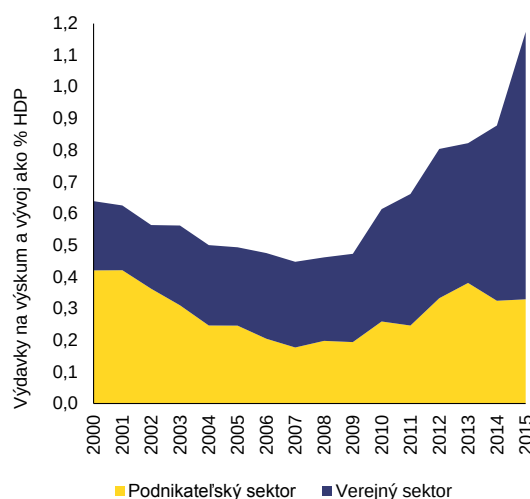
Stratégia v oblasti výskumu a inovácií

Napriek rastúcim výdavkom na výskum a vývoj zostali investície do výskumu a vývoja podnikov v posledných rokoch nezmenené na relatívne

⁽³⁵⁾ Regulačné prekážky zahŕňajú napríklad aj vyhradené činnosti, požiadavky na vlastníctvo akcií a hlasovacie práva, multidisciplinárne obmedzenia, povinné členstvo v profesijných komorách, systémy udeľovania povolení a poistenie hmotnej zodpovednosti pri výkone povolania.

nízkej úrovni. Celkovo došlo k zvýšeniu výdavkov na výskum a vývoj z ročného priemeru 0,83 % HDP v rokoch 2012 – 2014 na 1,18 % v roku 2015 (priemer EÚ: 2,03 % HDP). Celý nárast v posledných rokoch pripadal na verejné výdavky na výskum a vývoj (graf 3.4.2), pričom jeho motorom bolo vyššie čerpanie finančných prostriedkov EÚ; uvidí sa však, či verejné investície do výskumu a vývoja možno udržať na ich vrcholnej úrovni z roku 2015, pretože výzvy na čerpanie finančných prostriedkov z nového operačného programu pre výskum a inováciu sa iba začali. Výdavky podnikov na výskum a vývoj zostali v roku 2015 prakticky nezmenené na úrovni 0,33 % HDP, čo je jedna z najnižších úrovní v EÚ a výrazne pod orientačným cieľom Slovenska 0,8 % v roku 2020.

Graf 3.4.2: Intenzita výskumu a vývoja na Slovensku v rokoch 2000 – 2015

Poznámka: Nezahŕňa súkromné výdavky na neziskový výskum a vývoj.

Zdroj: Európska komisia

Výkonnosťná úroveň vedeckej základne Slovenska je spomedzi ostatných členských štátov EÚ stále medzi poslednými.⁽³⁶⁾ Nízky objem činností v oblasti výskumu a vývoja podnikov v krajine sa takisto odzrkadľuje v nízkom počte výskumníkov, ktorých podniky zamestnávajú, v pomere k celkovej zamestnanosti

⁽³⁶⁾ Slovensko napríklad v roku 2013 obsadilo spomedzi členských štátov EÚ 23. miesto v oblasti „podielu vnútroštátnych publikácií, ktoré sa umiestnili v horných 10 percentách najcitovanejších publikácií na svete“ (5,5 oproti priemeru EÚ na úrovni 10,5), pričom od roku 2007 do roku 2013 nedošlo k významnejšiemu pokroku.

(1 % v roku 2014 oproti priemeru EÚ na úrovni 3,6 %). Hoci Slovensko podľa inovačného indexu európskeho prehľadu výsledkov inovácie zaznamenalo medzi rokmi 2012 až 2014 zlepšenie celkovej výkonnosti v oblasti inovácií, stále zaostáva v porovnaní s EÚ a je klasifikované ako nevýrazný inovátor (Európska komisia, 2016d). Slabé väzby medzi verejným sektorom, výskumnými inštitúciami a podnikmi sú zrejmé z nízkeho počtu spoločných verejno-súkromných publikácií na milión obyvateľov (8,1, EÚ: 33,9) a z podpriemerného hodnotenia v oblasti ukazovateľov komerčných a nekomerčných výsledkov výskumu na Slovensku.

Modernizácia výskumu a vývoja na Slovensku si vyžaduje zlepšenia riadiaceho politického rámca. Pomalý pokrok smerom k efektívnejšiemu a atraktívnejšiemu systému výskumu a inovácií so sebou nesie riziko, že Slovensko nebude vedieť prejsť od rastového modelu založeného na nákladoch k rastovému modelu viac orientovanému na inovácie. Zároveň sa zdá, že nedostatočné výsledky systému verejného výskumu súvisia s neefektívnosťou verejného financovania. To predstavuje problémové miesto pre rast, pričom investíciám do výskumu a vývoja podnikov bráni nedostatok vhodnej spolupráce medzi verejným a súkromným sektorom. ⁽³⁷⁾ Hlavné výzvy súvisia s potrebou zlepšiť riadenie výskumu a inovácií a zlepšiť koordináciu medzi riadiacimi inštitúciami v záujme vypracovania a realizovania politiky v oblasti výskumu a inovácií.

Podporné opatrenia pre výskum a vývoj podnikov existujú, ale niektoré z nich majú pomerne malý rozsah. Viacero vnútroštátnych iniciatív, ako je rozvoj klastrov a inovačné poukazy s cieľom podporiť spoluprácu medzi sektorom výskumu a podnikateľským sektorom, dostalo len obmedzené finančné prostriedky. Osobitný daňový super odpočet vo výške 125 % pre súkromné spoločnosti investujúce do výskumu a inovácií nadobudol platnosť v januári 2015. Spoločnosti ho však veľmi nepoužívajú, pretože tvrdia, že kritériá oprávnenosti sú nejasné

⁽³⁷⁾ Slovensko sa napríklad spomedzi členských štátov EÚ umiestnilo na 19. mieste v oblasti „počtu spoločných verejno-súkromných publikácií na milión obyvateľov“ (8,1 oproti priemeru EÚ na úrovni 34), pričom od roku 2008 do roku 2014 nedošlo k žiadnemu pokroku.

a program nie je dostatočne štedrý. ⁽³⁸⁾ Väčšina plánovaných opatrení sa má financovať z operačného programu pre výskum a inovácie, no mnohé zaznamenali meškanie a niektoré výzvy na dopytové projekty boli uverejnené až koncom roka 2016.

Pokrok pri realizácii reforiem v oblasti výskumu a inovácií je pomalý. Národná stratégia pre inteligentnú špecializáciu bola prijatá v novembri 2013 a jej cieľom je identifikovať oblasti strategickej špecializácie a podporné opatrenia a zaviesť do praxe modernizovanú štruktúru riadenia výskumu a inovácií. Akčný plán na realizáciu tejto stratégie bol však opätovne odložený. V roku 2016 Slovenská akadémia vied spustila hodnotenie svojich inštitúcií s cieľom zlepšiť kvalitu výskumu. Transformácia akadémie na verejnú organizáciu, ktorej cieľom bolo zlepšiť spoluprácu s podnikateľským sektorom, sa odložila. Tieto pokračujúce odklady sťažujú účinné a včasné vykonávanie plánovaných reforiem a spomaľujú tok investícií zo štrukturálnych fondov.

Momentálne sa vypracúvajú ďalšie všeobecné plány na podporu výskumu a vývoja. Vláda Slovenskej republiky v roku 2016 prijala rozhodnutie spustiť tri nové programy, ktoré má implementovať slovenská Agentúra na podporu výskumu a vývoja v rokoch 2016 – 2019 s rozpočtom 92 mil. EUR. Programy sú prepojené s národnou stratégiou pre inteligentnú špecializáciu a európskym programom financovania Horizont 2020. Ich cieľom je najmä poskytnúť podporu výskumu a vývoja podnikom, a to aj spolupracou s verejnými výskumnými organizáciami, a podporiť projekty, ktoré dostali vysoké hodnotenie v rámci programu Horizont 2020, no nedostali financie. Vedci budú dostávať pomoc na prípravu návrhov na granty z Európskej rady pre výskum.

Energetika, efektívne využívanie zdrojov a znečisťovanie

Energetická náročnosť a energetická závislosť Slovenska sú pomerne vysoké. V roku 2015 primárna a konečná spotreba energie vykázali

⁽³⁸⁾ Napríklad v Českej republike si môžu spoločnosti odpočítať 200 % výdavkov na výskum a inovácie.

mierny nárast oproti predchádzajúcemu roku ⁽³⁹⁾ (keď narástli o 0,8 % na 15,38 Mtoe, resp. o 3 % na 10,3 Mtoe). Energetická náročnosť hospodárstva, ktorá slúži ako proxy ukazovateľ celkovej energetickej účinnosti, sa takisto mierne zlepšila, stále však priebežne patrí medzi najvyššie v EÚ a je približne o 80 % vyššia, než je priemer EÚ (graf 3.4.3). ⁽⁴⁰⁾ Relatívne vysokú energetickú náročnosť krajiny znásobuje vysoká energetická závislosť: 58,7 % energie spotrebovanej v roku 2015 pochádzalo z dovozu, čo je mierne viac než v predchádzajúcom roku. ⁽⁴¹⁾

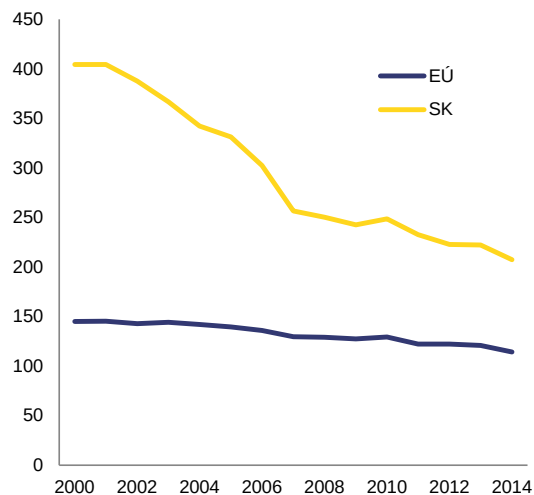
Trh s elektrickou energiou je deformovaný a novej výrobe a cezhraničnému prenosu energie kladie do cesty prekážky. Ceny elektrickej energie sú v porovnaní so susednými krajinami vysoké a zahŕňajú niekoľko politicky motivovaných cenových zložiek, ako napríklad tarifu pre výrobu elektrickej energie z domáceho hnedého uhlia, ktoré má nepriaznivý vplyv na životné prostredie. Pripájanie nových zdrojov do sústavy sa považuje za ťažké a od roku 2013 existuje „stop stav“, ktorý zakazuje pripájať do siete nové obnoviteľné zdroje energie. Vnútroštátny mechanizmus riadenia preťaženia a vymedzenie ponukovej oblasti v strednej Európe nevyhnutne neodrkadľujú skutočné preťaženie, čím dochádza k obmedzovaniu možností cezhranične obchodovať s elektrickou energiou. Všetkým zúčastneným krajinám by pravdepodobne pomohlo, keby sa našlo spoločné regionálne riešenie. Komplexný, nepriehľadný regulačný rámec komplikuje vzťahy medzi hráčmi na energetickom trhu a brzdí výrobu a distribúciu energie z obnoviteľných zdrojov, ako aj prechod na čisté energetické technológie. Nedávne zmeny v nastavovaní distribučných taríf naznačujú, že v tejto oblasti stále existuje politický a podnikateľský vplyv.

⁽³⁹⁾ Eurostat.

⁽⁴⁰⁾ *tamtiež*. V roku 2014 malo Slovensko šiestu najvyššiu energetickú náročnosť v EÚ vo výške 220,1 kgoe/1 000 EUR v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 121,7 kgoe/1 000 EUR.

⁽⁴¹⁾ *tamtiež*.

Graf 3.4.3: Primárna energetická náročnosť (toe/HDP)

Poznámka: Primárna energetická spotreba delená HDP vyjadrená v toe na milióny EUR HDP, v refazovaných objemoch (2010)

Zdroj: Európska komisia

Kvalita ovzdušia je naďalej znepokojujúca. Hoci sa emisie viacerých látok znečisťujúcich ovzdušie na Slovensku za posledné desaťročie výrazne znížili ⁽⁴²⁾ v dôsledku štrukturálnych zmien v priemysle, znečistenie ovzdušia je pre Slovensko jednou z hlavných environmentálnych výziev. ⁽⁴³⁾ Pokiaľ ide o limity platné v súčasnosti, slovenské orgány nahlásili v roku 2014 Európskej komisii porušenia noriem kvality ovzdušia EÚ ⁽⁴⁴⁾ v prípade oxidu dusičitého (NO₂) v jednej zóne kvality ovzdušia (Prešov) a v prípade tuhých častíc (PM₁₀) v siedmich zónach kvality ovzdušia. Cieľové hodnoty a dlhodobé ciele týkajúce sa koncentrácie ozónu sú okrem toho prekročené v dvoch zónach kvality ovzdušia. Obnovené fungovanie predtým odstaveného bloku nováckej tepelnej elektrárne so sebou nesie riziko, že kvalita ovzdušia v krajine sa ešte viac zhorší.

Nakladanie s komunálnym odpadom zostáva výzvou i napriek významnej podpore z prostriedkov EÚ. Vznik komunálneho odpadu na Slovensku v roku 2015 narástol, hoci zostal výrazne pod priemerom EÚ (329 kg/rok/obyvateľ)

⁽⁴²⁾ [Centrálny archív údajov EIONET](#) a [prehliadač údajov o emisiách znečisťujúcich ovzdušie \(smernica o národných emisných stropoch\)](#)

⁽⁴³⁾ <http://www.minzp.sk/iep/publikacie/ekonomicke-analyzy/tri-vyzvy-slovenskeho-zivotneho-prostredia.html>

⁽⁴⁴⁾ [Smernica 2008/50/ES](#) a [smernica 2004/107/ES](#).

oproti približne 477 kg/rok/obyvateľa).⁽⁴⁵⁾ Slovensko stále veľkú časť komunálneho odpadu skládkuje (68 % v roku 2015 oproti priemeru EÚ na úrovni 25 %) a len v malej miere recykluje (15 % v roku 2015; EÚ: 45 %). Dňa 1. januára 2016 nadobudol účinnosť nový zákon o odpadoch. Má potenciál zlepšiť obehovosť hospodárstva, najmä prostredníctvom systému rozšírenej zodpovednosti výrobcu. Slovensko v roku 2015 prijalo nový plán nakladania s odpadom na roky 2016 – 2020, ktorý obsahuje ustanovenie o retrospektívnom hodnotení. Práve z neho vyplynulo, že niekoľko cieľov vrátane cieľov v oblasti recyklácie sa nepodarilo dosiahnuť. Zatiaľ nie je jasné, či dané opatrenia umožnia Slovensku dosiahnuť do roku 2020 ciele rámcovej smernice o odpadoch (t. j. 50 % miera recyklácie do roku 2020) a ambicióznejšie ciele balíka právnych predpisov o obehovom hospodárstve.⁽⁴⁶⁾

⁽⁴⁵⁾ Existujú rozdiely medzi vnútroštátnymi údajmi a údajmi Eurostatu.

⁽⁴⁶⁾ Úplné posúdenie hlavných výziev a príležitostí, pokiaľ ide o environmentálne politiky Slovenska, je uvedené v pracovnom dokumente útvarov Európskej komisie nazvanom *Preskúmanie vykonávania environmentálnych právnych predpisov 2016, Správa o krajine – Slovensko*.

3.5. VEREJNÁ SPRÁVA

Riadenie ľudských zdrojov vo verejnej správe

Slovensko má pred sebou výzvy v oblasti modernizácie verejnej správy. Ako jedna z prekážok brániacich v zlepšovaní podnikateľského prostredia boli identifikované nedostatky vo verejnej správe (Európska komisia, 2016a). Nízka úroveň spolupráce medzi ministerstvami brzdí strategické plánovanie a zahmlieva politické ciele. Politický vplyv a decentralizované postupy prijímania zamestnancov sú prekážkou pre transparentnosť a ovplyvňujú kvalitu služieb. Výber a menovanie predsedu a podpredsedov rôznych regulačných orgánov boli často ovplyvnené politickými záujmami, čo môže sťažovať dosahovanie vysokej kvality regulačného prostredia, za ktoré ručia nezávislé a zodpovedné regulačné orgány.

Nový zákon o štátnej službe by mohol ponúknuť určité zlepšenia. Zákon bol schválený vo februári 2017 a obsahuje ustanovenia na zníženie politického vplyvu na verejnú správu, zvýšenie transparentnosti a skvalitnenie a zvýšenie mobility zamestnancov. Zahŕňa aj nové princípy štátnej služby. Niektoré ustanovenia sú naplánované na neskoršie prijatie, napr. povinný odchod do dôchodku štátnych zamestnancov vo veku 65 (do roku 2017), povinné školenia pre manažérov (do roku 2018) a spustenie elektronického registra všetkých pozícií v štátnej službe do januára 2019. Nová, politicky nezávislá rada pre štátnu službu bude zriadená s cieľom koordinovať a monitorovať vykonávanie nového zákona o štátnej službe a dohliadať na pravidlá etického kódexu pre štátnych zamestnancov.

Reforma verejnej správy v regiónoch (ESO) napreduje. Jej cieľom je zefektívniť a skvalitniť služby v novo vytvorených klientskych centrách vo väčšine regiónov. Keďže implementácia stále len prebieha, stále nie sú k dispozícii hmatateľné výsledky, pokiaľ ide o optimalizáciu ľudských zdrojov. Stratégia v oblasti ľudských zdrojov, ktorá sa vykonáva od roku 2015, je práve predmetom hodnotenia zo strany slovenských orgánov. Zákon o štátnej službe a iné nedávne opatrenia bude nutné pozorne monitorovať, pokiaľ ide o ich vykonávanie a aj v nadväznosti na posúdenie ich vplyvu (Európska komisia, 2016a).

Verejné obstarávanie

Výsledky v oblasti verejného obstarávania naznačujú, že v tejto oblasti existuje značný podiel

nekonkurencieschopných verejných súťaží. Z nedávnych údajov vyplýva, že v roku 2016 existoval v 31 % verejných súťaží len jeden uchádzač. Navyše v 7 % prípadov slovenskí verejní obstarávatelia zadali zákazku bez toho, aby predtým uverejnili výzvu na predkladanie ponúk – táto úroveň je o čosi vyššia než priemer EÚ vo výške 4 % (Európska komisia, 2016e). Aj keď tieto výsledky poukazujú na určité zlepšenie oproti predchádzajúcemu roku, stále z nich vyplýva značná miera absencie hospodárskej súťaže pri verejnom obstarávaní.

Kontrolné mechanizmy a mechanizmy transparentnosti pri verejnom obstarávaní nie sú plne funkčné. V prieskume Eurobarometer sa tiež konštatuje, že 54 % manažérov slovenských spoločností, ktoré sa zúčastňujú verejných obstarávaní, uviedlo, že korupcia zabránila spoločnosti zvíťaziť vo verejnej súťaži alebo získať zákazku, v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 34 % (Európska komisia, 2015b). Nadpriemerné vnímanie manipulácie s verejným obstarávaním je v značnom kontraste s pomerne nízkym počtom osôb usvedčených z tohto trestného činu. V roku 2015 generálna prokuratúra ohlásila len štyri takéto prípady (generálna prokuratúra, 2016, s. 41).

Slovensko transponovalo modernizované smernice o verejnom obstarávaní a koncesiách včas, t. j. do 16. apríla 2016. Úloha úradu pre verejné obstarávanie bola posilnená najmä tak, že príjmom prostriedkov z EŠIF sa umožnilo žiadať o *ex ante* posúdenie súťažných podkladov a tak, že bolo zavedené povinné overovanie postupov verejného obstarávania pred tým, než zákazky podpíšu príjemcovia prostriedkov z EŠIF nad určitou prahovou hodnotou EÚ.

Elektronické obstarávanie napreduje, no jeho IT prostredie je ešte stále suboptimálne. Úrad pre verejné obstarávanie oznámil v máji 2016 stratégiu elektronického obstarávania a v januári 2017 ju aktualizoval. V roku 2016 sa začalo vylepšenie centrálného systému elektronického obstarávania (EVO) s cieľom uviesť systém do súladu s požiadavkami príslušnej smernice z roku 2014 poskytnúť používateľom širšiu paletu nástrojov. Súčasná miera využívania systému EVO je nízka (4 %), čo brzdí zlepšovanie postupu verejného obstarávania na Slovensku, pokiaľ ide o náklady, čas a hodnotu za peniaze. Od polovice roku 2014 sa na Slovensku používa druhý systém elektronického

obstarávania, elektronický kontraktčný systém (EKS), na nákupy hotového tovaru. Tento systém má tú výhodu, že je jednoduchý a rýchly, pokiaľ ide o uskutočňovanie malých a štandardných nákupov, a umožňuje prísnu anonymitu medzi kupujúcimi a nákupcami. Bolo však nastolených niekoľko otázok, pokiaľ ide o jeho formát, jeho povinný charakter, údajné kolúzne praktiky (napriek vstavanej anonymite systému), dumpingové ponuky a problémy s automatickým generovaním zmlúv v systéme.

Zdá sa, že sa pripravujú zlepšenia v oblasti personálu a odbornej prípravy v rámci obstarávania. Personálne kapacity úradu pre verejné obstarávanie boli posilnené o 25 pracovných miest s cieľom pomôcť zvládnuť nové úlohy. V roku 2016 boli vytvorené dva tréningové programy, ktorých cieľom je riešiť potreby v oblasti odbornej prípravy úradníkov v oblasti obstarávania – jeden pre pracovníkov EŠIF a jeden pre verejných obstarávateľov. Úrad pre verejné obstarávanie zorganizoval po prijatí nového zákona o verejnom obstarávaní ďalšie kurzy odbornej prípravy a na svojej webovej stránke začal ponúkať nástroje elektronického vzdelávania. Hlavné oblasti, v ktorých existuje potreba zlepšenia, sa týkajú využívania kritéria zadania na základe „ekonomicky najvýhodnejšej ponuky“ namiesto kritéria najnižšej ceny, koncipovania technických špecifikácií pomocou funkčných a objektívnych kritérií a využívania nákladov na životný cyklus spolu s inými environmentálnymi a sociálnymi aspektmi.

Inštitucionálna zodpovednosť a stimuly pre efektívne verejné obstarávanie sú naďalej pomerne nízke. Hoci niektoré ministerstvá už pôsobia ako centrálné obstarávacie subjekty, najmä ministerstvo vnútra a ministerstvo zdravotníctva, slovenskí verejní obstarávatelia vykazujú malý záujem o rôzne formy centrálného alebo spoločného nakupovania, ktoré zvyčajne generujú transakčné úspory, úspory z rozsahu a znižuje sa ich prostredníctvom riziko napadnutia výsledku verejnej súťaže. Obstarávanie sa na Slovensku kolektívnym spôsobom uskutočňuje približne v 4 % prípadov – čo je o čosi pod priemerom EÚ na úrovni 9 %. Hoci sa ešte len ukáže, či iniciatíva „Hodnota za peniaze“ dokáže vytvoriť väčšiu motiváciu na nákladovo efektívne obstarávanie, prvotné náznaky sú sľubné. Kritéria najnižšej ceny (93 % v roku 2015) a postupy s jedinou ponukou (38 % v roku 2015) sa pri obstarávaní v zdravotníctve naďalej využívajú vo

vysokej miere. V nadväznosti na početné prípady zahŕňajúce nezákonné postupy obstarávania v sektore zdravotníctva vrátane predražených nákupov nemocničných cateringových služieb a zdravotníckych prístrojov, ako napríklad CT skenerov v rokoch 2014 a 2015, ministerstvo zdravotníctva pripravovalo v roku 2016 cenový referenčný systém a organizovalo centralizované nakupovanie hlavných technológií. Prvotné čísla naznačujú, že vo výsledkoch obstarávania došlo k miernemu zlepšeniu. Slovensko čelí opakujúcemu sa problému so zákazkami v oblasti IKT, ktoré boli zadane s nevyváženými právami duševného vlastníctva v prospech dodávateľov, čo bráni verejným obstarávateľom v tom, aby zopakovali verejnú súťaž otvorenou formou (závislosť od jedného dodávateľa).⁽⁴⁷⁾

Systém súdnictva

Slovensko je naďalej jedným z členských štátov EÚ s najhoršie vnímanou nezávislosťou súdnictva a vynárajú sa ďalšie obavy. Pokiaľ ide o vnímanú nezávislosť súdnictva, v krajine došlo oproti predchádzajúcemu roku len k nepatrnému zlepšeniu.⁽⁴⁸⁾ V roku 2016 slovenské orgány vykonali prieskum o všeobecnej úrovni dôvery v súdnictvo, z ktorého vyplynulo, že došlo k miernemu zlepšeniu (súdna rada, 2016). Trvalo nízka úroveň vnímanej nezávislosti na Slovensku je však naďalej znepokojujúca, pretože znižuje dôveru občanov a podnikov. Previerky sudcov na základe informácií od národného bezpečnostného úradu je aj naďalej dôvodom na obavy o nezávislosť súdnictva a konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky ešte stále prebieha.⁽⁴⁹⁾ To viedlo k problémom v postupoch náboru sudcov. Obavy naďalej vyvoláva nevymenovanie uchádzačov na tri voľné miesta na slovenskom ústavnom súde.⁽⁵⁰⁾

Slovensko vyvinulo úsilie zlepšiť účinnosť svojho systému súdnictva, a to tak z hľadiska

⁽⁴⁷⁾ Zákazníci obvykle musia opätovne prerokovať dôležité práva duševného vlastníctva pred tým, ako ukončia svoje zmluvy a pred tým, než ich možno otvoriť pre skutočnú hospodársku súťaž.

⁽⁴⁸⁾ Slovensku patrí 120. miesto z celkových 138 – predtým 125. miesto z celkových 140 (Svetové ekonomické fórum, 2016).

⁽⁴⁹⁾ Ďalšie údaje pozri Európska komisia (2016a).

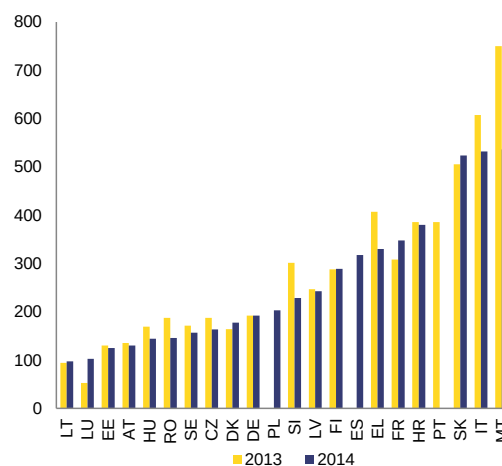
⁽⁵⁰⁾ Začiatkom roka 2017 prezident Slovenskej republiky požiadal o stanovisko Benátsku komisiu Rady Európy v súvislosti s problematikou vymenúvania sudcov na ústavný súd.

efektívnosti, ako aj z hľadiska kvality. Vláda vo svojom programovom vyhlásení z roku 2016 určila reformu súdnictva za jednu z priorít. Údaje zo súdov potvrdzujú, že efektívnosť súdov sa naďalej zlepšuje.⁽⁵¹⁾ Miera riešenia sporov v súdnych občianskoprávných a obchodných veciach, t. j. pomer počtu vyriešených prípadov k počtu nových prípadov, sa výrazne zlepšila, čiastočne v dôsledku zníženia počtu nových a prebiehajúcich prípadov (Európska komisia, 2017). Priemerný čas potrebný na vyriešenie prípadu je však jedným z najdlhších v EÚ a stále sa predlžuje (graf 3.5.1). V roku 2016 bolo spustených niekoľko projektov v oblasti IKT s cieľom zrýchliť konania a uľahčiť interakciu medzi súdmi a verejnosťou. Revidovaný civilný sporový poriadok nadobudol účinnosť 1. júla 2016 a mohol by viesť k ďalšiemu zefektívneniu. To isté môže platiť pre nový zákon o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní a zmenený zákon o rozhodcovskom konaní, keďže poskytujú ďalšie stimuly na alternatívne spôsoby riešenia sporov. Zmeny postupu exekúcie majú za cieľ zlepšiť efektívnosť a špecializáciu tak, že sa tieto konania sústreďujú na jednom súde. Zavedenie plne elektronického platobného rozkazu by malo ešte viac uľahčiť vykonávanie. Stále je však príliš skoro na to, aby sa situácia dala posúdiť, keďže väčšina reforiem bola prijatá len nedávno.

V systéme súdnictva sa nie vždy dodržiavajú najlepšie postupy. Slovensko naďalej len vo veľmi obmedzenej miere využíva prieskumy medzi účastníkmi konaní alebo odborníkmi pracujúcimi v oblasti práva a odborná justičná príprava nie je plne rozvinutá (Európska komisia, 2017a). Financovanie reforiem v oblasti súdnictva je okrem toho aj naďalej vo veľkej miere závislé od štrukturálnych fondov EÚ, čo vyvoláva obavy o dlhodobú udržateľnosť. Pracovníci v súdnictve takisto hlásia pretrvávajúci nedostatok kvalifikovaného podporného administratívneho personálu.

⁽⁵¹⁾ Pokiaľ ide o minulé zlepšenia v oblasti správneho súdnictva, pozri Európska komisia (2016a), s. 35.

Graf 3.5.1: Čas potrebný na vyriešenie občianskoprávných a obchodných sporových konaní (prvý stupeň, v dňoch)

Poznámka: Údaje za BE, BG, CY, IE, NL, UK chýbajú alebo nie sú úplné.

Zdroj: Európska komisia

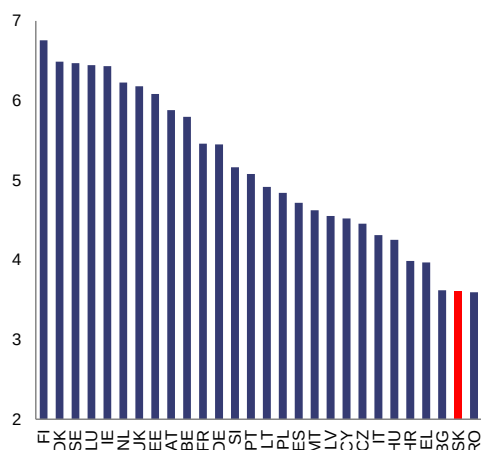
Kapacity presadzovania práva v oblasti ochrany spotrebiteľa na Slovensku sú stále obmedzené, čoho dôkazom sú slabé hodnotenia zo strany spotrebiteľov a maloobchodníkov. Slovensko má jeden z najvyšších percentuálnych podielov maloobchodníkov a spotrebiteľov v EÚ, ktorí hlásia nekalé obchodné praktiky (47 %, resp. 30 % oproti 30 %, resp. 17 % v celej EÚ v roku 2016). Vnímané dodržiavanie predpisov o ochrane spotrebiteľa, ako ich zhodnotili maloobchodníci, patrí medzi najnižšie v EÚ. Spolu s inými prvkami to znamená, že Slovensko dostalo jedno z najnižších hodnotení v oblasti kompozitného ukazovateľa dodržiavania a presadzovania predpisov (Európska komisia, 2017b).

Korupcia

Korupcia zostáva na Slovensku jednou z najväčších prekážok pri podnikaní. Tento problém je obzvlášť akútny v oblasti verejného obstarávania a v interakcii s verejnou správou. Podľa Svetového ekonomického fóra (2017) je Slovensko spomedzi 138 skúmaných krajín na 122. mieste v oblasti zneužívania verejných zdrojov a na 89. mieste v oblasti neoprávnených platieb a úplatkov, čím sa v tejto oblasti dostalo medzi najhoršie krajiny v EÚ (graf 3.5.2). V roku 2015 12 % manažérov uviedlo, že v kontakte s verejnou správou boli požiadaní o zaplatenie úplatku alebo sa to od nich očakávalo (Európska komisia, 2015b). Svetová banka

takisto hlási slabú kontrolu korupcie (Svetová banka, 2016). V posledných rokoch existujú rozdielne dôkazy o tom, ktorým smerom sa vnímanie korupcie ubera. ⁽⁵²⁾

Graf 3.5.2: Vnímaný výskyt neoprávnených platieb a úplatkov (index, 2016)

Poznámka: Možné hodnotenia môžu byť v rozsahu 1 (najhoršie) až 7 (najlepšie).

Zdroj: Svetové ekonomické fórum

Počet trestných stíhaní za trestné činy spojené s korupciou sa zvýšil, stále je však nízky v porovnaní s vysokou vnímanou úrovňou korupcie. Štatistiky trestných činov ukazujú, že v roku 2015 bolo z trestných činov súvisiacich s korupciou stíhaných 163 osôb, 53 osôb bolo obžalovaných a 118 bolo odsúdených – iba nepatrná časť z celkového počtu prípadov hospodárskej kriminality (pováčšine daňové a poisťné podvody) (generálna prokuratúra, 2016, s. 45). Štruktúra odsúdených takisto svedčí o zhovievavom prístupe k trestným činom v oblasti korupcie. Spomedzi 118 odsúdených len desiat čelili trestu odňatia slobody, zatiaľ čo vo väčšine prípadov (67) boli uzavreté dohody o vine a treste (generálna prokuratúra, 2016, s. 79 – 80). Medzi obvinenými boli len veľmi zriedka vysokí funkcionári.

Boju proti korupcii môže brániť nedostatočná transparentnosť a zodpovednosť polície a prokuratúry voči verejnosti. Keďže riaditeľ a polície a policajnú inšpekciu vymenúva minister

vnútra, ktorému zároveň priamo podliehajú, a nie vláde ako celku, môže sa tým znižovať úroveň nezávislosti polície a brániť vo vyšetrovaní citlivých prípadov alebo prípadov týkajúcich sa korupcie na vysokých miestach. Z dostupných údajov ďalej vyplýva, že pri udeľovaní trestov za korupčné trestné činy má zásadnú úlohu prokuratúra, pretože súdy rozhodujú iba o malej časti rozsudkov. Verejnej kontrole nad vyšetrovaním a potrestaním korupcie a zneužívania moci bráni pomerne nízka miera transparentnosti na úrovni generálnej prokuratúry.

Právne predpisy na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti vstúpili do platnosti v roku 2015, ale ich vplyv je nepatrný. Zatiaľ iba 11 osôb dostalo inštitucionálnu ochranu po tom, ako predložili obvinenia z korupcie na pracovisku (Transparency International Slovensko, 2016). Jedným z hlavných dôvodov sa javí byť nízka informovanosť verejnosti o dostupnej ochrane. Z nedávneho prieskumu vyplynulo, že existenciu právnych predpisov na ochranu oznamovateľov si uvedomuje len 26 % účastníkov prieskumu (Transparency International Slovensko, 2016). Z inej kvalitatívnej štúdie vyplynulo, že inšpektoráty práce (ako prvotní ochrancovia oznamovateľov) mali tendenciu reagovať pomaly a často nedokázali riadne identifikovať potrebu ochrany (Transparency International Slovensko, 2015). Napokon povinnosť oznamovať podozrenia zamestnávateľovi a nie nezávislému externému orgánu, spolu s obmedzenou ochranou, ktorú poskytujú právne predpisy, môžu u ľudí vyvolávať strach z následkov a odrádzať ich od oznamovania nezákonného správania (Hospodárske noviny, 2016).

Nový ambiciózny zákon proti schránkovým spoločnostiam predstavuje dôležitý krok smerom k väčšej transparentnosti a zníženiu miery korupcie. Daný právny predpis nadobudne účinnosť v roku 2017 a bude sa v ňom vyžadovať, aby všetky právnické osoby žiadajúce o prístup k verejným zdrojom zaregistrovali do nového verejne dostupného registra celú svoju štruktúru vlastníctva až po konečného užívateľa výhod. Tento právny predpis by mal umožňovať väčší dohľad nad tokom verejných zdrojov smerom k súkromným osobám a môže byť užitočným nástrojom na identifikáciu konfliktov záujmov a odhaľovanie prania špinavých peňazí a podvodov pri konkurzoch alebo reštrukturalizácii.

⁽⁵²⁾ Relevantné ukazovatele Svetovej banky neukazujú žiadne zlepšenie v údajoch z rokov 2014 až 2016, zatiaľ čo index vnímania korupcie Transparency International vykazuje stabilné zlepšovanie zo známky 46 v roku 2012 na známku 51 v roku 2015; v roku 2016 hodnotenie Slovenska zostalo nezmenené na úrovni 51.

PRÍLOHA A

Tabuľka s prehľadom

Závazky

Zhrnutie posúdenia ⁽⁵³⁾

Odporúčania pre jednotlivé krajiny (CSR) na rok 2016	
CSR 1: - Zvýšiť nákladovú efektívnosť v systéme zdravotnej starostlivosti. - Prijat' opatrenia na zlepšenie daňovej disciplíny.	Slovensko dosiahlo obmedzený pokrok pri plnení odporúčania CSR 1 (toto celkové posúdenie CSR 1 nezahŕňa posúdenie súladu s Paktom stability a rastu): Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní nákladovej efektívnosti v systéme zdravotnej starostlivosti: v rámci komplexného preskúmania výdavkov boli zistené zásadné neefektívne vynaložené náklady a potenciálne úspory na nákladoch, no na ich riešenie stále chýbajú konkrétne opatrenia. Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní daňovej disciplíny. Zatiaľ čo niektoré opatrenia boli spustené a javia sa ako sľubné, systém ako celok zostáva príliš zameraný na kontrolu a málo pozornosti sa venuje dobrovoľnej daňovej disciplíne.
CSR 2: Zlepšiť aktivačné opatrenia pre dlhodobo nezamestnané osoby a iné znevýhodnené skupiny vrátane individualizovaných služieb a cielenej	Slovensko dosiahlo určitý pokrok pri plnení CSR 2: Určitý pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní aktivačných opatrení. Koncom roka 2016 bol prijatý akčný plán na integráciu dlhodobo nezamestnaných s cieľom riešiť

⁽⁵³⁾ Na posúdenie pokroku pri vykonávaní odporúčaní pre jednotlivé krajiny na rok 2016 sa využívajú tieto kategórie:
Žiadny pokrok: Členský štát dôveryhodne neoznámil ani neprijal žiadne opatrenia na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny. Nižšie sa nachádza nevyčerpávajúci zoznam niekoľkých typických situácií, ktoré by sem mohli spadať a ktoré sa majú vykladať individuálne s ohľadom na podmienky špecifické pre jednotlivé krajiny:

- v národnom programe reforiem alebo inej oficiálnej komunikácii národnému parlamentu/príslušným parlamentným výborom, Európskej komisii alebo verejne (napr. v tlačovom vyhlásení, informácii na webovej lokalite vlády) neboli oznámené žiadne právne, administratívne alebo rozpočtové opatrenia;
- vládny alebo zákonodarný orgán neprezentovali žiadne nelegislatívne akty;
- členský štát podnikol prvotné kroky na riešenie odporúčania pre jednotlivé krajiny, ako je napríklad zadanie štúdie alebo zriadenie študijnej skupiny, aby analyzovala možné opatrenia, ktoré by bolo treba prijať (pokiaľ sa v odporúčaní výslovne nežiadať usmernenia alebo prieskumné činnosti), zatiaľ čo jasne vymedzené opatrenia na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny neboli navrhnuté.

Obmedzený pokrok: Členský štát:

- oznámil určité opatrenia, ale tieto opatrenia sa odporúčaniam pre jednotlivé krajiny venujú len v obmedzenej miere; a/alebo
- predložil legislatívne akty vo vládnom alebo zákonodarnom orgáne, ale tieto opatrenia ešte neboli prijaté a je potrebné značné nelegislatívne úsilie, kým sa odporúčania pre jednotlivé krajiny vykonajú;
- predložil nelegislatívne akty, no bez ďalších nadväzných krokov, pokiaľ ide o ich vykonávanie, ktoré je nevyhnutné na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

Určitý pokrok: Členský štát prijal opatrenia, ktorými sa čiastočne rieši odporúčanie pre jednotlivé krajiny a/alebo

členský štát prijal opatrenia, ktorými sa rieši odporúčanie pre jednotlivé krajiny, na úplné vyriešenie CSR je však stále potrebné značné úsilie, pretože spomedzi prijatých opatrení boli vykonané len niektoré. Napríklad: prijaté národným parlamentom; ministerským rozhodnutím; nie sú však zavedené žiadne vykonávacie rozhodnutia.

Podstatný pokrok: Členský štát prijal opatrenia, ktoré výrazne prispeli k riešeniu odporúčaní pre jednotlivé krajiny, pričom väčšina z nich bola vykonaná.

Úplné vykonanie: Členský štát vhodne vykonal všetky opatrenia potrebné na riešenie odporúčaní pre jednotlivé krajiny.

odbornej prípravy. • Uľahčiť zamestnávanie žien, a to najmä rozšírením poskytovania cenovo dostupnej a kvalitnej starostlivosti o deti. • Zlepšiť výsledky v oblasti vzdelávania zvyšovaním atraktívnosti učiteľského povolania a posilňovaním účasti rómskych detí od raného detstva v hlavnom prúde vzdelávania.	nedostatok individualizovaných služieb a odbornej prípravy. Jeho včasné a vhodné vykonávanie však bude treba monitorovať. Na pomoc Rómom pri ich integrácii na trh práce nebolo vyvinuté žiadne cieľené úsilie. • Určitý pokrok bol zaznamenaný v oblasti zvyšovania kapacity vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve a prístupu k nim, najmä pre deti staršie ako tri roky. Pre deti do troch rokov sa mierne zvýšil počet súkromných zariadení, ale nepodarilo sa dosiahnuť žiadny pokrok pri vytváraní legislatívneho rámca v oblasti služieb starostlivosti o deti. • Obmedzený pokrok sa dosiahol v súvislosti s aspektom vzdelávania daného odporúčania. Prijali sa určité opatrenia na zvýšenie atraktívnosti učiteľského povolania. Na roky 2016 a 2017 bolo schválené alebo je plánované výrazné ročné zvýšenie platov. Cieľom vlády je zvýšiť vstupné požiadavky pre výučbu a zlepšiť odbornú prípravu. V roku 2016 nadobudla účinnosť reforma na podporu sociálne a etnicky inkluzívneho vzdelávania týkajúca sa aj rómskych žiakov, ale jej účinné vykonávanie si bude vyžadovať ďalšie úsilie a politickú vôľu.
CSR 3: • Skonsolidovať spôsob riadenia, posilniť prechod od súťaží orientovaných výlučne na cenu k obstarávaniu na základe kvality a zlepšiť stíhanie nezákonných praktík pri verejnom obstarávaní. • • Zlepšiť transparentnosť, kvalitu a účinnosť riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe – najmä prijatím nového zákona o štátnej službe –, ako aj účinnosť súdneho systému.	Slovensko dosiahlo obmedzený pokrok pri plnení CSR 3: • K obmedzenému pokroku došlo pri zlepšovaní hospodárskej súťaže a v boji proti nezákonným praktikám vo verejnom obstarávaní. Aj keď boli uvedené určité iniciatívy na podporu postupov obstarávania na základe kvality, ešte stále nie sú systematické alebo konkretizované. • Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti zlepšenia riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe. Napriek tomu, že nový zákon o štátnej službe má potenciál podstatne zlepšiť súčasný stav, bude si to vyžadovať odhodlané vykonávanie zákona, ktorý sa bude uplatňovať až od druhej polovice roku 2017.

• Prijat' komplexný plán na riešenie administratívnych a regulačných prekážok pre podnikateľský sektor.	• Obmedzený pokrok sa dosiahol pri zvyšovaní účinnosti súdneho systému. Hoci nová vláda urobila z tejto problematiky kľúčovú prioritu, vplyv nových opatrení (z ktorých niektoré sú stále len v štádiu návrhu) ešte nemožno posúdiť. • Žiadny pokrok sa nedosiahol pri prijímaní komplexného plánu riešenia administratívnych a regulačných prekážok pre podnikateľský sektor. V národnom programe reforiem na rok 2016 sa slovenská vláda zaviazala prijať zodpovedajúcu dlhodobú stratégiu, no daný plán ešte nebol sformulovaný.
Stratégia Európa 2020 (národné ciele a pokrok)	
Zamestnanosť: 72 %	Situácia na slovenskom trhu práce sa po prudkom prepade zamestnanosti počas finančnej krízy a miernom zotavení v roku 2014 mierne zlepšila. Miera zamestnanosti vzrástla a v roku 2015 dosiahla úroveň 67,7 % (Eurostat). Napriek týmto pozitívnym zmenám však trh práce stále dosahuje horšie výsledky, než je priemer EÚ (v prípade mužov i žien), a celková miera zamestnanosti je naďalej výrazne pod úrovňou cieľa, ktorý sa má dosiahnuť do roku 2020.
Výskum a vývoj: <i>1,2 % HDP (pričom súkromný sektor má zabezpečiť 2/3 celkových výdavkov)</i>	Intenzita výskumu a vývoja medzi rokmi 2007 až 2015 značne vzrástla (z 0,46 % na 1,18 % HDP; Eurostat). Hoci toto číslo zhruba spĺňa cieľ, treba si všimnúť extrémne nízku úroveň výdavkov podnikov na výskum a vývoj (0,33 % v roku 2015; Eurostat).
Národný cieľ v oblasti emisií skleníkových plynov: maximálne 13 % nárast v roku 2020 oproti roku 2005 (v sektoroch mimo ETS)	cieľ na rok 2020: 13 % Podľa posledných národných prognóz a berúc do úvahy existujúce opatrenia sa očakáva, že emisie mimo ETS sa do roku 2020 znížia o 3,8 % oproti roku 2005. Cieľ sa teda nadmerne splní približne o 16,8 percentuálnych bodov. Cieľ mimo ETS na rok 2015: 5 % Zatiaľ čo cieľom na rok 2015 bolo zvýšenie najviac o 5 % oproti roku 2005, z predbežných údajov vyplýva, že emisie mimo ETS sa

	dokonca znížili o 14 %.
Cieľ týkajúci sa energie z obnoviteľných zdrojov: 14 %	V roku 2015 bol na Slovensku podiel energie z obnoviteľných zdrojov na hrubej konečnej spotrebe 11,9 %. ⁽⁵⁴⁾ Tento výsledok bol vyšší než orientačný cieľ na rok 2015/2016, ktorým bol podiel 10 % a ktorý krajina potrebuje dodržať, ak má do roku 2020 splniť príslušný cieľ.
Energetická účinnosť: 16,4 Mtoe, vyjadrená v primárnej energetickej spotrebe (9,0 Mtoe, vyjadrená v konečnej spotrebe energie)	Slovensko musí zintenzívniť úsilie na ešte výraznejšie zníženie svojej konečnej spotreby energie, aby do roku 2020 dosiahlo svoj orientačný cieľ v oblasti konečnej spotreby energie (9 Mtoe) a aby do roku 2020 udržalo svoju súčasnú primárnu energetickú spotrebu pod úrovňou svojho cieľa v tejto oblasti (16,4 Mtoe).
Predčasné ukončovanie školskej dochádzky: 6 %	Percentuálny podiel osôb, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie a odbornú prípravu, sa zvýšil zo 6,7 % v roku 2014 na 6,9 % v roku 2015 (Eurostat), a od národného cieľa na úrovni 6 % sa teda vzdáva. Vysoký je najmä v prípade Rómov, čo si vyžaduje cielené opatrenia.
Terciárne vzdelanie: 40 %	Podiel osôb s ukončeným terciárnym vzdelaním sa v roku 2015 zvýšil na 28,4 % (Eurostat). Hoci ide o pokrok, úsilie o zabezpečenie vyššej kvality a relevantnosti vysokoškolského vzdelávania z hľadiska trhu práce je naďalej potrebné, ak sa má dosiahnuť cieľ na úrovni 40 %.
Chudoba/sociálne vylúčenie: Zníženie o 170 000 osôb medzi rokmi 2008 až 2020	Medzi rokmi 2008 až 2015 došlo ku kumulatívne poklesu o 148 000 (Eurostat). Vzhľadom na to, že tieto čísla sa oproti úrovni z minulého roka takmer nezmenili, zdá sa, že reakcia chudoby je na mŕtvom bode.

⁽⁵⁴⁾ Pri podieloch energie z obnoviteľných zdrojov na rok 2015 nejde o oficiálne údaje, ale o aproximácie odzrkadľujúce dostupné údaje (4.10.2016). Pozri správu Öko-Institut: Study on Technical Assistance in Realisation of the 2016 Report on Renewable Energy, <http://ec.europa.eu/energy/en/studies>.

PRÍLOHA B

Hodnotiaca tabuľka PMN

Tabuľka B.1: **Hodnotiaca tabuľka PMN za Slovensko**

			Prahové hodnoty	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vonkajšie nerovnováhy a konkurencieschopnosť	Saldo bežného účtu (% HDP)	3-ročný priemer	-4 % / 6 %	-4,9	-4,4	-2,9	-0,7	1,3	1,1
	Čistá medzinárodná investičná pozícia (% HDP)		-35 %	-61,9	-64,4	-61,8	-62,3	-63,8	-61,0
	Reálny efektívny výmenný kurz – 42 obchodných partnerov, deflátor HICP	3-ročná zmena (%)	±5 % a ±11 %	10,9	3,4	-3,1	2,1	1,2	-0,7
	Podiel na vývoze trhu – % svetového vývozu	5-ročná zmena (%)	-6 %	4,2	-2,3	-9,6	-3,5	2,4	6,7
	Index nominálnych jednotkových nákladov práce (2010 = 100)	3-ročná zmena (%)	9 % a 12 %	9,5	6,1	0,8	2,2	1,9	2,2
Vnútorné nerovnováhy	Ceny nehnuteľností na bývanie upravené o defláciu (medziročná zmena v %)		6 %	-5,0	-5,2	-5,9	-0,4	1,5	5,5
	Úverové toky v súkromnom sektore ako % HDP, konsolidované		14 %	2,9	3,0	3,1	5,1	5,7	8,2
	Dlh súkromného sektora ako % HDP, konsolidované		133 %	67,4	70,2	70,6	74,0	77,6	81,4
	Dlh verejnej správy ako % HDP		60 %	41,2	43,7	52,2	54,7	53,6	52,5
	Miera nezamestnanosti	3-ročný priemer	10 %	12,1	13,4i	14,1	14,0	13,8	13,0
	Závazky finančného sektora celkom (medziročná zmena v %)		16,5 %	1,6	0,3	3,5	0,0	6,9	4,5
Nové ukazovatele zamestnanosti	Miera aktivity – % celkovej populácie vo veku 15 – 64 rokov (3-ročná zmena v percentuálnych bodoch)		-0,2 %	0,4	-0,1b	1,0	1,2	1,6	1,5
	Miera dlhodobej nezamestnanosti – % ekonomicky činného obyvateľstva vo veku 15 – 74 rokov (3-ročná zmena v percentuálnych bodoch)		0,5 %	0,9	2,6	2,8	0,7	0,0	-1,8
	Miera nezamestnanosti mladých ľudí – % ekonomicky činného obyvateľstva vo veku 15 – 24 rokov (3-ročná zmena v percentuálnych bodoch)		2 %	13,3	14,4i	6,4	-0,2	-4,0	-7,5

Značky: b: zlom v časovom rade. i: pozri metaúdaje. na: nie je k dispozícii.

Poznámka: 1) Miera nezamestnanosti: pre rok 2011 i = spätný výpočet Eurostatu s cieľom zahrnúť výsledky sčítania obyvateľov v roku 2011. 2) Miera nezamestnanosti mladých ľudí: pre rok 2011 i = spätný výpočet Eurostatu s cieľom zahrnúť výsledky sčítania obyvateľov v roku 2011.

Zdroj: Európska Komisia, Eurostat a Generálne riaditeľstvo pre hospodárske a finančné záležitosti (v prípade reálneho efektívneho výmenného kurzu) a Medzinárodný menový fond

PRÍLOHA C

Štandardné tabuľky

Tabuľka C.1: Ukazovatele finančného trhu

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Celkové aktíva bankového sektora (% HDP)	82,2	82,1	82,3	84,6	87,8	89,8
Podiel aktív piatich najväčších bánk (% celkových aktív)	72,2	70,7	70,3	70,7	72,3	–
Zahraničné vlastníctvo bankového systému (% celkových aktív)	94,9	95,8	96,0	96,0	96,3	–
Ukazovatele finančného zdravia: ¹⁾						
– nesplácané úvery (% z celkového objemu úverov)	4,0	3,8	3,8	4,1	3,5	4,0
– ukazovateľ kapitálovej primeranosti (%)	13,5	15,9	17,5	17,3	17,7	17,3
– návratnosť vlastného kapitálu (%) ²⁾	12,0	9,0	10,0	9,2	9,7	6,7
Bankové úvery pre súkromný sektor (medziročná zmena v %)	9,3	3,8	6,4	7,4	10,4	9,1
Úvery na bývanie (medziročná zmena v %)	13,7	11,1	11,9	13,6	13,8	14,1
Pomer úverov k vkladom	90,3	87,2	87,9	91,2	91,5	96,2
Likvidita od centrálnej banky ako % záväzkov	3,1	4,0	0,7	1,1	1,2	1,3
Súkromný dlh (% HDP)	70,2	70,6	74,0	77,6	81,4	–
Hrubý zahraničný dlh (% HDP) ¹⁾ – verejný	16,6	24,2	32,9	38,0	33,7	32,8
– súkromný	27,4	28,2	32,1	30,7	31,3	31,3
Rozpätia dlhodobých úrokových sadzieb verus Bund (bázické body)*	183,9	305,8	161,8	90,8	38,9	42,5
Rozpätie pre swap na kreditné zlyhanie štátnych dlhopisov (5-ročné)*	135,2	191,5	83,7	53,3	44,9	39,2

1) Posledné údaje za 2. štvrťrok 2016.

2) Štvrťročné hodnoty nie sú prepočítané na ročný základ.

* Merané v bázických bodoch.

Zdroj: Európska komisia (dlhodobé úrokové sadzby); Svetová banka (hrubý zahraničný dlh); Eurostat (súkromný dlh); ECB (všetky ostatné ukazovatele).

Tabuľka C.2: Ukazovatele trhu práce a sociálne ukazovatele

	2011	2012	2013	2014	2015	2016 ⁴
Miera zamestnanosti (% populácie vo veku 20 – 64 rokov)	65,0	65,1	65,0	65,9	67,7	69,7
Rast zamestnanosti (% zmena oproti predchádzajúcemu roku)	1,8	0,1	-0,8	1,4	2,0	2,3
Miera zamestnanosti žien (% ženskej populácie vo veku 20 – 64 rokov)	57,4	57,3	57,8	58,6	60,3	62,5
Miera zamestnanosti mužov (% mužskej populácie vo veku 20 – 64 rokov)	72,5	72,8	72,2	73,2	75,0	76,8
Miera zamestnanosti starších pracovníkov (% populácie vo veku 55 – 64 rokov)	41,3	43,1	44,0	44,8	47,0	48,6
Práca na čiastočný úväzok (% celkovej zamestnanosti, vo veku 15 – 64 rokov)	4,0	4,0	4,5	5,1	5,8	5,7
Práca na dobu určitú (% zamestnancov so zmluvou na dobu určitú, vo veku 15 – 64 rokov)	6,5	6,7	6,8	8,8	10,5	10,0
Miera zmeny z dočasného na trvalé zamestnanie	40,7	42,0	41,0	35,3	30,8	:
Miera nezamestnanosti ¹ (% ekonomicky činného obyvateľstva, veková skupina 15 – 74 rokov)	13,7	14,0	14,2	13,2	11,5	9,9
Miera dlhodobej nezamestnanosti ² (% pracovnej sily)	9,3	9,4	10,0	9,3	7,6	5,9
Miera nezamestnanosti mladých ľudí (% ekonomicky činného obyvateľstva vo veku 15 – 24 rokov)	33,7	34,0	33,7	29,7	26,5	22,8
Podiel mládeže NEET ³ (% populácie vo veku 15 – 24 rokov)	13,8	13,8	13,7	12,8	13,7	:
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku (% populácie vo veku 18 – 24 rokov s maximálne nižším sekundárnym vzdelaním, ktorí sa nezúčastňujú na ďalšom processe vzdelávania alebo odbornej prípravy)	5,1	5,3	6,4	6,7	6,9	:
Dosiahnuté terciárne vzdelanie (% populácie vo veku 30 – 34 rokov s úspešne ukončeným terciárnym vzdelaním)	23,2	23,7	26,9	26,9	28,4	:
Formálna starostlivosť o deti (30 hodín alebo viac; % populácie vo veku menej ako 3 roky)	3,0	4,0	3,0	6,0	:	:

1) Nezamestnané osoby sú všetky osoby, ktoré neboli zamestnané, ale aktívne si hľadali prácu a boli pripravené okamžite alebo do dvoch týždňov začať pracovať.

2) Dlhodobo nezamestnaní sú tie osoby, ktoré boli nezamestnané minimálne 12 mesiacov.

3) Nie sú zamestnaní, ani nie sú v processe vzdelávania alebo odbornej prípravy.

4) Priemer prvých troch štvrtrokov 2016. Údaje o celkovej nezamestnanosti a nezamestnanosti mladých ľudí sú sezónne upravené.

Zdroj: Európska komisia (výberové zisťovanie pracovných síl EÚ).

Tabuľka C.3: Ukazovatele trhu práce a sociálne ukazovatele (pokračovanie)

Výdavky na dávky sociálneho zabezpečenia (% HDP)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Pri chorobe/zdravotnej starostlivosti	5,4	5,3	5,3	5,5	5,6	:
Invalidné	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	:
Starobné a pozostalostné	7,6	7,5	7,7	7,9	8,2	:
Rodinné/detské	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	:
V nezamestnanosti	1,0	0,8	0,7	0,6	0,5	:
Na bývanie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	:
Pre osoby ohrozené sociálnym vylúčením i. n.	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	:
Celkom	17,7	17,3	17,5	17,8	18,0	:
z toho: príspevky pri zohľadnení príjmov	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	:
Ukazovatele sociálneho začlenenia	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Osoby ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením ¹ (% celkovej populácie)	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	18,4
Deti ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením (% osôb vo veku 0 – 17 rokov)	25,3	26,0	26,6	25,5	23,6	24,9
Miera rizika chudoby ² (% celkovej populácie)	12,0	13,0	13,2	12,8	12,6	12,3
Miera závažnej materiálnej deprivácie ³ (% celkovej populácie)	11,4	10,6	10,5	10,2	9,9	9,0
Podiel osôb žijúcich v domácnostiach s nízkou intenzitou práce ⁴ (% osôb vo veku 0 – 59 rokov)	7,9	7,7	7,2	7,6	7,1	7,1
Pomer zamestnaných osôb ohrozených chudobou (% zamestnaných)	5,7	6,3	6,2	5,7	5,7	6,0
Vplyv sociálnych transferov (bez dôchodkov) na znižovanie chudoby	39,4	33,3	34,0	36,3	35,7	35,3
Prahy chudoby vyjadrené v národnej mene pri konštantných cenách ⁵	3434	3516	3710	3478	3465	3530
Hrubý disponibilný príjem (domácnosti; rast %)	1,5	1,9	2,8	1,4	2,5	3,9
Nerovnomernosť rozdelenia príjmov (S80/S20 pomer príjmov horného a dolného kvintilu)	3,8	3,8	3,7	3,6	3,9	3,5
Giniho koeficient pred zdanením a transfermi	43,9	43,6	41,9	41,3	43,2	:
Giniho koeficient po zdanení a transferoch	25,9	25,7	25,3	24,2	26,1	:

1) Osoby ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením: osoby, ktoré sú ohrozené chudobou a/alebo trpia závažnou materiálnou depriváciou a/alebo žijú v domácnostiach s nulovou alebo veľmi nízkou intenzitou práce.

2) Miera rizika chudoby: podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60 % národného mediánu ekvivalentného príjmu.

3) Podiel osôb, ktorých sa týkajú aspoň štyri z týchto foriem núdze: nemôžu si dovoliť i) zaplatiť nájomné alebo účty za služby spojené s bývaním, ii) mať v dome primerane teplo, iii) zvládnuť nečakané výdavky, iv) jesť každý druhý deň mäso, rybu alebo rovnocennú proteínovú stravu, v) mať raz do roka týždeň dovolenky mimo domova, vi) auto, vii) práčku, viii) farebný televízor alebo ix) telefón.

4) Ľudia žijúci v domácnosti s veľmi nízkou intenzitou práce: podiel osôb vo veku 0 až 59 rokov žijúcich v domácnostiach, v ktorých dospelí (s výnimkou závislých detí) v predchádzajúcich 12 mesiacoch pracovali menej než 20 % svojho celkového pracovného potenciálu.

5) V prípade EE, CY, MT, SI a SK prahové nominálne hodnoty v eurách; harmonizovaný index spotrebiteľských cien = 100 v roku 2006 (prieskum z roku 2007 sa týka príjmov v roku 2006).

Zdroj: Výdavky na dávky sociálneho zabezpečenia – ESSPROS; sociálne začlenenie EU-SILC.

Tabuľka C.4: Ukazovatele výkonnosti produktového trhu a ukazovatele politiky

Ukazovatele výkonnosti	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Produktivita práce (reálna, na zamestnanú osobu, medziročná zmena v %)						
Produktivita práce v priemysle	17,86	1,20	1,42	0,65	11,30	6,84
Produktivita práce v stavebníctve	-4,93	10,40	9,84	-7,81	-0,06	2,70
Produktivita práce v trhových službách	2,27	-1,20	1,41	1,13	1,77	1,02
Jednotkové náklady práce (celá ekonomika, medziročná zmena v %)						
Jednotkové náklady práce v priemysle	-14,76	3,26	4,51	3,41	-7,65	-3,55
Jednotkové náklady práce v stavebníctve	9,36	-6,64	-8,08	10,80	-0,46	1,96
Jednotkové náklady práce v trhových službách	1,09	5,94	-0,07	1,26	1,63	3,45
Podnikateľské prostredie	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Čas potrebný na vymáhanie zmlúv ¹ (dni)	565,0	565,0	545,0	545,0	705,0	705,0
Čas potrebný na založenie podniku ¹ (dni)	17,5	17,5	13,5	18,5	11,5	11,5
Výsledok žiadosti MSP o bankové úvery ²	na	0,92	na	1,07	0,83	0,65
Výskum a inovácie	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Intenzita výskumu a vývoja	0,62	0,66	0,80	0,82	0,88	1,18
Celkové verejné výdavky na vzdelávanie ako % HDP, pre všetky stupne vzdelávania dohromady	4,22	4,06	3,05	4,12	na	na
Množstvo vedeckých a technických zamestnancov ako % celkovej zamestnanosti	39	38	37	37	37	37
Populácia s ukončeným terciárnym vzdelaním ³	15	16	17	18	18	19
Mladí ľudia s vyšším sekundárnym vzdelaním ⁴	93	93	93	91	91	91
Obchodná bilancia technologicky vyspelých produktov ako % HDP	-3,17	-4,93	-5,55	-5,32	-5,08	-5,94
Trhy s produktmi a službami a hospodárska súťaž				2003	2008	2013
Regulácia trhu s produktmi (index PMR) podľa OECD ⁵ , celkom				na	1,62	1,29
index PMR OECD ⁵ , maloobchod				1,14	1,04	1,75
index PMR OECD ⁵ , odborné služby				na	na	2,90
index PMR OECD ⁵ , sieťové odvetvia ⁶				3,33	2,28	1,88

1) Podrobné údaje o metodikách vrátane predpokladov pre tento ukazovateľ sú k dispozícii na adrese:

<http://www.doingbusiness.org/methodology>.

2) Priemer z odpovedí na otázku Q7B_a. „[Bankový úver]: ak ste požiadali o tento typ financovania a pokúsili ste sa ho vyjednať v priebehu posledných šiestich mesiacov, aký bol výsledok?“. Odpovede boli hodnotené takto: 0 v prípade schválenia v plnej výške, 1 v prípade schválenia väčšej časti, 2 v prípade schválenia len malej časti, 3 v prípade neschválenia alebo zamietnutia; v prípade žiadosti, ktorá ešte nie je vybavená alebo ktorej výsledok respondent nepozná, zadané ako chýbajúce hodnoty.

3) Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov, ktorí ukončili terciárne vzdelávanie.

4) Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov, ktorí dosiahli aspoň vyššie sekundárne vzdelanie.

5) Index: 0 = neregulovaný; 6 = najviac regulovaný. Podrobné údaje o metodikách ukazovateľov OECD týkajúcich sa regulácie trhu s produktmi sú k dispozícii na adrese:

<http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>

6) Súhrnné ukazovatele OECD o regulácii v odvetví energetiky, dopravy a komunikácií.

Zdroj: Európska komisia; Svetová banka – Doing Business (Podnikanie) (vymáhanie zmlúv a čas potrebný na založenie podniku); OECD (ukazovatele regulácie trhu s produktmi); SAFE (výsledky žiadostí MSP o bankové úvery).

Tabuľka C.5: **Ekologický rast**

Výsledky ekologického rastu		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Makroekonomické							
Energetická náročnosť	kgoe / €	0,26	0,25	0,24	0,24	0,22	0,22
Uhlíková náročnosť	kg / €	0,94	0,90	0,83	0,81	0,75	-
Intenzita využívania zdrojov (recipročná s produktivitou zdrojov)	kg / €	1,45	1,46	1,24	1,17	1,26	1,30
Intenzita odpadu	kg / €	0,19	-	0,16	-	0,16	-
Energetická bilancia obchodu	% HDP	-5,7	-6,4	-5,9	-5,9	-4,3	-
Váha energie v HICP	%	15,68	15,40	18,91	16,48	16,18	15,54
Rozdiel medzi zmenou ceny energie a infláciou	%	-4,0	4,7	1,8	-1,9	-2,0	-2,0
Reálne jednotkové náklady na energiu	% pridanej hodnoty	27,6	30,9	30,2	28,9	25,5	-
Pomer environmentálnych daní k zdaneniu práce	pomer	0,13	0,12	0,11	0,11	0,11	-
Environmentálne dane	% HDP	1,8	1,8	1,7	1,7	1,8	-
Odvetvové							
Energetická náročnosť priemyslu	kgoe / €	0,31	0,29	0,30	0,30	0,27	0,25
Reálne jednotkové náklady na energiu vo výrobnom odvetví okrem rafinácie	% pridanej hodnoty	24,0	26,2	25,4	23,6	22,8	-
Podiel energeticky náročných priemyselných odvetví v hospodárstve	% HDP	15,07	15,05	15,42	14,46	16,50	20,28
Ceny elektriny pre stredne veľkých priemyselných používateľov	€ / kWh	0,12	0,13	0,13	0,13	0,12	0,11
Ceny plynu pre stredne veľkých priemyselných používateľov	€ / kWh	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03
Verejný výskum a vývoj v oblasti energetiky	% HDP	0,01	0,01	0,00	0,00	0,01	0,01
Verejný výskum a vývoj v oblasti ochrany životného prostredia	% HDP	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Miera recyklácie komunálneho odpadu	%	9,1	10,3	13,3	10,8	10,3	14,9
Podiel emisií skleníkových plynov zahrnutých do systému obchodovania s emisiami*	%	50,1	51,1	50,7	50,9	51,5	51,2
Energetická náročnosť dopravy	kgoe / €	1,13	0,98	0,85	0,87	0,65	0,57
Uhlíková náročnosť dopravy	kg / €	3,17	2,69	2,50	2,50	1,93	-
Bezpečnosť dodávok energie							
Závislosť od dovozu energie	%	63,1	64,3	60,2	59,2	60,9	58,7
Index agregovanej koncentrácie dodávateľov	HHI	71,0	71,9	66,1	68,9	70,4	-
Diverzifikácia energetického mixu	HHI	0,22	0,22	0,22	0,22	0,21	-

Všetky makroukazovatele intenzity sú vyjadrené ako pomer fyzického množstva k HDP (v cenách z roku 2005).

Energetická náročnosť: hrubá domáca spotreba energie (v kgoe) delená HDP (v EUR)

Uhlíková náročnosť: emisie skleníkových plynov (v kg ekvivalentov CO₂) delené HDP (v EUR).

Intenzita využívania zdrojov: domáca spotreba surovín (v kg) delená HDP (v EUR).

Intenzita odpadu: odpad (v kg) delený HDP (v EUR)

Energetická bilancia obchodu: bilancia vývozu a dovozu energie vyjadrená ako % HDP.

Váha energie v harmonizovanom indexe spotrebiteľských cien (HICP): podiel „energetických“ položiek v spotrebnom koši používaných na vytvorenie HICP.

Rozdiel medzi zmenou ceny energie a infláciou: energetická zložka HICP a celková inflácia podľa HICP (ročná zmena v %).

Reálne jednotkové náklady na energiu: reálne jednotkové náklady ako percento celkovej pridanej hodnoty pre ekonomiku.

Environmentálne dane oproti daniam z práce a HDP: z databázy Európskej komisie „Daňové trendy v Európskej únii“.

Energetická náročnosť priemyslu: finálna spotreba energie v priemysle (v kgoe) delená hrubou pridanou hodnotou priemyslu (v EUR z roku 2005).

Reálne jednotkové náklady vo výrobnom odvetví okrem rafinácie: reálne náklady pre výrobné odvetvie ako percento pridanej hodnoty.

Podiel energeticky náročných priemyselných odvetví v hospodárstve: podiel hrubej pridanej hodnoty energeticky náročných priemyselných odvetví na HDP.

Ceny elektriny a plynu pre stredne veľkých priemyselných používateľov: spotrebné pásmo 500 – 2 000 MWh a 10 000 – 100 000 GJ; údaje bez DPH.

Pomer recyklácie komunálneho odpadu: pomer recyklovaného a kompostovaného komunálneho odpadu k celkovému komunálnemu odpadu.

Verejný výskum a vývoj v oblasti energetiky alebo životného prostredia: výdavky štátnej správy na výskum a vývoj pre tieto kategórie ako % HDP.

Podiel emisií skleníkových plynov, na ktoré sa vzťahuje systém EÚ na obchodovanie s emisiami (ETS) (okrem letectva): na základe emisií skleníkových plynov (s výnimkou využívania pôdy, zmien vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva) podľa údajov, ktoré členské štáty oznamujú Európskej environmentálnej agentúre.

Energetická náročnosť dopravy: konečná spotreba energie na dopravné činnosti (v kgoe) delená hrubou pridanou hodnotou odvetvia dopravy (v EUR z roku 2005).

Uhlíková náročnosť dopravy: emisie skleníkových plynov v dopravných činnostiach delené hrubou pridanou hodnotou odvetvia dopravy.

Závislosť od dovozu energie: čistý dovoz energie delený hrubou domácou spotrebou energie vrátane spotreby medzinárodného lodného a leteckého paliva.

Index agregovanej koncentrácie dodávateľov: zahŕňa ropu, zemný plyn a uhlie. Nižšie hodnoty označujú väčšiu diverzifikáciu a v dôsledku toho aj menšie riziko.

Diverzifikácia energetického mixu: Herfindahlov index pre zemný plyn, celkové ropné produkty, jadrové palivo, obnoviteľné energie a tuhé palivá.

Zdroj: Európska komisia (Eurostat), ak nie je uvedené inak.

ODKAZY

Balážová, Z., (2015), Elokované pracoviská stredných odborných škôl pri marginalizovaných rómskych komunitách, Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK).

CASE – Centrum pre sociálny a ekonomický výskum (2016), *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report*.

Černěnko, M., Dančíková, Z., Friedmanová, M., Harvan, P., Kišš, Š., Laktišová, M., Slobodníková, S., Smatana, M., and Zlacký, P., (2016), Revízia výdavkov na zdravotníctvo – Záverečná správa, Ministerstvo financií SR a ministerstvo zdravotníctva SR, október 2016.

Útvary Komisie (Generálne riaditeľstvo pre hospodárske a finančné záležitosti), Výbor pre hospodársku politiku (pracovná skupina pre starnutie obyvateľstva) (2016), Spoločná správa o systémoch zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti o fiškálnej udržateľnosti (2016), dokument o Slovensku.

Súdna rada (2016), Výsledky prieskumu dôveryhodnosti občanov k súdom, tlačová správa, 19. október 2016.

Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) (2016), druhý prieskum EÚ týkajúci sa menšín a diskriminácie (EU-MIDIS II) Rómovia – vybrané zistenia, Úrad pre publikácie Európskej únie, Luxembursko.

Európska komisia (2015a), Správa o starnutí obyvateľstva za rok 2015: *hospodárske a rozpočtové prognózy pre 28 členských štátov EÚ (2013 – 2060)*, European Economy 3, máj 2015, Brusel.

Európska komisia (2015b), bleskový prieskum Eurobarometer 428: Postoje podnikov ku korupcii, december 2015, Brusel.

Európska komisia (2016a), Správa o krajine za rok 2016 – Slovensko, Úrad pre publikácie Európskej únie, Luxembursko.

Európska komisia (2016b), Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2016 – analýza krajiny, Slovensko, Úrad pre publikácie Európskej únie, Luxembursko.

Európska komisia (2016c), Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o odporúčaniach reforiem v oblasti regulácie odborných služieb, [COM(2016) 820 final], plus súvisiaci pracovný dokument útvarov Komisie [SWD(2016) 436].

Európska komisia (2016d), Európsky prehľad výsledkov inovácie 2016.

Európska komisia (2016e), Prehľad výsledkov jednotného trhu – verejné obstarávanie.

Európska komisia (2016f), Prehľad základných skutočností o iniciatíve „Small Business Act” pre Európu – Slovensko (2016), november 2016, Brusel.

Európska komisia (2017a), Porovnávací prehľad EÚ v oblasti justície na rok 2017 (vypracúva sa).

Európska komisia (2017b), Hodnotiaca tabuľka spotrebiteľských podmienok na rok 2017 (vypracúva sa).

Európska komisia (2017c), European Business and Consumer Survey, k dispozícii na adrese: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/index_en.htm

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky (2016), Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2015, február, Bratislava.

Hospodárske noviny (2016), Hlásenie korupcie je v plienkach, 16. august 2018.

IBFD News (2016), *Slovak Republic Tax law amendments proposed*, 4. október 2016.

IFP – Inštitút finančnej politiky (2014), Nezamestnanosť na Slovensku, november 2014.

IFP – Inštitút finančnej politiky (2017), Odliv mozgov po slovensky, január 2017.

IFP – Inštitút finančnej politiky (2016), Veľa práce na úradoch práce: efektivita a účinnosť služieb zamestnanosti, október 2016.

IVP – Inštitút vzdelávacej politiky (2015), Možnosti zvyšovania platov učiteľov, apríl 2015.

Kahanec, M. (2014)

Kovalčík, J. a Tunega, M., (2015), *Ako Slovensko zaplatí za neliečenie zdravotníctva*, INEKO, Bratislava, jún 2015.

McCormack, G., Keay, A., Brown, S. a Dahlgreen, J., (2016), Study on a new approach to business failure and insolvency Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices, január 2016, University of Leeds, štúdia zadaná Európskou komisiou.

Ministerstvo financií SR (2016), národný program reforiem SR 2016.

OECD (2016a), Education at a Glance 2016.

OECD (2016b), Entrepreneurship at a Glance 2016, OECD Publishing, Paríž.

Remeta, J., Perret, S., Jareš, M., Brys, B., (2015), „Moving Beyond the Flat Tax – Tax Policy Reform in the Slovak Republic“, OECD Taxation Working Papers, č. 22, OECD Publishing.

Vláda SR (2016), Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016 – 2020, <http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-roky-2016-2020/?pg=2>.

Transparency International Slovensko (2015), Oznamovateľov nekalých praktík chránime len na papieri, 2015.

Transparency International Slovensko (2016), Záverečná správa z kvantitatívneho prieskumu pre Transparency International Slovensko, Focus, máj 2016.

Svetová banka (2016), Worldwide Governance Indicators, Control of Corruption,

Svetová banka (2017), Doing Business 2017: Equal Opportunity for All, Washington, DC: Svetová banka

Svetová banka a PwC (2017), *Paying Taxes 2017: The Global Picture*, 17. november 2016.

Svetové ekonomické fórum (2016), The Global Competitiveness Report 2016-2017, 28. september 2016.